

-ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ-

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του σπουδαστή: Χαράλαμπου Πολυμίλη

ΘΕΜΑ: «Οι επιδιώξεις της Τουρκίας έναντι της Κύπρου στις
Διεθνείς Σχέσεις. Η Στρατηγική Επικοινωνία, οι Στόχοι και το
Όραμα»

Επιβλέπων: Γιώργος Μιχαλακόπουλος

Επόπτες: Σωτήρης Λίβας – Διονύσης Αναστασόπουλος

Κέρκυρα, Αύγουστος 2022

Σελίδα σκόπιμα κενή

*Αφιερώνεται στην μνήμη
της Ναυτικού Δοκίμου 1^{ης} τάξης
Θάλειας Κορδαμπάλου*

Σελίδα σκόπιμα κενή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Οι επιδιώξεις της Τουρκίας έναντι της Κύπρου στις Διεθνείς Σχέσεις. Η Στρατηγική Επικοινωνία, οι Στόχοι και το Όραμα», εκπονήθηκε από τον Χάρη Πολυμίλη, μεταπτυχιακό φοιτητή του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου Κέρκυρας, υπό την επίβλεψη του Καθηγητή Γεωργίου Μιχαλακόπουλου και ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2022. Η εργασία αυτή επιδιώκει να αναδείξει τους παράγοντες που επηρεάζουν / καθορίζουν την επικοινωνιακή στρατηγική της Τουρκίας απέναντι στην Κύπρο, αλλά και τις υπάρχουσες προϋποθέσεις που ευνοούν συγκεκριμένες ενέργειες για την υλοποίηση της εν λόγω στρατηγικής. Εστιάζει στους άρρηκτους δεσμούς της χώρας με το υπόβαθρο που καθορίζει η μουσουλμανική προέλευση, και στις ενέργειες των τελευταίων δεκαετιών που ωθούν την ανάδειξή της ως περιφερειακής υπερδύναμης στην περιοχή. Επιχειρεί την τεκμηρίωση των επιλογών του Τούρκου Προέδρου στο τομέα της διπλωματίας και των διεθνών σχέσεων, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα σύγχρονα μέσα άσκησης εξωτερικής πολιτικής (στρατηγική επικοινωνία, brand nation, social media κλπ).

Η στρατηγική που επιλέχθηκε για την επίτευξη των στόχων της παρούσας έρευνας είναι η μεθοδολογία βιβλιογραφικής ανάλυσης. Συγκεκριμένα υιοθετήθηκε η τεκμηρίωση της σημερινής συμπεριφοράς της Τουρκίας μέσω της σύνδεσης της ιστορικής ανάλυσης των σχέσεων της με τις άλλες χώρες στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, εστιάζοντας κυρίως στην περίοδο προεδρίας του Ταγίπ Ερντογάν. Καθώς τα αποτελέσματα της ανάλυσης κειμένου θεωρούνται αυστηρώς περιγραφικά, κρίθηκε αναγκαία η συσχέτιση της εφαρμοζόμενης εξωτερικής πολιτικής στο Αιγαίο, στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Κύπρο για να επιτευχθεί η σύνθεση του πάζλ των επιδράσεων στις διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές ώστε να εξαχθούν τα απαραίτητα συμπεράσματα. Τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν τον τρόπο που ενεργεί η Τουρκία στις Διεθνείς της Σχέσεις σε επίπεδο τακτικής. Η στρατηγική που επιλέγει να ακολουθεί δεν είναι ταυτισμένη με ένα αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο. Καθορισμένες είναι οι επιδιώξεις της και από αυτές ως βάση, επιλέγει να ενεργεί ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες (conditions based approach). Σημαντικό εύρημα στη παρούσα μελέτη αποτελεί το γεγονός ότι υπάρχει σχεδιασμός μέσω του οποίου, κατά μέσο όρο, ο απλός Τούρκος εργαζόμενος επιδιώκει να υλοποιήσει μέσω των καθηκόντων του ένα μικρό βήμα ενώ ακολουθεί την χαραχθείσα στρατηγική προς το όραμα. Διαφαίνεται πως τόσο η εθνικιστική όσο και η συναισθηματική δέσμευση των Τούρκων πολιτών, υποστηρίζουν σθεναρά την υλοποίηση του οράματος της περιφερειακής υπερδύναμης στη περιοχή.

Λέξεις κλειδιά: Επικοινωνία, Διπλωματία, Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας, Αναθεωρητισμός, Brand nation, Social Media, Ανατολική Μεσόγειος, Κύπρος, Ενέργεια, Στρατηγική και Εξωτερική Πολιτική, Μουσουλμανική Χώρα, Ισλάμ.

Σελίδα σκόπιμα κενή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα ήθελα να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον επιβλέποντα καθηγητή μου Γεώργιο Μιχαλακόπουλο για τη πολύτιμη βοήθεια, καθοδήγηση και στήριξη που μου προσέφερε όλους αυτούς τους μήνες. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους ακαδημαϊκούς του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας για τις πολύτιμες γνώσεις που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών. Τέλος, οφείλω ένα εξίσου μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου, για την υπομονή και την αμέριστη υποστήριξη τους.

Κέρκυρα,

Αύγουστος 2022

Σελίδα σκόπιμα κενή

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	1
2. Εισαγωγή στην Στρατηγική Επικοινωνία	4
3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση – Στόχοι και επιδιώξεις	8
3.1 Η Διπλωματία που εφαρμόζει η Τουρκία	8
3.1.1 Η Σχέση της Διπλωματίας της Τουρκίας με την προώθηση του Τίτλου Έθνους (Nation Brand).....	12
3.1.2 Η επίδραση της Τεχνολογίας και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (Social Media) στην Τουρκική Κοινωνία	13
3.1.3 Η παραπληροφόρηση μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στη Τουρκία	17
3.2 Εθνική Αυτογνωσία - Το Σύνδρομο Περικύκλωσης της Τουρκίας.....	19
3.2.1 Το πλαίσιο των σχέσεων με την Ελλάδα	20
3.2.2 Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	24
3.2.3 Η Τουρκική αναθεωρητική επιδίωξη στη Συνθήκη της Λωζάνης.....	28
3.2.4 Η Ισλαμική Ταυτότητα ως εμπόδιο στην Πορεία για την Ευρώπη.....	29
4. Η Κύπρος στον χάρτη των Τουρκικών επιδιώξεων	32
4.1 Ιστορία της Τουρκικής Παρουσίας στην Κύπρο	32
4.2 Η διαχρονική στάση της Τουρκίας	35
4.3 Το Ψήφισμα 550/1984 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ	40
4.4 Οι παράνομες ενέργειες στην Ανατολική Μεσόγειο	42
4.5 Η Ελλάδα ως Εγγυήτρια Δύναμη της Κύπρου	45
4.6 Το Όραμα για την Ανατολική Μεσόγειο.....	50
5. Ακολουθούμενες Πρακτικές Μεθοδεύσεις προς επίτευξη των στόχων	52
5.1 Χαρτογραφική αλλοίωση - Χαρτογραφική παραποίηση	53
5.2 Αποτελέσματα - Λεκτική Αλλοίωση	58
6. Τουρκικές επιδιώξεις και συνολικά συμπεράσματα	60
7. Βιβλιογραφία	68
8. Ηλεκτρονικές Πηγές	73

Σελίδα σκόπιμα κενή

1. Εισαγωγή

Από τη φύση του το ανθρώπινο ον, αντιμετωπίζει καθημερινά προκλήσεις που του δημιουργούν ανάγκες στις σχέσεις τους με άλλους ομοίους του στο περιβάλλον του. Ο τρόπος αντιμετώπισης αυτών των προκλήσεων και η διαχείριση των αναγκών που προκύπτουν, καθορίζονται από την μορφή επικοινωνίας που θα επιλέξει για την κάλυψη των αναγκών και την επακόλουθη προσπάθεια που απαιτείται για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων και την ολοκλήρωση των αντίστοιχων προσδοκιών. Η επικοινωνία είναι ένα βασικό εργαλείο για την αποτελεσματικότητα αυτών των ενεργειών διαχείρισης. Καθώς κάθε άνθρωπος ανήκει σε μια κοινωνική ή επαγγελματική ομάδα, κατ' αντιστοιχία με τις διαπροσωπικές σχέσεις, υπάρχει η αλληλεπίδραση σε ομαδικό επίπεδο που διέπεται αντίστοιχα από ένα πλαίσιο επικοινωνίας και σχέσεων εντός ενός συνόλου. Αν επεκταθούμε ακόμα πιο πέρα, στο πεδίο της πολιτικής, στον πολιτικό λόγο, και στις πολιτικές αλληλεπιδράσεις, το εργαλείο διαχείρισης και καθορισμού της αντιμετώπισης των εκάστοτε καταστάσεων -όπως προκύπτουν- απο έναν πολιτικό, σκιαγραφείται από τον ιδιαίτερο και μοναδικό τρόπο που αυτός, χειρίζεται το λόγο για να περιγράψει πολιτικές πράξεις ή πολιτικές θέσεις, να επικοινωνήσει συγκεκριμένα μηνύματα και να επηρεάσει ή να αντιμετωπίσει τους πολιτικούς του αντιπάλους. Ο τρόπος που οι πολιτικοί χειρίζονται το λόγο, μπορεί να μας φαίνεται πρωτόγονος, υβριστικός, αφελής, πονηρός, ψευδής, αλλά και διαφοροποιημένος, εμπνευσμένος, συναισθηματικός, ορθολογικός, ηθικός, ειλικρινής. Σε κάθε περίπτωση όμως καθορίζεται από το αποτέλεσμα που θέλει να επιτύχει. Το ουσιώδες είναι ή κατάλληλη επιλογή επικοινωνίας του μηνύματος.

Τα εθνικά συμφέροντα για κάθε κράτος μέλος της διεθνούς κοινωνίας, είναι υψίστης σημασίας και επομένως, οι εξωτερικές πολιτικές επινοούνται και καθορίζονται μέσω διαδικασιών λήψης αποφάσεων υψηλού επιπέδου. Οι στόχοι εθνικών συμφερόντων μέσω της εξωτερικής πολιτικής συνήθως επιδιώκεται να επιτευχθούν με ειρηνικά μέσα. Όμως δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η εκπλήρωση των εθνικών επιδιώξεων είναι το επακόλουθο εκμετάλλευσης ευκαιριών που παρουσιάζονται ή μέσω σύγκρουσης στην περίπτωση αδιεξόδου στον επικοινωνιακό τομέα. Ο ηγέτης κάθε κράτους, καθορίζει και προτεραιοποιεί τους άξονες της εξωτερικής πολιτικής σε κάθε χρονική φάση με βάση τα δεδομένα της επικαιρότητας και τις συνθήκες που ευνοούν την επίτευξη συγκεκριμένων

στόχων. Στην Τουρκία, ο πολιτικός ηγέτης της χώρας, ο πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν διαδραματίζει κορυφαίο ρόλο στις πρωτοβουλίες τόσο της εσωτερικής, όσο και της εξωτερικής πολιτικής ως πρωθυπουργός από το 2003 και ως πρόεδρος της δημοκρατίας της Τουρκίας από το 2014 (Kalin, 2011). Στην περίπτωση του, συνήθως δεν αξιοποιούνται οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Αντιθέτως οι απαιτούμενες ευκαιρίες που θα συμβάλλουν στην προώθηση των εθνικών συμφερόντων, δημιουργούνται τεχνητά και με τρόπο που θα ευνοήσουν τον επιθυμητό στόχο και θα επιφέρουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Αυτή η μεθόδευση είναι πολύ ενδιαφέρον να αναλυθεί καθώς η βάση στην οποία στηρίζεται, δημιουργείται μέσω της πολιτικής επικοινωνίας.

Μέσω της παρούσας εργασίας θα αναλύσουμε το πεδίο πολιτικής επικοινωνίας που ακολουθεί η πολιτική ηγεσία της Τουρκίας εφαρμόζοντας την ανωτέρω επικοινωνιακή μεθόδευση. Σύμφωνα με το λεξικό του Cambridge η εξωτερική πολιτική είναι η πολιτική που επιλέγει να ακολουθήσει μια κυβέρνηση στις εξωτερικές της συνδιαλλαγές πολιτικού επιπέδου με άλλες χώρες (Cambridge University Press, 2008) προκειμένου να εκπληρώσει τους στόχους που προκύπτουν από την εθνική της στρατηγική στην Διεθνή Κοινωνία. Μέσα από την βαθιά ερμηνεία που καθορίζει ο ορισμός αυτός, θα προσπαθήσουμε να αποκρυπτογραφήσουμε τον σχεδιασμό της χώρας στον τομέα της πολιτικής, ώστε να κατανοήσουμε πως αυτός συνδυάζεται με την εφαρμοζόμενη πολιτική Διεθνών Σχέσεων στη πράξη. Απώτερος στόχος, είναι να επικεντρωθούμε στο θέμα της Κύπρου για να αναδείξουμε πως η Τουρκία την αντιμετωπίζει μέσω της εφαρμογής μιας τάσης περιοριοποίησης. Το ερώτημα, που στοχεύει μέσω αυτής της τάσης να απαντήσει στο τι επιδιώκει να εκπληρώσει κατά την επιδίωξη των εθνικών της στόχων σε ότι αφορά την Κύπρο, καθορίζει το πλαίσιο προσδιορισμού διαχείρισης των διεθνών της σχέσεων της Τουρκίας για να διαφυλάξει τα εθνικά της συμφέροντα (Λίτσας, 2014). Στη παρούσα εργασία μεταξύ άλλων, εξετάζεται η ακολουθούμενη στρατηγική της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής στις διεθνείς σχέσεις της χώρας, εστιαζόμενη βαθμιαία στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου με ιδιαίτερη έμφαση στη μεθόδευση που ακολουθείται επικοινωνιακά απέναντι στη Κύπρο.

Τα διερευνητικά ερωτήματα που θα καθορίσουν τον ορίζοντα της ανάλυσης εστιάζονται πρώτον, στις ρίζες απο τις οποίες πηγάζει η μεθοδολογία που ακολουθεί η Τουρκία στην εξωτερική της πολιτική («ρίζες ισλάμ» έναντι «δόγμα Κεμαλισμού»), εν συνεχεία στο πως επηρεάζει το γεωστρατηγικό περιβάλλον τις επιλογές και τις δράσεις της Τουρκίας στις Διεθνείς Σχέσεις και ακολούθως γιατί η Κύπρος παραμένει εγκλωβισμένη στις “διπλωματικές ορέξεις” της πολιτικής ηγεσίας της Τουρκίας (το θέμα έρχεται στην πολιτική επικαιρότητα ανάλογα με τις εξελίξεις στο εσωτερικό της Τουρκίας και στις σχέσεις της με την Δύση).

Η Τουρκία εξακολουθεί να είναι μία από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις στη Κύπρο βάσει της Συνθήκης Εγγυήσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας (Republic of Cyprus, RoC), μαζί με την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο. Εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να έχει ισχυρή στρατιωτική παρουσία στο βόρειο τμήμα του νησιού. Μέσω της επικοινωνιακής διαχείρισης της εξωτερικής της πολιτικής, η Τουρκία διαχειρίζεται το Κυπριακό ζήτημα με τρόπο που θα εκπληρώσει τις εθνικές της προτεραιότητες στην περιοχή, θα την καθιερώσει ως πρωταγωνιστή που θα υποστηρίξει τα εθνικά συμφέροντά της. Άλλοτε αναδεικνύοντας το βόρειο μέρος του νησιού ως σημαντική οντότητα στην περιοχή και άλλοτε υποβαθμίζοντας την ιστορική αξία της Κύπρου και τον γεωπολιτικό ρόλο για να περιορίσει τις ορέξεις άλλων μεγάλων δυνάμεων και συμμαχιών. Χωρίς αμφισβήτηση υπό κανονικές συνθήκες στις σχέσεις των κρατών στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, η Κύπρος θα μπορούσε να διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο ως μια συμμαχική οντότητα και ως μέλος της Ευρωπαϊκής οικογένειας. Υπάρχει ενδεχομένως κάποιο επικοινωνιακό σχέδιο σε εξέλιξη όπως θα διαφανεί από κάποιες αναφορές πρακτικών παραδειγμάτων που θα παρατεθούν. Μέσω αυτών επιδιώκεται να αναδειχθεί πως προσπαθεί η Τουρκία σε τακτικό επίπεδο, να αποπροσανατολίσει βασικούς παράγοντες της διεθνούς σκηνής σχετικά με την γεωπολιτική σημασία της Κύπρου. Κατά παράβαση των συμφωνιών και των διεθνών συνθηκών που καθορίζουν τις σχέσεις των κρατών, ο στόχος της Τουρκίας ίσως είναι η υπόθεση της Κύπρου να αναχθεί σε διμερές θέμα, μακριά από κάθε πλαίσιο που αναδεικνύει την παραβίαση των κανόνων διεθνούς νομιμότητας. Μακροπρόθεσμα επιδιώκεται να καλλιεργηθεί η αίσθηση ότι η Κύπρος είναι απλά ένα νησί στο Μεσόγειο, και έτσι ώστε κάθε είδους συζήτηση για την επίλυση του Κυπριακού να τεθεί σε άλλη βάση που θα είναι προς όφελος μόνο της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων.

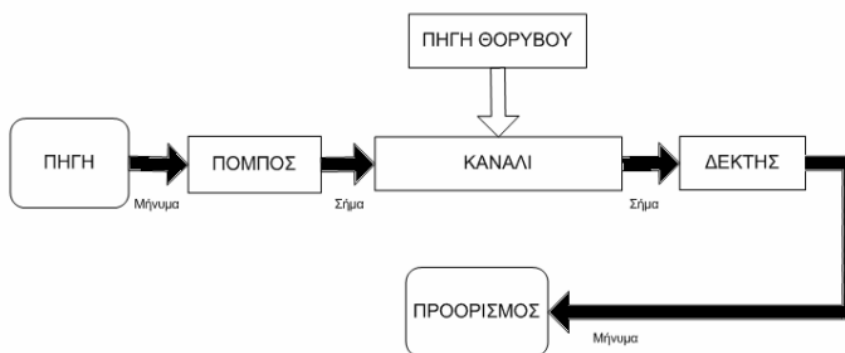
2. Εισαγωγή στην Στρατηγική Επικοινωνία

Ο τομέας της επικοινωνίας, σε κάθε φάσμα της ανθρώπινης ύπαρξης, είναι ένας από τους βασικότερους πυλώνες που ορίζουν την σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ δύο πλευρών. Μέσω της επικοινωνίας, είτε θεμελιώνεται, είτε καταστρέφεται μια προσπάθεια κοινής δράσης μεταξύ μερών που επιδιώκουν να επιτύχουν ένα κοινό αποτέλεσμα. Η επικοινωνία έχει πολλές διαστάσεις που η καθε μια απο αυτές, συμβάλλει με διαφορετικό τρόπο στην επίτευξη του στόχου. Η διάσταση που θα αναλύσουμε εδώ για τις ανάγκες της εργασίας, είναι αυτή του τομέα της επικοινωνίας που σχετίζεται με την στρατηγική επικοινωνία.

Αν ανατρέξουμε στη βιβλιογραφία που σχετίζεται με τη διαχείριση της στρατηγικής επικοινωνίας, θα διαπιστώσουμε πόσο έχει εξελιχθεί στη σύγχρονη εποχή αυτός ο τομέας, κάτι που είναι εμφανές στις σχετικές έρευνες και μελέτες (Beer, Steyer, & Rensburg, 2013). Η στρατηγική επικοινωνία σήμερα, είναι αναπόσπαστο τμήμα της φάσης σχεδιασμού των περισσότερων επιχειρήσεων και οργανισμών όπως θα διαπιστώσουμε. Αυτό υποστηρίζεται έντονα και με έμφαση σε σχετικές έρευνες προερχόμενες από τη Σχολή Σκέψης του Πανεπιστημίου της Πρετόρια¹, σύμφωνα με τους De Beer, Steyn και Rensburg το 2013 (Beer, Steyer, & Rensburg, 2013). Η διαχείριση της στρατηγικής επικοινωνίας μπορεί να κατανοηθεί ως ο συστηματικός σχεδιασμός και η υλοποίηση της επικοινωνιακής πολιτικής, της ροής πληροφοριών, της ανάπτυξης των μέσων ενημέρωσης και της φροντίδας της εικόνας σε έναν πεπερασμένο ορίζοντα με διαχρονική εμβέλεια. Μέσω της επικοινωνιακής πολιτικής μεταφέρονται σκόπιμα, συγκεκριμένα μηνύματα μέσω των καταλληλότερων μέσων, σε προσδιορισμένο κοινό, την κατάλληλη στιγμή, στο κατάλληλο χώρο έτσι ώστε να επιτευχθεί -να οικοδομηθεί- μακροπρόθεσμα το επιθυμητό αποτέλεσμα (Castellis M, 2009). Για το σκοπό αυτό, η διαχείριση της επικοινωνίας πρέπει να θεωρηθεί ως η δημιουργία, η καθιέρωση και η υλοποίηση μιας συγκεκριμένης διαδικασίας. Το κατώτερο αποδεκτό επίπεδο

¹ Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 δημιουργήθηκε ένα κίνημα όπου ασχολήθηκε με την αναζήτηση των χαρακτηριστικών των εταιρειών που διακρίνονται για άριστη διαχείριση (Peters & Waterman, 1982). Η Μελέτη Αριστείας στις Δημόσιες Σχέσεις και τη Διαχείριση Επικοινωνίας ξεκίνησε το 1985 (Grunig, 1992). Η προκύπτουσα Θεωρία Αριστείας (Dozier, Grunig & Grunig, 1995) έδωσε την ώθηση για μια παγκόσμια αναζήτηση αριστείας στη διαχείριση της επικοινωνίας που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1990 και συνεχίζεται ακόμα και σήμερα. Η Νότια Αφρική (SA) συνέβαλε σε αυτό το κίνημα διερευνώντας περαιτέρω τη συνεισφορά προστιθέμενης αξίας που θα μπορούσε να έχει η διαχείριση της επικοινωνίας στον οργανισμό. Η κοσμοθεωρία που προέκυψε έγινε γνωστή ως Pretoria School of Thought (De Beer, 2010) – ένα παράδειγμα που εστιάζει στην εννοιολόγηση της διαχείρισης της επικοινωνίας στο στρατηγικό πλαίσιο ενός οργανισμού.

δράσης, θα πρέπει να φέρει σε ισορροπία τρεις παράγοντες. Τον πομπό των μηνυμάτων, τα κανάλια μέσω των οποίων διαδίδονται τα μηνυμάτων και τους κατάλληλους αποδέκτες. Αυτοί οι παράγοντες πρέπει να βρίσκονται σε αρμονία και να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία του στρατηγικού σχεδιασμού της επικοινωνίας. Ενδεικτικό μοντέλο τέτοιου επιπέδου επικοινωνίας, εισήγαγε ο Shannon². Αυτό το μοντέλο αναδεικνύει τη σημασία που έχει η επίτευξη αρμονικής λειτουργίας των τριών παραγόντων που προαναφέρθηκαν:

Σχήμα 1 – Τυπική Δομή Μοντέλου Επικοινωνίας Γενικής Φύσεως κατά τον Shannon

Στην εννοιολογική τους εργασία, τόσο ο Steyn όσο και ο De Beer το 2012, πέτυχαν να διευρύνουν εννοιολογικά τη στρατηγική διαχείριση της επικοινωνίας στο πλαίσιο της διακυβέρνησης. Αυτό ολοκληρώθηκε μέσω μιας εννοιολογικής ανάλυσης, η οποία διεύρυνε το αναστοχαστικό παράδειγμα και προσέθεσε νέες μετα-θεωρητικές προσεγγίσεις στη διαχείριση της στρατηγικής επικοινωνίας στην επικοινωνιακή πολιτική, μεταξύ άλλων (Castellis M, 2015). Κατά συνέπεια, η οπτική γωνία της διαχείρισης της στρατηγικής επικοινωνίας και στην επικοινωνιακή πολιτική, έχει μεταλαχτεί. Ασχολείται περισσότερο με το περιεχόμενο, τη διαδικασία και το πλαίσιο, δηλαδή με την ανταλλαγή «νοημάτων» και με τη

² Το μοντέλο Shannon – Weaver, που αναπτύχθηκε το 1949, αναφέρεται ως «μητέρα όλων των μοντέλων» και είναι ευρέως αποδεκτό ως κύριο αρχικό μοντέλο για τις επικοινωνιακές μελέτες. Ως πηγή της ομιλίας νοείται ο ανθρώπινος εγκέφαλος ο οποίος δημιουργεί και τις ιδέες προς μετάδοση, ενώ το σύστημα εκπομπής είναι το φωνητικό σύστημα (δηλαδή οι φωνητικές χορδές, η στοματική και ρινική κοιλότητα και η γλώσσα). Το μέσο μετάδοσης είναι ο αέρας – καθώς από τη φυσική είναι γνωστό πως ο ήχος δεν μεταδίδεται στο κενό – ενώ η πηγή θορύβου μπορεί να είναι φυσική ή τεχνητή και αφορά την επίδραση από το ανθρώπινο περιβάλλον η οποία ενδέχεται να επηρεάσει τον αποδέκτη που μετά την παραλαβή του μηνύματος το προωθεί στον εγκέφαλό του για την αναγκαία αποκωδικοποίηση.

σημασία αυτής της διαδικασίας όταν συνδυάζεται με τα κοινωνικά πρότυπα επικοινωνιακών σχέσεων και τους κοινωνικούς θεσμούς.

Μια άλλη οπτική της επικοινωνίας είναι αυτή που ευνοεί την πολλαπλότητα, τη μικρότητα της κλίμακας, την εντοπιότητα και την αποϊδρυματοποίηση, την ανταλλαγή ρόλων αποστολέα-παραλήπτη και τις οριζόντιες συνδέσεις επικοινωνίας σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Ως μια συστηματικά προγραμματισμένη και συντονισμένη προσπάθεια επικοινωνίας, η στρατηγική επικοινωνία λαμβάνει χώρα μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Από αυτή την άποψη, η στρατηγική επικοινωνία δύναται να εντάσσεται στο στρατηγικό επίπεδο ενός οργανισμού ή μιας κοινωνικής ομάδας, ως διευθυντική λειτουργία (Castellis M, 2009). Σε αντίθεση με το θεσμικό πλαίσιο, η βιβλιογραφία για τη διαχείριση της στρατηγικής επικοινωνίας, δίνει έμφαση στη σκόπιμη συμπεριφορά των παραγόντων και στις παρεμβατικές μεταβλητές του περιβάλλοντος για την κατανόηση των στρατηγικών αποφάσεων. Η θεσμική θεωρία, υποστηρίζει ότι το περιβάλλον συμβάλλει ως παράγοντας επηρεασμού της σκόπιμης συμπεριφοράς. Μεταβλητές όπως η δομή και οι στάσεις των ανθρώπων θεωρούνται επιπλέον ως καθοριστικοί παράγοντες του εσωτερικού περιβάλλοντος του οργανισμού (Bennett & Segerberg, 2012).

Στο πλαίσιο αυτό, η διαχείριση στρατηγικής επικοινωνίας για τη διαμόρφωση μιας επικοινωνιακής πολιτικής, τοποθετεί τις στρατηγικές επικοινωνίας που θα ακολουθηθούν ως το επίκεντρο της επιτυχίας του οργανισμού. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι αρχές και τα στοιχεία της εταιρικής διακυβέρνησης και της βιωσιμότητας, τοποθετούνται ως προηγούμενα της αποτελεσματικής επικοινωνίας και μιας προσέγγισης συμμετόχων χωρίς αποκλεισμούς ή υποχωρητικές επιλογές σε στρατηγικό αλλά και τεχνικό επίπεδο. Παρά τη σχετικά χαμηλή προτεραιότητά της στο πλαίσιο της ανάπτυξης, λίγοι αμφισβητούν τη δύναμη της επικοινωνίας και ειδικότερα τον καταλυτικό ρόλο που αυτή διαδραματίζει και επηρεάζει στις σχέσεις και στις διαδικασίες διακυβέρνησης (Servaes, 2003). Εν ολίγοις, η διαχείριση της στρατηγικής επικοινωνίας στην επικοινωνιακή πολιτική, διεγείρει τις πρωτοβουλίες συμμετοχικής επικοινωνίας, οι οποίες στη συνέχεια γίνονται βιώσιμες. Σε αυτό το πλαίσιο, η βιωσιμότητα περιλαμβάνει την αξιολόγηση του οργανισμού και τη βελτίωση του οικονομικού, περιβαλλοντικού και κοινωνικού του αντίκτυπου για να

τον ευθυγραμμίσει με τις απαιτήσεις των ενδιαφερομένων, χρησιμοποιώντας μεταξύ άλλων, μια ολοκληρωμένη αναφορά (Beer, Steyer, & Rensburg, 2013). Αυτό αποδεικνύεται περαιτέρω μέσω της συμμετοχικής επικοινωνίας που συνδέεται με τη στρατηγική διαχείριση – όπου μέσω της συμμετοχικής επικοινωνίας οι ενδιαφερόμενοι αναζητούν συνειδητά ή όχι, κάποια θέση σε μελλοντικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες από τις οποίες θα καθορίσουν και θα επηρεάσουν τις ανάγκες και τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων (Castellis, 2009). Το σημείο εστίασης λοιπόν μετά από όσα αναφέρθηκαν, εντοπίζεται σε μια τάση υπέρ μιας πιο στρατηγικής προσέγγισης στην διαδικασία επικοινωνίας, όπου η προοπτική της επιδιώκει την κοινωνική αλλαγή που θα αναδειχθεί μέσα από καθορισμένη συμπεριφορά των πολιτών. Η στρατηγική επικοινωνία συνεπάγεται αποφασιστικές στρατηγικές σχεδιασμού και οργάνωσης, όχι μόνο για τους αποδέκτες της επικοινωνίας που είναι η κοινωνία, αλλά και για την ενσωμάτωση αποτελεσματικών προγραμμάτων διακυβέρνησης και βιωσιμότητας, ειδικά από την άποψη της λογοδοσίας (Servaes, 2003).

Αντίθετα, η συμμετοχική επικοινωνία προϋποθέτει ότι τα άτομα πρέπει να είναι ενεργά σε αναπτυξιακά προγράμματα και διαδικασίες. Να μπορούν δηλαδή να συνεισφέρουν ιδέες, να αναλάβουν την πρωτοβουλία και να διατυπώσουν τις ανάγκες και τα προβλήματά τους, ενώ ταυτόχρονα, να διεκδικήσουν την αυτονομία τους. Ως εκ τούτου, δίνεται έμφαση στη διαδικασία σχεδιασμού και χρήσης πόρων επικοινωνίας, καναλιών, προσεγγίσεων και στρατηγικών σε πρωτοβουλίες διακυβέρνησης και προγράμματα βιωσιμότητας που έχουν σχεδιαστεί για να επιφέρουν κάποια πρόοδο, αλλαγή ή ανάπτυξη, καθώς και τη συμμετοχή της αναπτυσσόμενης κοινότητας στις προσπάθειες επίτευξης οποιασδήποτε αλλαγής, ιδιαίτερα αυτήν της βελτίωσης (Servaes, 2003). Θα πρέπει να υπάρχει λοιπόν μια γνήσια συμμετοχική και πραγματικά αποτελεσματική στρατηγική επικοινωνία μεταξύ όλων των μερών που επηρεάζονται, διασφαλίζοντας ότι όλα έχουν παρόμοιες ευκαιρίες να επηρεάσουν το αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας. Δεδομένου ότι αυτή η προσέγγιση προωθεί την ενεργό συμμετοχή των ενδιαφερομένων στη διερεύνηση επιλογών και στη διαμόρφωση αποφάσεων σχετικά με τους αναπτυξιακούς στόχους, η συμμετοχική επικοινωνία διευκολύνει επίσης την ανάπτυξη ενός πλαισίου επικοινωνίας μέσω της αντιμετώπισης των ανησυχιών των πολιτών. Με αυτόν τον τρόπο, οι επιπτώσεις ξεπερνούν τα όρια

του έργου, και διαχέονται στις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις. Επομένως, υπάρχει ανάγκη για μια πιο στρατηγική προσέγγιση στην επικοινωνία που, μεταξύ άλλων, συνδέει όλες τις διαστάσεις της συμμετοχικής διαδικασίας (Servaes, 2003).

Από αυτή την ανάλυση, τίθεται το πλαίσιο στο οποίο όπως θα δούμε στη συνέχεια, το πολιτικό σύστημα της Τουρκίας οικοδομεί την στρατηγική επικοινωνία, μέσω της οποίας πλάθει αντιλήψεις, καθιερώνει ιδεολογίες και προβάλλει τους στόχους της χώρας για τους οποίους, καλεί τους πολίτες να τους πιστέψουν και να τους υποστηρίξουν ως Εθνικό αφήγημα. Όπως θα δούμε παρακάτω αυτή η μεθόδευση λειτουργεί και αποδίδει καρπούς. Και δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η κοινή λογική ενός ανθρώπου αντιλαμβάνεται ότι η πολιτική πραγματικότητα δεν είναι η υπαρκτή, αλλά στα μάτια των Τούρκων πολιτών είναι «η επιθυμητή». Αυτή που θα ολοκληρώσει το όραμα του πολιτικού ηγέτη της χώρας. Σε αυτό το στρατηγικό σχέδιο, η Κύπρος αξιοποιείται με τρόπο που θα ενισχύσει την σκιαγράφηση της επιθυμητής αυτής πραγματικότητας. Ένα παράδειγμα για την ανωτέρω πρωτοβουλία είναι το ότι συχνά ακούμε στα Τουρκικά μέσα να αναφέρεται ότι το 1974 ο Τουρκικός στρατός απελευθέρωσε τη σκλαβωμένη Κύπρο από τους Ελληνοκύπριους. Με το πέρασμα των χρόνων, κάποιοι πραγματικά το έχουν πιστέψει αφού θεωρούν ότι αυτή ήταν η πραγματική αιτία της εισβολής. Και όχι μόνο την πιστεύουν. Σε κάθε ευκαιρία συζήτησης ή ανάλυσης του εν λόγω θέματος, την υποστηρίζουν με πίστη.

3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση – Στόχοι και επιδιώξεις

3.1 Η Διπλωματία που εφαρμόζει η Τουρκία

Ως γνωστόν η σπουδαιότητα της ενεργοποίησης και αξιοποίησης του διπλωματικού μηχανισμού, έχει ρίζες στην αρχαία Ελλάδα όπου η διπλωματία λειτουργούσε ως φορέας υλοποίησης κομβικών πολιτικών αποφάσεων όπως η σύναψη συμμαχιών και η καθιέρωση όρων συνθηκολόγησης (Λίτσας, 2014). Σήμερα η δημόσια διπλωματία στην Τουρκία δεν έμεινε ανεπηρέαστη από τις αναθεωρητικές τάσεις της ίδιας της χώρας και την αντίστοιχη εξέλιξη της διεθνούς διπλωματίας σε πολλές άλλες χώρες. Το κλειδί στις δημόσιες διπλωματικές πρακτικές της Τουρκίας, είναι η έννοια της ήπιας ισχύος όπως διαδόθηκε τη

δεκαετία του 1980 από τον Joseph Nye. Η Τουρκία ταυτίζεται με αυτές τις τάσεις στον διπλωματικό τομέα (Huijgh & Warlick, 2019). Δεν εγκαταλείπει όμως τα απόνερα που της αφήνει στην πορεία της, η ιδεολογία του Κεμαλισμού ως μια χώρα με μουσουλμανικές ρίζες. Δεν είναι εύκολη φυσικά η ισορροπία όταν βαδίζεις σε δυο πλωτές επιφάνειες που δεν προσφέρουν σταθερότητα-σε δυο βάρκες όπως λέμε-αφού καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη τη διαδικασία καθώς αντιμετωπίζονται συνεχώς πολλές προκλήσεις³. Η ήπια ισχύς αναφέρεται ως η ικανότητα μιας χώρας να πείσει τους άλλους δρώντες στη διεθνή κοινωνία, να ταυτιστούν με τις επιδιώξεις που προβάλλει, χωρίς βία ή εξαναγκασμό (Νανούρης, 2020). Για παράδειγμα, η Τουρκία μπορεί να προβάλει την ήπια ισχύ με τη βοήθεια των οργανισμών της, των ιδρυμάτων της, των πανεπιστημίων της και άλλων θεσμών, καθώς και με τον πολιτισμό και την διεθνώς αναγνωρισμένη πολιτισμική της κληρονομιά. Ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, αναδεικνύει την ικανότητα ήπιας ισχύος της Τουρκίας, υποστηρίζοντας ότι αυτή προέρχεται από την ιστορία, τον πολιτισμό και τη γεωγραφία της. Η ήπια δύναμη της Τουρκίας διαφέρει από εκείνη άλλων χωρών με τη μορφή και το περιεχόμενο της κυρίως λόγω των επιρροών της μουσουλμανικής κουλτούρας. Το δυναμικό της ήπιας ισχύος, που εκτείνεται από τα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή έως τα εσωτερικά τμήματα της Κεντρικής Ασίας, προέρχεται παραδοσιακά από την πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά στο πέρασμα των ετών με μικρές επιδράσεις από τον σύγχρονο πολιτισμό της Δύσης (Νανούρης, 2020).

Όπως έχει αναφέρει ο σύμβουλος του προέδρου Ερντογάν σε θέματα εξωτερικής πολιτικής Ιμπραήμ Καλίν, «η νέα γεωπολιτική διαμόρφωση της Τουρκίας και οι νέες δυνατότητες στο παγκόσμιο πολιτικό σύστημα, επιτρέπουν στους λαούς της περιοχής να συμφιλιωθούν με την ιστορία και τη γεωγραφία τους» (Kalin, 2011). Ως εκ τούτου, η επιρροή της οθωμανικής κληρονομιάς κυριάρχησε στο νέο αφήγημα της δημόσιας διπλωματίας της Τουρκίας και καθόρισε το πλαίσιο

³ Τα έξι βέλη του Κεμαλισμού εξακολουθούν να είναι συνεχώς στο επίκεντρο και να θυμίζουν στη σύγχρονη Τουρκία την ταυτότητά της και τις προσπάθειες που έγιναν για να μεταλλαχθεί η τουρκική κοινωνία. Τα τελευταία χρόνια, η τάση για μια σύγχρονη χώρα επιβάλλει την επαναδιατύπωση αυτής της ιδεολογίας διότι οι ερμηνείες που υπάρχουν είναι παρωχημένες και συνήθως και το τωρινό κυβερνών κόμμα τείνει να ενεργεί στο βωμο του συμφέροντος ακόμα και προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η Τουρκία χρειάζεται να επαναδιατυπώσει τις αξίες της και να αποφασίσει αν θέλει να ανήκει σε μια σύγχρονη μη θεοκρατική κοινωνία ή να επιστρέψει στο Ισλάμ και στον εθνικό της χαρακτήρα, αδιαφορώντας για κάθε ύπαρξη μειονότητας.

της ήπιας ισχύος της. Τα επόμενα όμως χρόνια μετά το 2011, άλλαξαν αρκετά τα πράγματα αφού η ήπια ισχύς της Τουρκίας συνδέθηκε σημαντικά με το «πρότυπο» της ως δημοκρατική - μουσουλμανική χώρα και τον ρόλο του μεσολαβητή στην επικοινωνία και την πολύπλοκη διασύνδεση μεταξύ της Δύσης και της Ανατολής. Οι πρόσφατες αποτυχίες της εξωτερικής πολιτικής⁴ και οι εγχώριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει, καθώς και ο αυξανόμενος αυταρχισμός στην Τουρκία, έχουν μειώσει τη δυναμικότητα και τη σημασία της ήπιας ισχύος για τη δημόσια διπλωματία (Benhaïm & Öktem, 2015). Ακόμα και στην τρέχουσα κρίση Ρωσίας – Ουκρανίας, ο Καλίν δηλώνει ανοιχτά ότι η διπλωματική ισορροπία προέχει και είναι απαραίτητη για το συμφέρον των αντιμαχομένων πλευρών αλλά και της Τουρκίας (ProtagonTeam, 2022).

Πριν μερικά χρόνια στον ιστότοπο του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών γινόταν αναφορά με τον πιο επίσημο τρόπο στο ότι η ήπια ισχύς της Τουρκίας είναι εμπνευσμένη από τον μουσουλμανικό κόσμο. Παράλληλα αυτή η ισχύς της χαρακτηρίζεται από μικρές επιρροές από τις δημοκρατικές της αξίες αφού σε κάθε αναφορά για την ήπια ισχύ και την εξέλιξη της Τουρκίας, συνδυάζονται οι μουσουλμανικές ρίζες, και η επιθυμητή ταύτιση με την δυτική ανάπτυξη στο πλαίσιο των δημοκρατικών θεσμών (mfa.gov.gr, 2018). Επιπρόσθετα, στην ανάλυση δημόσιας διπλωματίας στα κοινωνικά μέσα, ο Fatij Bayezit διαπίστωσε ότι ο πολιτισμός και η ιστορία της Τουρκίας, οι δημοκρατικοί κανόνες και η οικονομική επιτυχία ήταν βασικά στοιχεία για την προβολή της Πολιτιστικής Διπλωματίας και τη διάδοση μιας θετικής εικόνας της χώρας στο εξωτερικό για τη δημιουργία νέων σφαιρών επιρροής (Bayezit, 2017).

Ο Nye επιβεβαιώνει ότι η ήπια ισχύς τείνει να έχει επιπτώσεις στον εξωτερικό κόσμο και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εύκολα για να επιτύχει συγκεκριμένα αποτελέσματα (Nye, 2014). Οι πολίτες μπορεί να αγκαλιάζουν τις τουρκικές αξίες και τον πολιτισμό, αλλά αντιστέκονται στις τουρκικές επιλογές εξωτερικής πολιτικής. Αντιλαμβάνονται τι προβάλλεται στο οπτικό τους πεδίο αλλά κατανοούν πλέον και τι κρύβεται λίγο πιο πίσω απο ότι προβάλλεται. Καθώς τα κοινωνικά μέσα έχουν γίνει ένας νέος τρόπος επικοινωνίας μεταξύ πολιτών απο διάφορες περιοχές του πλανήτη, ο ρόλος της ήπιας ισχύος κινδυνεύει να

⁴ Συρία, ΗΠΑ, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ρωσία κλπ

μετατραπεί σε δημόσια απειλή⁵. Στην εποχή της ψηφιακής επικοινωνίας, ο Nye υποστήριξε ότι, η προπαγάνδα όταν είναι αποτελεσματική και αξιοποιείται δημιουργικά, δεν χαρακτηρίζεται ως “προπαγάνδα” και τόνισε τον κρίσιμο ρόλο της «αξιοπιστίας» του κράτους για τη δημιουργία ήπιας ισχύος (Nye, 2014). Κατά συνέπεια, μια επιτυχημένη στρατηγική ήπιας ισχύος, πρέπει να προσεγγίσει και τους τρεις πόρους της, δηλαδή τον πολιτισμό, τις πολιτικές αξίες και τις εξωτερικές πολιτικές, με τρόπους που να μην θεωρούνται “προκλητικοί και κατ’ επέκταση αναξιόπιστοι” στα μάτια των άλλων (Νανούρης, 2020).

Ωστόσο, η νέα στρατηγική της Τουρκίας για την δημόσια διπλωματία φαίνεται να επηρεάζει την κατευθυνόμενη επικοινωνία (προπαγάνδα⁶) και να αναδεικνύει τον Τούρκο Πρόεδρο, ως τον απόλυτο ηγέτη που είναι αποδεκτός σε μεγάλο βαθμό στο εσωτερικό της χώρας του και του δίνει αποδοχή και διαχρονικότητα αφού είναι από τους μακροβιότερους προέδρους στη σύγχρονη Τουρκία. Αυτό μας θυμίζει το φαινόμενο της λατρείας της προσωπικότητας, που αναφέρεται στην εξιδανικευμένη, ακόμη και θεϊκή, δημόσια εικόνα ενός ατόμου που έχει συνειδητά διαμορφωθεί στα μάτια των πολιτών μέσω της προπαγάνδας και της έκθεσης των μέσων (Plamper, 2013). Οι Strong & Killingsworth το 2011 εξήγησαν περαιτέρω ότι η λατρεία της προσωπικότητας είναι μια υπερβολική δημόσια επίδειξη επαίνου του ηγέτη. Τα κοινωνικά μέσα μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη σφυρηλάτηση της λατρείας της προσωπικότητας των ηγετών, δημιουργώντας μια εξιδανικευμένη εικόνα ενός ατόμου με προφίλ ήρωα όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια (Strong & Killingsworth, 2011).

⁵ Η ήπια ισχύς με τον τρόπο που προβάλλεται σήμερα, είναι σπάνια επαρκής από μόνη της και συνδυάζεται ενίοτε με την σκληρή δύναμη, ώστε τελικά ο συνδυασμός να είναι ένας πολλαπλασιαστικός ισχύος (<https://foreignaffairs.gr>).

⁶ Η προπαγάνδα είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο έχει ιδιαίτερες εφαρμογές στην πολιτική σφαίρα της ανθρώπινης ζωής. Το φαινόμενο αυτό ορίζεται ως η συστηματική προσπάθεια διάδοσης ιδεών, απόψεων, αντιλήψεων ή θέσεων σε ένα κοινωνικό σύνολο, με σκοπό τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου τρόπου αντίληψης και σκέψης. Απώτερος στόχος του είναι η συμμόρφωση του συνόλου αυτού με την «επίσημη» αντίληψη της «πραγματικότητας» και ο εύκολος εντοπισμός των «παραβατών», δηλαδή αυτών που σκέπτονται ή πράττουν διαφορετικά. Δεν σχετίζεται υπο αυτό το πλαίσιο με την έννοια της ήπιας ισχύος

3.1.1 Η Σχέση της Διπλωματίας της Τουρκίας με την προώθηση του Τίτλου Έθνους (Nation Brand)

Ο όρος *branding* σε επίπεδο εθνών και η δημόσια διπλωματία, δεν αφορούν μόνο την διάδοση και γνωστοποίηση της εθνικής ταυτότητας προς το εξωτερικό. Ασυναίσθητα πολλές φορές (αλλά ίσως και σκόπιμα κάποιες άλλες) λειτουργούν με τον αντίθετο τρόπο, αφού γίνεται προσπάθεια μέσω της δημόσιας διπλωματίας να ανοίξει «το παράθυρο» του εξωτερικού κόσμου προς αυτήν την κοινωνία (Melissen, 2006). Να διαδοθεί δηλαδή, μια προκαθορισμένη εικόνα στους ετέρους στη διεθνή κοινωνία. Μια εκστρατεία εξωτερικής διπλωματίας από μέρους μιας χώρας, μπορεί να έχει εντυπωσιακές επιπτώσεις στην αντίληψη της έννοιας της ταυτότητας ακόμα και από τον εγχώριο πληθυσμό. Ακριβώς όπως οι εμπορικές εταιρείες εμπορικού σήματος, εάν προωθούν σωστά ένα προϊόν, κερδίζουν το αγοραστικό κοινό αφού μπορούν να έχουν δραματική επίδραση στο ηθικό, το ομαδικό αγοραστικό πνεύμα και την αίσθηση του σκοπού της εταιρείας τόσο στους πελάτες και ακόμα και στους εργαζόμενους. Αντίστοιχα μια σωστή εθνική εκστρατεία επωνυμίας μπορεί να ενώσει ένα έθνος με μια κοινή αίσθηση σκοπού και εθνικής υπερηφάνειας (Anholt, 2002).

Η εθνική ταυτότητα και ο τίτλος έθνους (nation-brand) αλληλοσυνδέονται, διατηρούνται και ενισχύονται σε έναν πλήρη κύκλο δημιουργίας τρόπων τινά, εμπορικών σημάτων. Το “nation-brand” της Τουρκίας στην ΕΕ και οι σχετικές στρατηγικές δημόσιας διπλωματίας, αποτελούν μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα περίπτωση. Ο πρόεδρος Ερντογάν επανειλημμένα στο παρελθόν θεωρήθηκε ότι ταύτιζε τα κριτήρια της Κοπεγχάγης⁷ με τα κριτήρια της Άγκυρας, στοιχείο το οποίο εκθέτει τον στόχο να ενσωματώσει πλήρως τον ενταξιακό στόχο της ΕΕ και τα πρότυπα των δυτικών γειτόνων στην τουρκική κοινωνία (Turley & Zaman, 2013). Είναι αποδεκτή όμως η προσπάθεια της Τουρκίας να πραγματοποιήσει δραστηριότητες δημόσιας διπλωματίας στοχεύοντας να ασκήσει επιρροή και προς το εσωτερικό της, ιδιαίτερα σήμερα με την αυξημένη εντροπία στις σχέσεις της με

7 Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση καθορίζει τους όρους (άρθρο 49) και τις αρχές (άρθρο 6 παράγραφος 1) με τις οποίες πρέπει να συμμορφώνεται κάθε χώρα που θέλει να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Για την προσχώρηση πρέπει να πληρούνται ορισμένα κριτήρια. Αυτά τα κριτήρια (γνωστά ως κριτήρια της Κοπεγχάγης) καθιερώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993 και ενδυναμώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης το 1995 (<https://eur-lex.europa.eu>).

πολλές χώρες, όπως με την Αμερική και με την Ελλάδα. Αν επιδίωκε ωστόσο, να ασκήσει μια έντονη επίδραση με μια θετική προδιάθεση για τυχόν επιτεύγματά της στο εσωτερικό του ευρωπαϊκού κοινού, η χώρα θα μπορούσε να επωφεληθεί θετικά από το nation brand που θέλει να προωθήσει και που επινόησε (Jaworsky & Fosher, 2003) και να αναπτύξει μια νέα αυτοεκτίμηση βάσει της προόδου που έχει σημειωθεί (Leggewie & Gülliz, 2009). Στην πιο πρόσφατη επικαιρότητα, είδαμε ότι μέχρι τις 16 Ιουλίου του 2031 και μόνο στην Ευρώπη, θα μπορεί η Τουρκία να χρησιμοποιεί το εμπορικό σήμα «Turkaegean», το οποίο διαφημίζει τις τουρκικές παραλίες στο Αιγαίο με στόχο την προσέλκυση τουριστών. Με βαθύτερη ανάλυση και με λογική σκέψη, η εν λόγω πρακτική αποτελεί ένα μικρό βήμα και ένα λιθαράκι, στο μακρόπννο οικοδόμημα της Τουρκίας που θέλει την οικειοποίηση του μισού, αν όχι όλου του Αιγαίου⁸.

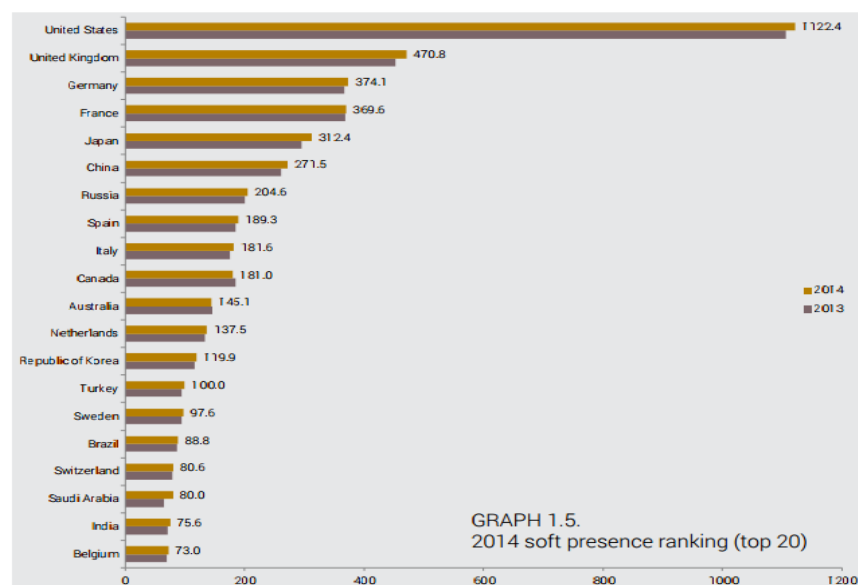
Τέλος, ο Simon Anholt καταλήγει σε ένα παρόμοιο συμπέρασμα σχετικά με την περίπτωση της Τουρκίας και τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει ο τίτλος του έθνους στον αγώνα για την διάδοση της ταυτότητας της χώρας στο εξωτερικό. Με μια αναδρομή στην ιστορική της πορεία, η Τουρκία θα μπορούσε να μεταδώσει την αληθινή πολιτιστική, κοινωνική και ιστορική ταυτότητα της και να χαράξει ένα θετικό και χρήσιμο δρόμο -όπως ισχυρίζεται ο Anholt- στη διεθνή κοινωνία τόσο για τον εαυτό της όσο και για την παγκόσμια κοινότητα. Υπό αυτήν την έννοια, το nation brand θα παρέπεμπε σε μια εθνική ταυτότητα που θα ήταν απτή, στιβαρή, αποδεκτή, μεταδοτική και χρήσιμη (Anholt, 2002).

3.1.2 Η επίδραση της Τεχνολογίας και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (Social Media) στην Τουρκική Κοινωνία

Ως προς την λειτουργία των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) στη Τουρκία από το 2009 και έπειτα, ο καθοριστικός ρυθμιστής των πρωτοβουλιών προέρχονταν από το Υπουργείο Εξωτερικών της χώρας. Ο Halil İbrahim İzgi, ο ιδρυτής του yenidiplomasi.com, ένας από τους πιο ενεργούς ιστότοπους για τη διπλωματία στην Τουρκία έως και σήμερα, ισχυρίστηκε το 2021 κατά την ομιλία του σε συνέδριο για την σημασία της στρατηγικής επικοινωνίας ότι «η Τουρκία δεν

⁸ Επικρατεί η άποψη ότι η Τουρκία αργότερα ενδεχομένως θα “πατήσει” στην συγκεκριμένη απόφαση για να συνεχίσει τις προκλήσεις της και τις αμφισβητήσεις της ελληνικότητας του Αιγαίου. Με βάση την συγκεκριμένη άποψη, σκοπός του βίντεο και της διαφημιστικής εκστρατείας είναι να κατοχυρώσει έστω εμμέσως ή τουλάχιστον στη συνείδηση των τουριστών από όλο τον κόσμο, ότι το Αιγαίο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την Τουρκία και παράλληλα να καρπωθεί για εμπορικούς λόγους, την αίγλη του.

έχει πολιτική ψηφιακής διπλωματίας δυστυχώς και αυτό είναι σίγουρα ένα μεγάλο μειονέκτημα» (Halil İbrahim İzgi - Stratcom Summit '21). Από την άλλη πλευρά, ο ίδιος πιστεύει ότι οι ενέργειες της Τουρκίας είναι αρκετές και σωστές και εφόσον γίνονται με κατάλληλη σχεδίαση και οργάνωση, μπορούν να θεωρηθούν ψηφιακές δράσεις σε επίπεδο διπλωματικής πολιτικής. Σύμφωνα με τους Pinar ASLAN και Oğuz GÖKSU, η ψηφιακή διπλωματία επικεντρώνεται στους νέους χρήστες των ηλεκτρονικών μέσων που είναι νέοι και άπειροι στον τομέα των ΜΚΔ και άρα πιο ευάλωτοι στο να αφομοιώσουν-να πιστέψουν-ειδήσεις παραπληροφόρησης. Σύμφωνα με τις βιβλιογραφικές πηγές στην Τουρκία οι νέοι χρήστες μέσων, είναι ιδιαίτερα ενεργοί και κάθε μέρα παρακολουθούν τα μέσα αυτά ως μια καινοτομία στην ζωή τους (GÖKSU & ASLAN, 2016). Ο ανθρώπινος παράγοντας στη Τουρκία είναι σημαντικός και πάντα υπολογίζεται στην άσκηση ψηφιακής διπλωματίας. Ο Namik Tan από το Υπουργείο Εξωτερικών της χώρας, είχε δηλώσει το 2010 ότι λόγω της πολιτικής που ακολουθεί η Τουρκία στη δημόσια διπλωματία, επιβάλλεται όλες οι πρεσβείες να διαθέτουν λογαριασμούς Twitter και Facebook το αργότερο μέχρι το 2012, για να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε όσα εκπέμπονται στα ανωτέρω κοινωνικά δίκτυα από την μητέρα πατρίδα (Akdenizli, 2015). Το ακόλουθο διάγραμμα, αν και μερικών ετών πίσω, αντικατοπτρίζει την ενασχόληση των χρηστών της Τουρκίας στα ΜΚΔ σε σύγκριση με άλλες ενεργές χώρες:

Σχήμα 2 – Η Λίστα των Λογαριασμών Κοινωνικών Μέσων της Διπλωματικής Δράσης της Τουρκίας που Δείχνει ότι η Τουρκία Ακολουθείται Ενεργά στο Διαδίκτυο

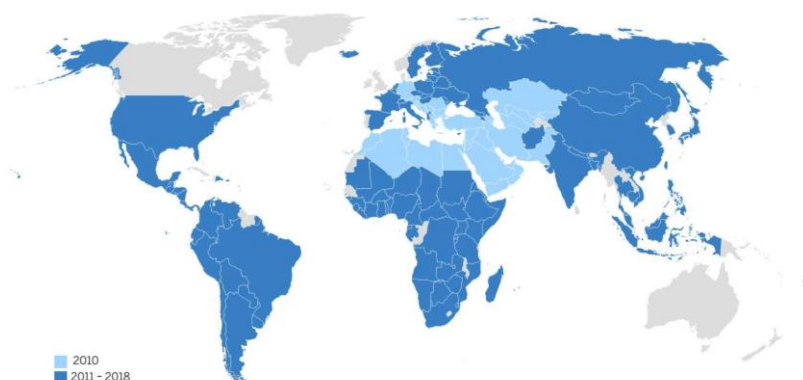
Μια χώρα μπορεί να επιτύχει τους στόχους της στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας από τα εν λόγω κοινωνικά δίκτυα, αφού της δίνεται η δυνατότητα να εξηγήσει τις δράσεις και τις πολιτικές της. Η ψηφιακή δημόσια διπλωματία μπορεί να εμφανίζει μια μάλλον πιο οργανωμένη και προγραμματισμένη δομή με τη χρήση εννοιών όπως η διπλωματία του Twitter και η δημόσια διπλωματία (Akdenizli, 2015). Μία από τις πρώτες δράσεις ψηφιακής διπλωματίας της Τουρκίας πραγματοποιήθηκε το 2011 όταν τέσσερις Αμερικανοί δημοσιογράφοι που ήταν υπό κράτηση στη Λιβύη, σώθηκαν με την συνδρομή της Τουρκίας. Ο Πρέσβης της Τουρκίας τότε στην Ουάσιγκτον Ναμίκ Ταν, ανακοίνωσε για πρώτη φορά την είδηση στο Twitter και στη συνέχεια ακολούθησε και η αντίστοιχη δημοσιοποίηση φωτογραφικού υλικού από την επιχείρηση. Αυτό είναι ένα παράδειγμα που βοηθά στο να αντιληφθούμε πως όριζε και χρησιμοποιούσε η Τουρκία την διαδικτυακή τουρκική διπλωματία ακόμα και δέκα χρόνια πριν από σήμερα. Βέβαια στο πιο κοντινό παρελθόν και ιδιαίτερα από το 2015 και έπειτα, ο πιο σημαντικός και αποτελεσματικός πολιτικός παράγοντας της Τουρκίας, ήταν ο Πρόεδρος Ερντογάν και αυτό δεν μπορεί να αγνοηθεί στον τομέα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Για αρκετά χρόνια, ο Ερντογάν ήταν ο 3ος πιο δημοφιλής ηγέτης στο Twitter αμέσως μετά τον Μπαράκ Ομπάμα και τον πρωθυπουργό της Ινδίας Νάρεντα Μόντι (kathimerini.gr). Εκτός από τον τουρκικό λογαριασμό, ο Ερντογάν έχει επίσης λογαριασμούς στα Αγγλικά και στα Αραβικά από το 2014 και έπειτα (newmoney.gr). Ο λογαριασμός στα αραβικά δημιουργήθηκε αμέσως μετά την εκλογή του ως προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας και δείχνει ότι η στόχευση πολιτικής επιρροής στην Τουρκία περιλαμβάνει την Μέση Ανατολή και τις Αραβικές χώρες ως αποτέλεσμα της στρατηγικής πολιτικής για την οποία επιδιώκει στήριξη και αναγνώριση η Τουρκία.

Το 2018, οι υποστηρικτές στο προφίλ του ηγέτη Ερντογάν, αυξήθηκαν κατά δυο εκατομμύρια γεγονός εντυπωσιακό για την σύγχρονη εποχή. Όταν αναλύονται οι λογαριασμοί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, διαφαίνεται ότι το περιεχόμενο που πιο συχνά κοινοποιείται, είναι κυρίως φωτογραφίες από τις δραστηριότητες που συμμετείχε ο Ερντογάν και εν συνεχεία σύντομες πληροφορίες για πολιτικά γεγονότα. Επίσης το άνοιγμα των πρεσβειών στην Αφρική και οι δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε αυτές τις χώρες μέσω του Γραφείου Δημόσιας Διπλωματίας (Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü - KDK) και του Τουρκικού

Οργανισμού Συνεργασίας και Συντονισμού (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı- TİKA), περιλαμβάνονται σε αυτήν τη στρατηγική πολιτική από το 2009 και έπειτα. Το στοχευμένο κοινό βέβαια, πρέπει να ενημερώνεται σχετικά με αυτές τις πρακτικές με το σωστό περιεχόμενο.

Ένα άλλο αποτελεσματικό εργαλείο στη διπλωματική φαρέτρα της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια, είναι η υψηλή δημοτικότητα των τουρκικών τηλεοπτικών σειρών ανά τον κόσμο αφού συντροφεύουν ένα ευρύ τηλεοπτικό κοινό τόσο στο εσωτερικό της Τουρκίας αλλά και σε άλλες χώρες. Ιδιαίτερα το κοινό που επιλέγει την τηλεόραση ως βασικό μέσο ψυχαγωγίας και δραστηριότητας στον ελεύθερο του χρόνο. Κατά βάθος και αυτή η διάσταση, σχετίζεται στενά με τις διπλωματικές πρακτικές της Τουρκίας. Δεδομένου ότι οι τουρκικές τηλεοπτικές σειρές μεταδίδονται σε περισσότερες από 100 χώρες, η ήπια ισχύς της Τουρκίας αυξάνεται αναμφίβολα σε όλο τον κόσμο από τα Βαλκάνια έως τη Λατινική Αμερική. Και στην Ελλάδα υπήρχε εποχή που ήταν πολύ δημοφιλείς οι σειρές από την γειτονική χώρα, όπως και σε ακόμα 145 χώρες. Το υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού στην Άγκυρα μιλά ανοιχτά για μέσο άσκησης «ήπιας ισχύος», καθώς συμβάλλουν στην καλύτερη ανάδειξη της χώρας, καθιστώντας την ταυτοχρόνως γνωστή σε εκατοντάδες εκατομμύρια τηλεθεατές επηρεάζοντας έμμεσα ανοδικά, το συνάλλαγμα και τον τουρισμό. Πριν από αρκετά χρόνια, και συγκεκριμένα το 2012, ο τότε υφυπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού Αμπντουραχμάν Αρισί, δήλωνε πως «με τις τουρκικές σειρές μπορούμε να μπούμε σε κάθε σπίτι και να διαδώσουμε την τουρκική κουλτούρα». Οι Τούρκοι παραγωγοί, σε συνεργασία με την ηγεσία, είχαν βρει και τους τρόπους διάδοσης: χαμηλή τιμή πώλησης και όρος απαγόρευσης μεταγλώττισης καθώς η τουρκικά γλώσσα έπρεπε να ακούγεται. Η Τουρκία επωφελείται από αυτήν τη δημοτικότητα, καθώς οι τηλεοπτικές σειρές σημαίνουν είσοδο σε σπίτια, μιλούν στους θεατές για τη χώρα τους και τις πολιτιστικές αξίες για ώρες. «Η Τουρκία είναι μια μουσουλμανική χώρα η οποία είναι συγχρόνως και κοσμική, με μια σχετικά μοντέρνα κοινωνική ζωή. Αυτό παρουσιάζουν οι τηλεοπτικές σειρές, γεγονός που φέρνει σε δύσκολη θέση τα αραβικά καθεστώτα, επειδή θεωρούν πως αποτελεί αρνητικό παράδειγμα για τους πολίτες του», εξήγησε από την πλευρά του ο τούρκος πολιτικός επιστήμονας Μουράτ Γετκίν (Team, 2020).

Αν και οι τουρκικές σαπουνόπερες έφτασαν να γίνουν πολύ δημοφιλείς, σήμερα η κατάσταση έχει παρουσιάσει αισθητή κάμψη καθώς το αφήγημα απομυθοποιήθηκε. Ταυτόχρονα η τουρκική ρητορική συνδυαζόμενη με την προκλητικότητα στις κινήσεις που έχει επιλέξει η κυβέρνηση Ερντογάν, ανέστρεψαν το κλίμα που επικρατούσε και έφτασαν σε σημείο οριακό αφού οι προτεραιότητες της Τουρκίας αναπροσαρμόστηκαν σε ένα διαφορετικό, πιο επεκτατικό πλαίσιο. Αναπόφευκτα, επηρεάστηκε διεθνώς η δημοτικότητα της χώρας και ο τίτλος έθνους στη διεθνή κοινότητα. Παράλληλα η δυσχέρεια που αντιμετωπίζουν διεθνώς και άλλες χώρες στον τομέα της οικονομίας και της ενέργειας, απέτρεψαν τον απλό πολίτη από το να αφιερώνει χρόνο σε τηλεοπτικές επιλογές που απλά καλύπτουν αλλά δεν λύνουν τα προβλήματά του. Επιπρόσθετα κάποιες μεμωνομένες επιλογές της Τουρκικής πλευράς όπως η προσβολή της Ιστορίας και της χριστιανικής πίστης με την απόφαση μετατροπής της Αγία-Σοφιάς σε τζαμί, μετέτρεψαν την αδιάφορη στάση πολλών, σε καχυποψία και αρνητική ερμηνία για το εάν η εκάστοτε τηλεοπτική προβολή, αντικατοπτρίζει την αληθινή καθημερινότητα του μέσου Τούρκου πολίτη.

Σχήμα 3 - Επέκταση του φαινομένου «τουρκική σαπουνόπερα»: με ελαφρύ γαλάζιο χρώμα έως το 2010 και με σκούρο από το 2011 έως το 2018

3.1.3 Η παραπληροφόρηση μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στη Τουρκία

Αποτελεί γεγονός πως διάφορες κοινωνικές και πολιτικές εκδηλώσεις, αξιοποιήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια ως συμβάντα, με έναν αυξανόμενο αριθμό δημοσιοποίησης πλαστών ή τροποποιημένων ειδήσεων που κοινοποιήθηκαν στοχευμένα στις πλατφόρμες κοινωνικών μέσων, ειδικά στο Twitter. Στην περίπτωση της 15ης Ιουλίου 2016 και στο πραξικόπημα στη γειτονική χώρα, οι

πολίτες μοιράστηκαν εικόνες για χειρισμό ορισμένων ζητημάτων χρησιμοποιώντας τα κοινωνικά μέσα. Οι πηγές που ανατρέχει κάποιος για να ενημερωθεί, προφανώς είναι το αποτέλεσμα αναζήτησης σε κάποια μηχανή προβολής ειδήσεων και είναι πιθανό να ληφθούν ως πραγματική αναφορά σε σύγκριση με τις δημοσιογραφικές πηγές αφού σχετικά εύκολα τα μέσα ενημέρωσης, αφήνουν το αποτύπωμα τους στους αναγνώστες και αναδεικνύουν ευκαιρίες πραγματικής σφαιρικής ενημέρωσης.

Τα ΜΚΔ έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην απόπειρα πραξικοπήματος που πραγματοποιήθηκε στην Τουρκία το 2016. Ίσως όχι ως προς την έκβαση της απόπειρας, λόγω του μικρού χρόνου αντίδρασης που υπήρχε. Επηρέασε όμως την μετέπειτα λειτουργία του κοινωνικού ιστού και των πρωτοβουλιών της πολιτικής ηγεσίας. Παρά την αποτυχία του πραξικοπήματος, πολλά εκατομμύρια Τούρκοι πολίτες συνέχισαν να συγκεντρώνονται στους δρόμους κάθε βράδυ για περίπου ένα μήνα για να “προστατεύσουν τη δημοκρατία”. Δημοσίευαν πολλές φωτογραφίες στο Twitter και στο Facebook και προέτρεπαν γνωστούς και φίλους να συμμετάσχουν στη διαμαρτυρία τους. Ακτιβιστές στον κυβερνοχώρο ξεκίνησαν πολλά ιστολόγια για να εξηγήσουν τι είχε συμβεί και να μοιραστούν φωτογραφίες και βίντεο στο διαδίκτυο, μαζί με άρθρα ειδήσεων. Αυτό δείχνει ότι τα κοινωνικά μέσα έπαιξαν ρόλο τόσο τη νύχτα του πραξικοπήματος, όσο και κατά τη διάρκεια των επακόλουθων γεγονότων στη Τουρκία. Είναι όμως φυσιολογική εξέλιξη η τόσο έντονη επιρροή του διαδικτύου σε ένα μέσο επίπεδο πολιτών.

Παγκοσμίως η πρόσβαση στο ιντερνέτ είναι εύκολη, φθηνή και χρονικά πολύ γρήγορη. Έτσι η διάδοση στοχευμένων ειδήσεων μέσω αυτής της επιλογής, μπορεί να επηρεάσει δραστικά την κοινή γνώμη για τον σχηματισμό εντυπώσεων προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Αυτό το συμπέρασμα είναι καθοριστικής σημασίας στο θέμα της Κύπρου. Η παραγωγή στοχευμένων ειδήσεων και με τρόπο κατευθυνόμενο προς μια συγκεκριμένη αντίληψη, θα επηρεάσει τη κοινή γνώμη και θα καλλιεργήσει συγκεκριμένες αντιλήψεις. Αυτές μπορεί να σχετίζονται με την πραγματική κατάσταση της εν λόγω είδησης. Αντίστοιχα όμως, θα μπορούσε να προβάλλει μια εικόνα που θα δημιουργήσει μια τεχνητή, επιθυμητή πραγματικότητα στη κοινή γνώμη. Ο επικοινωνιακός εκτοπισμός της Κύπρου, κατά ένα μεγάλο ποσοστό είναι αποτέλεσμα τέτοιου είδους παραπληροφόρησης

προκειμένου να χτιστεί μια μη ρεαλιστική εικόνα για το τι συμβαίνει. Να προβληθεί δηλαδή μια εικόνα που θα υποστηρίξει την επικοινωνιακή στρατηγική όπως αυτή καθορίστηκε από την πολιτική ηγεσία της χώρας και η οποία ενδεχομένως θα δικαιολογεί τις διπλωματικές επιλογές και τις πολιτικές αποφάσεις σε κάποιον τομέα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας.

3.2 Εθνική Αυτογνωσία - Το Σύνδρομο Περικύκλωσης της Τουρκίας

Πολύς λόγος γίνεται στη πρόσφατη επικαιρότητα, τόσο σε πολιτικό όσο και ακαδημαϊκό επίπεδο σχετικά με την επιθετική εξωτερική πολιτική της Τουρκίας. Η Τούρκικη προκλητικότητα είναι βασική αρχή της εξωτερικής πολιτικής ειδικά στους τομείς τουρκικού ενδιαφέροντος. Ο αναθεωρητισμός της Τουρκίας, η ανάδειξη του νεο-οθωμανισμού σε συνδυασμό με το προσωπικό στοίχημα του Ερντογάν να μετατρέψει το όνομά του σε ιστορικό πρόσωπο ίσης εμβέλειας με τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, δημιουργούνται νέα δεδομένα στην Τουρκική κοινωνία. Παράλληλα οι νέες γεωστρατηγικές συνθήκες στην ευρύτερη περιοχή διαμορφώνονται κυρίως ως αποτέλεσμα της σταδιακής απομάκρυνσης των ΗΠΑ από την περιοχή. Η απομάκρυνση από το Ευρωπαϊκό μονοπάτι και οι ισορροπίες που έχουν δημιουργηθεί με τις διπλωματικές συμμαχίες περιφερειακών δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο, επιδεινώνουν το σύνδρομο περικύκλωσης από το οποίο διακατέχεται η Τουρκία. Αυτή η πραγματικότητα παρατηρείται όχι μόνο στην εκάστοτε πολιτική ηγεσία της χώρας. Ακόμα και στο διπλωματικό της επίπεδο, στις ένοπλες δυνάμεις και προπάντων στην τουρκική κοινωνία, υπερτερεί συχνά ο φόβος ότι κάποια στιγμή, υπο ευνοϊκές συνθήκες, θα υπάρξει μια νέα Συνθήκη των Σεβρών η οποία θα κατακερματίσει την Τουρκία (<https://www.liberal.gr>). Σε εκδήλωση που διοργάνωσε το ΕΛΙΑΜΕΠ το 2020 στην Χάγη, ο πρώην Πρωθυπουργός Γιώργος Α. Παπανδρέου είχε σχολιάσει: «Όταν αρχίσαμε τις συζητήσεις με τον Ισμαήλ Τζεμ [...] είπε ότι εμείς (οι Τούρκοι) σας φοβόμαστε. Υπάρχει ένα Ορθόδοξο τόξο συμμαχίας ανάμεσα σε Ελλάδα – Κύπρο – Αρμενία – Ουκρανία – Ρωσία – Βουλγαρία, όπου μας έχετε περικυκλώσει. Και υπάρχει ο φόβος για μια τέτοια απειλή από την Ελλάδα και μια τέτοια πιθανή συμμαχία». Αυτό το παράδειγμα αναδεικνύει έντονα την επίδραση που έχει αυτή η αντίληψη της περικύκλωσης και γι αυτό ενισχύει δραστικά τα επιθετικά αντανakλαστικά των Τούρκων και της Τουρκικής κοινωνίας. Παράλληλα τέτοιες

καταστάσεις τονώνουν και εντείνουν τον τουρκικό εθνικισμό, τον αναθεωρητισμό και αναδεικνύουν την επιθετικότητα ως το μοναδικό εργαλείο της εξυπηρέτησης των τουρκικών εθνικών συμφερόντων και της ασφάλειας του τουρκικού λαού (<https://www.liberal.gr>).

3.2.1 Το πλαίσιο των σχέσεων με την Ελλάδα

Στην πρόσφατη ιστορία της γεωγραφικής συν-ύπαρξης Ελλάδας και Τουρκίας, οι εντάσεις και οι διαμάχες είναι συχνά φαινόμενα παρά του ότι μιλάμε για υποτιθέμενους συμμάχους του ΝΑΤΟ. Και στο Αιγαίο, αλλά και στον Έβρο, πολύ εύκολα προκύπτουν καταστάσεις που αυξάνουν την ένταση ανάμεσα στις δυο πλευρές, ακόμα και στις μέρες μας. Η γειτνίαση των δύο συμμαχικών κρατών σε πολλές περιοχές, επιφέρει την αντιπαράθεση για την έρευνα και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων στη περιοχή. Επιπλέον συχνά διαφωνούν για το καθεστώς αναγνώρισης των δυο τμημάτων Βόρεια και Νότια της Κύπρου και τα τελευταία χρόνια ειδικά από την πλευρά της Τουρκίας, προβάλλονται διαφορετικές ερμηνείες των διεθνών συνθηκών που σχετίζονται με τη θάλασσα και το ιδιοκτησιακό καθεστώς ορισμένων νήσων και μικρονήσων. Η διαμάχη λαμβάνει τη μορφή μιας διαφωνίας γεωπολιτικής υφής, αφού και οι δύο χώρες θέλουν το πάνω χέρι στο Αιγαίο (Heraclides, 2010, p. 10). Το εδαφικό καθεστώς του Αιγαίου διαμορφώθηκε, πριν από 99 χρόνια, με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης το 1923, από τη Μεγάλη Βρετανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ιαπωνία, τη Ρουμανία, το Βασίλειο των Κροατών, των Σέρβων και Σλοβένων και φυσικά την Ελλάδα και την Τουρκία.

Η Συνθήκη της Λωζάνης, τερμάτισε την εποχή εκείνη την ευρωπαϊκή στρατιωτική παρουσία στην Τουρκία και τη στρατιωτική σύγκρουση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Παράλληλα έθεσε το πλαίσιο ειρηνικής συνύπαρξης και εγγυήθηκε την ανεξαρτησία της τελευταίας και το σημαντικότερο μοίρασε τη γη και κυρίως τα νησιά μεταξύ των δύο. Ως αποτέλεσμα αυτής συνθήκης, η Ελλάδα διατήρησε την κυριαρχία στα περισσότερα από τα νησιά του Αιγαίου, μερικά από τα οποία βρίσκονται εκατοντάδες χιλιόμετρα από την ελληνική ηπειρωτική χώρα και λίγα χιλιόμετρα από τις ακτές της Τουρκίας. Η πρόσφατη θαλάσσια διαμάχη μεταξύ των δύο κρατών σχετίζεται με αυτή την ιδιοκτησιακή κατανομή των νησιών καθώς και με τη σημασία των φυσικών πόρων που σκοπεύουν να εγδυθούν και οι δύο χώρες. Η νομική διάσταση είναι επίσης σημαντικό μέρος αυτής της

διαφοράς, ιδίως λόγω της παρουσίας μιας σειράς διεθνών συμφωνιών που σχετίζονται με τα θαλάσσια προβλήματα μεταξύ κρατών, κυρίως της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) (Heraclides & Gizem, 2019). Η Τουρκία επιδιώκει διακαώς να τροποποιήσει τη Συνθήκη της Λωζάνης, η οποία έδωσε στην Ελλάδα την κυριαρχία των νησιών κοντά στις τουρκικές ακτές, γεγονός που δυσκολεύει την Τουρκία στην ανάπτυξη διαδικασιών εξερεύνησης και εξόρυξης φυσικών πόρων από τη θάλασσα. Η Ελλάδα από την πλευρά της, στοχεύει να διατηρήσει το status quo αφού ο έλεγχος στα νησιά δίνει στην Ελλάδα το πάνω χέρι στο Αιγαίο. Η έλλειψη εμπιστοσύνης και η δυσπιστία μεταξύ των δυο χωρών αντικατοπτρίζονται στο κοινό γεωγραφικό παρελθόν. Οι μελετητές συχνά διαφωνούν για την ακριβή ημερομηνία όπου τελευταία υπήρχε μια φιλική σχέση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ωστόσο, οι ιστορικοί συμφωνούν ότι «η εχθρότητα είναι περισσότερο μια φυσική κατάσταση στη σχέση τους» παρά μια φτιαχτή, τεχνητή σύγκρουση (Heraclides, 2010).

Και οι δύο χώρες τονίζουν τη στρατηγική σημασία των νησιών του Αιγαίου που κατέχει σήμερα η Ελλάδα αφού πολλά από αυτά τα νησιά βρίσκονται κοντά στην τουρκική ενδοχώρα και είναι γεωπολιτικά σημαντικά λόγω της θέσης τους. Παρά το γεγονός ότι θεωρούνται αποστρατικτοποιημένα σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες, μπορούν να γίνουν προκεχωρημένη στρατιωτική τοποθεσία που λειτουργεί υπέρ της Ελλάδας και εμποδίζει τις Τουρκικές βλέψεις προς το Αιγαίο το οποίο αποτελεί μέρος του οράματος με την ονομασία Γαλάζια Πατρίδα. Τόσο οι τουριστικές δυνατότητες όσο και οι θαλάσσιοι εμπορικοί δρόμοι μέσα από τα νησιά του Αιγαίου, συνιστά πρόκληση στην οπτική της Τουρκικής πλευράς το να ανήκουν αυτά εξ ολοκλήρου στην Ελλάδα. Επιπλέον, η κύρια γεωπολιτική σημασία του Αιγαίου κοντά στην τουρκική ενδοχώρα ως Ελληνική θάλασσα, είναι ότι δίνει τη δυνατότητα στην Ελλάδα να εξερευνήσει γύρω του, τους πιθανούς φυσικούς πόρους που υπάρχουν. Σύμφωνα με τους διεθνείς νόμους, αλλά και τους ελληνικούς ισχυρισμούς, το τωρινό νομικό καθεστώς δίνει στην Ελληνική πλευρά τεράστιες εκτάσεις του Αιγαίου για να οριοθετήσει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) της Ελλάδας. Ιδιαίτερα στο Καστελόριζο. Εάν αυτά τα νησιά δεν ήταν υπό την ελληνική κυριαρχία, πιθανώς η Ελλάδα και η Τουρκία θα μοιράζονταν εξίσου τις ΑΟΖ καθώς και τις ηπειρωτικές χώρες (Heraclides, Gizem, 2019). Η Ελλάδα λαμβάνει επίσης έσοδα από τον τουρισμό ενώ χρησιμοποιεί τα νησιά ως

πρωταρχικά εμπόδια για να αποτρέψει την είσοδο προσφύγων και λαθρεμπόρων στην ηπειρωτική Ελλάδα και κατ' επέκταση στην Ευρώπη. Από τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, η Ελλάδα ελέγχει σχεδόν όλα τα νησιά του Αιγαίου. Όπως περιγράφει ο Ηρακλείδης, τα περισσότερα από αυτά τα νησιά είναι ακατοίκητα και θεωρούνται απλές βραχονησίδες, χωρίς να προβλέπει κανένα θαλάσσιο δικαίωμα για την Ελλάδα σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS). Πολλά νησιά επιπλέον, όπως το Καστελόριζο, κατά την οπτική της Τουρκικής πλευράς, είναι αδιανόητο να απέχουν έως και δύο χιλιόμετρα από Τουρκικές ακτές και 570 χιλιόμετρα από την ηπειρωτική Ελλάδα και να είναι υπό την Ελληνική κυριαρχία (Heraclides, 2010). Θα πίστευε κάποιος αν δεν γνώριζε, ότι η απόσταση από ένα σημείο αναφοράς, είναι αυτή που καθορίζει και το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Μα δεν γράφεται κάτι τέτοιο σε κανένα θεσμικό κείμενο ή συνθήκη. Το αν η απόσταση είναι απόσταση που μπορεί κάποιος να την καλύψει με κολύμβηση, δεν σημαίνει ότι αυτό το κριτήριο θα καθορίσει και τον ιδιοκτήτη αυτής της γης. Τα κριτήρια που καθόρισαν τα χρόνια εκείνα το που θα ανήκει η κάθε νησίδα ή βραχονησίδα, ήταν υπο τελείως διαφορετικό πλαίσιο που προερχόταν από τα δεδομένα της εποχής εκείνης. Και για αυτό το λόγο δεν υπήρξαν τότε, αυτές οι αντιδράσεις που υπάρχουν σήμερα από καμμία πλευρά. Ο υπουργός άμυνας Χουλουσί Ακάρ, επαναλαμβάνει συχνά ότι οι τούρκοι ευέλπιδες που φοιτούν στην αντίστοιχη στρατιωτική σχολή, με ευκολία θα διέσχιζαν την απόσταση ανάμεσα στο Καστελόριζο και στο πιο κοντινό σημείο των Τουρκικών ακτών απέναντι στο Κάς. Μα τι σημασία έχει αυτό άραγε; Τα σύνορα δεν χαρακτήκαν ποτέ με βάση την ευκολία προσέγγισης. Οι συνθήκες δεν σχεδιάστηκαν με την νοοτροπία «Λαϊκής Αγοράς». Είναι αποτέλεσμα έρευνας, διεργασιών και συμφωνιών.

Σύμφωνα με την τουρκική εθνική ρητορική, αυτή η «άνιση» γεωγραφική διαίρεση των νησιών οδηγεί την Άγκυρα να αυξήσει τις απαιτήσεις της στη θάλασσα και σε αντάλλαγμα οδηγεί την Ελληνική πλευρά να αντιδρά και να τις απορρίπτει. Οι πρόσφατες διαμάχες, χαρακτηρίζονται κυρίως από επικοινωνιακές επιλογές των πολιτικών που έχουν επιθετικό χαρακτήρα και προσβλέπουν στην επιχειρηματολογία που θα συνδράμει στην υπεράσπιση των αξιώσεων. Την ίδια στιγμή ο στρατός και η ναυτική ισχύς, προβάλλονται ως μέσα εκφοβισμού και πίεσης στη διακήρυξη των υποτιθέμενων δικαιωμάτων. Στο νομικό πλαίσιο, η

Τουρκία θέτει τέσσερα βασικά ζητήματα: χωρικά ύδατα, ΑΟΖ, υφαλοκρηπίδες και δικαιώματα νησιών ενώ η Ελλάδα αναγνωρίζει μόνο ένα. Ο κύριος λόγος αυτής της ριζικής νομικής διαφωνίας πηγάζει από το γεγονός ότι η Τουρκία, σε αντίθεση με την Ελλάδα, είναι ένα από τα λίγα κράτη που δεν υπέγραψαν την UNCLOS, και ως εκ τούτου, επικαλείται σε κάθε ευκαιρία ότι δεν είναι υποχρεωμένη να τηρεί τους κανόνες της, αλλά μάλλον επιλέγει παλιές συνθήκες, συμβάσεις και κανόνες εθιμικού δικαίου, ως νομικές αναφορές για τη διακήρυξη δικαιωμάτων στο Αιγαίο (Heraclides & Gizem, 2019).

Πριν από την υπογραφή της UNCLOS, κράτη όπως η Τουρκία και η Ελλάδα τηρούσαν τα έξι ναυτικά μίλια στο Αιγαίο Πέλαγος. Η Σύμβαση, ωστόσο, επιτρέπει στην Ελλάδα να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα έως και 12 ναυτικά μίλια από τις ακτές της μονομερώς, όμως απέφυγε να το πράξει μέχρι σήμερα. Εάν η Αθήνα εφαρμόσει τα 12 ναυτικά μίλια και ανακηρύξει πρόσθετα χωρικά ύδατα, η Ελλάδα θα έχει, σύμφωνα με την UNCLOS, κυριαρχία σε ύδατα πολύ κοντά στις τουρκικές ακτές. Νησιά, όπως το Καστελόριζο, η Λέσβος, η Χίος, η Σάμος και τα Δωδεκάνησα, θα επεκτείνουν τα κυρίαρχα ύδατα της Ελλάδας, πράγμα που σημαίνει μείωση της τουρκικής κυριαρχίας στα χωρικά της ύδατα σε περιοχές που, σε πολλές περιπτώσεις, δεν ξεπερνούν την απόσταση του ενός χιλιομέτρου από τις ακτές της.

Από την πλευρά της Άγκυρας, οι εθιμικοί νόμοι ισχύουν για το Αιγαίο Πέλαγος όταν πρόκειται για το καθεστώς των ελληνικών νησιών, αφού η Τουρκία δεν είναι μέρος της UNCLOS. Η Τουρκία συχνά δηλώνει ότι η αλλαγή του status quo των νησιών θα σημαίνει casus belli και θα επιφέρει ως μοναδική επιλογή την εκδήλωση επιθετικής ενέργειας στα χωρικά της ύδατα. Παρόλο που η UNCLOS επιτρέπει στην Ελλάδα να επεκτείνει τα χωρικά ύδατα μονομερώς και η Τουρκία χρησιμοποιεί συχνά τα 12 ναυτικά μίλια σε άλλες γύρω θάλασσες - όπως η Μαύρη Θάλασσα και η Μεσόγειος - η μεθόδευσή που ακολουθούν τα δυο κράτη είναι η επικοινωνιακή ρητορική προκλητικών δηλώσεων για ενδεχόμενη αλλαγή του status quo στο Αιγαίο, χωρίς όμως να το κάνουν πράξη αφού κάτι τέτοιο θα επέφερε χρήση της σκληρής ισχύος που θα τους οδηγούσε πολλά χρόνια πίσω. Κατά βάθος και με βάση τα τελευταία χρόνια, δεν προτίθενται να προκαλέσουν οτιδήποτε μπορεί να απειλήσει την ασφάλεια και τη σταθερότητα ολόκληρης της

περιοχής. Οστόσο η τεχνική της ρητορικής, αποτελεί εργαλείο δημιουργίας τετελεσμένων καταστάσεων αφού εάν ποτέ μεσολαβήσει κάποια διεθνή δικαστική αρχή για την χάραξη νέων συνόρων, η κάθε πλευρά θα επικαλεστεί την ρητορική που υποστήριζε επι σειρά ετών χωρίς να αμφισβητηθεί από κανέναν. Η τεχνική της ρητορικής, αυξάνει την αξία των επιχειρημάτων που προβάλλονται. Δεν έχει όμως καμμία θεσμική υπόσταση.

3.2.2 Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ένας πιθανός τρόπος με τον οποίο η ΕΕ μπορούσε να βοηθήσει στην εξομάλυνση των συνοριακών συγκρούσεων μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, ήταν με την επιλεκτική ενίσχυση των παραγόντων της κοινωνίας των πολιτών που υποστήριζαν την επιδίωξη πολιτικών επιλογών που θα μείωναν τις συγκρούσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η βιβλιογραφία για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις συμφωνεί ως επί το πλείστον στο γεγονός ότι η κοινωνία των πολιτών και η κοινή γνώμη και στις δύο χώρες, αποτελούσαν εμπόδια στις ελίτ που επιθυμούσαν να εμπλακούν σε διεργασίες που μειώνουν τις συγκρούσεις, μέχρι πρόσφατα. Ειδικά με το σύνταγμα του 1982 που θεσπίστηκε μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1980⁹, η δραστηριότητα της κοινωνίας των πολιτών, είχε τεθεί υπό αυστηρούς περιορισμούς όσον αφορά την οργάνωση, τη χρηματοδότηση, τις διακρατικές δραστηριότητες και το πιο σημαντικό, την ελευθερία της έκφρασης (Kubicsek, 2002). Εκτός από αυτούς τους θεσμικούς περιορισμούς στην ανεξάρτητη δραστηριότητα, τα υπάρχοντα σενάρια σύγκρουσης και οι κυρίαρχες αναπαραστάσεις, είχαν περιορίσει σοβαρά το φάσμα των εναλλακτικών ιδεών, ταυτοτήτων και λόγων που μπορούσαν να υιοθετηθούν από φορείς της κοινωνίας των πολιτών σε σχέση με την ελληνοτουρκική διένεξη (Κουσκουβέλης, Λίτσας, 2013). Λόγω της σύγκρουσης σε ένα ευρύ φάσμα αλληλεπιδράσεων, οι διακρατικές επαφές και κάθε είδους συνεργασία ήταν πολύ περιορισμένες και επιφανειακές σε τομείς σχετικούς με τις επιχειρήσεις, την επιστήμη, τον πολιτισμό

⁹ Ήταν Σεπτέμβριος του 1980 όταν ο στρατός της Τουρκίας αποφάσισε, για τρίτη φορά (είχε προηγηθεί το πραξικόπημα το 1960 και το 1971), να αναλάβει το ρόλο του ως πυλώνας σταθερότητας της πολιτικής ζωής της χώρας. Ο Τούρκος αξιωματικός Kenan Evren, αρχηγός του πραξικοπήματος, ανέτρεψε την κυβέρνηση Suleyman Demirel, αναλαμβάνοντας την προεδρεία της νεο-επιβληθείσης κυβέρνησης. «Ήταν καθήκον του Στρατού να εξαλείψει την πολιτική αναρχία», τόνισε στο πρώτο του διάγγελμα, μιλώντας για «κοσμικό κράτος στηριζόμενο στην κοινωνική δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία θα υπερασπίσουν οι τούρκικες ένοπλες δυνάμεις»

κ.λπ. Ωστόσο, για πρώτη φορά μετά το 1981 και την είσοδο της Ελλάδος στην Ε.Ε., το σημείο καμπής στον ρόλο των παραγόντων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, διασταυρώθηκε με τους καταστροφικούς σεισμούς που υπέστησαν η Τουρκία και η Ελλάδα, αντίστοιχα, τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 1999. Η έκταση της απώλειας και της ανθρώπινης καταπόνησης αναθέρμανε τα συναισθήματα αλληλεγγύης και έτσι συνεργαζόμενοι Έλληνες και Τούρκοι διασώστες, προκάλεσαν συναισθήματα αμοιβαίας εκτίμησης και εμπιστοσύνης. Επικοινωνιακά τα μέσα ενημέρωσης και στις δύο χώρες δημοσίευσαν τίτλους πρόσκλησης το ένα στη γλώσσα του άλλου όπου καλούσαν τους ηγέτες των δυο χωρών να αλλάξουν τις τελευταίες πολιτικές τους συμπεριφορές εκατέρωθεν (Vathakou, 2003).

Έτσι, για πρώτη φορά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η ώθηση για αλλαγή ήρθε από το κοινωνικό πεδίο και το επίπεδο απλών πολιτών. Υπογραμμίζοντας τον ρόλο των παραγόντων της κοινωνίας των πολιτών και την αλλαγή της κοινής γνώμης, οι πρωτοβουλίες συνεργασίας των Τζεμ και Παπανδρέου, Τούρκων και Ελλήνων υπουργών Εξωτερικών, είχαν εύστοχα χαρακτηριστεί ως πρωτοβουλίες μιας «μετασεισμικής διπλωματίας» (Siegl, 2002). Σύμφωνα με τον Gundogdu οι σεισμοί επέτρεψαν στους δύο ηγέτες να διεκδικήσουν μια λαϊκή εντολή για αλλαγή πολιτικών που υποστηρίζονται ιστορικά από μεγάλη πλειοψηφία και από τις δύο πλευρές (Gundogdu, 2001). Αναδεικνύεται έντονα σε αυτή την φάση, η επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα στον τρόπο παρουσίασης, αντίληψης και κατανόησης στο ευρύ κοινό, της στρατηγικής που επιθυμεί μια πολιτική δύναμη να περάσει προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της. Το μήνυμα της μετασεισμικής εποχής, επηρέασε σημαντικά το πώς έβλεπε ο απλός πολίτης της μιας χώρας, τον αντίστοιχο συνάνθρωπο της άλλης, υπο το πλαίσιο της αμοιβαία φιλικής συνύπαρξης αφού τα όσα ενώνουν τους δυο λαούς, φάνηκαν να είναι πολύ πιο σημαντικά από όσα σε πολιτικό επίπεδο τους χωρίζουν.

Ενώ η βιβλιογραφία για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις περιέχει πολλές σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τις μορφές επιρροής και τις συνθήκες επίδρασης της Ε.Ε., τέτοιες απόψεις δεν παρουσιάζονται σε ένα συνεκτικό θεωρητικό πλαίσιο. Εκτός από την μη παρουσίαση αυτών των απόψεων, η κύρια υπόθεση τα επόμενα χρόνια, ήταν ότι μετά το 1989 οι ρητορικές σύγκρουσης των

ελληνοτουρκικών σχέσεων στον επικοινωνιακό τομέα, είχαν αποκλιμακωθεί. Οι όποιες διαφορές εστιάζονταν σε καθαρά πολιτικό επίπεδο, υποδηλώνοντας μια θεμελιώδη ανανέωση των σχέσεων με τάση βελτίωσης. Και αυτό ήταν αναπόφευκτο εφόσον προερχόταν από την λαϊκή βάση στα απόνερα της κοινωνικής αλληλεγγύης ως αποτέλεσμα των σεισμών που έπληξαν τις δυο πλευρές. Παρά αυτές τις θετικές εξελίξεις για την εποχή, στα επόμενα χρόνια και πριν από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η ΕΕ απέτυχε να έχει θετικό αντίκτυπο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις επειδή

α) μέχρι τη δεκαετία του 1990, η ΕΕ επέλεγε να μείνει μακριά από τις ελληνοτουρκικές διαφορές

β) μετά τη δεκαετία του 1990, η Ελλάδα ήταν ήδη μέλος της Ευρωπαϊκής οικογένειας ενώ το κίνητρο για πλήρη ένταξη της Τουρκία είχε ατονήσει

γ) Η Τουρκία ερμήνευσε τη στάση της Ε.Ε. ως «αιχμαλωτισμένη» από την Ελλάδα

δ) Η Ελλάδα θεώρησε την συγκυρία ως θετική και αξιοποίησε την στάση της Ε.Ε. με τρόπο αναδείκνυε την Ελληνική πλευρά θετικά απέναντι στη συμπεριφορά της Τουρκίας

ε) τα χαρακτηριστικά των πολιτισμών των δυο χωρών δεν ευνοούσαν τον εξευρωπαϊσμό της χάραξης της Ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας (πολιτικό ισλάμ ενάντια στην Δύση) και

στ) η ασθενώς θεσμοθετημένη δημοκρατία και η ανεπαρκής ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών στην Τουρκία όπως προέκυπτε από σχετικές εκθέσεις, εμπόδιζαν τη διαμόρφωση εναλλακτικών προοπτικών για την άμβλυνση των διαφορών ενώ οι προβληματικές σχέσεις ταυτότητας της Τουρκίας με την «Ευρώπη» οδήγησαν σε ατελή και αμφίθυμη εσωτερίκευση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και των ευρωπαϊκών θεσμών και κανόνων.

Από την άλλη πλευρά, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, αρκετές εξελίξεις σε εσωτερικό της Τουρκίας και σε επίπεδο Ε.Ε., επέτρεψαν στην Ε.Ε. να διαδραματίσει θετικό ρόλο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Με τις αποφάσεις του

Συμβουλίου του Ελσίνκι του 1999, το κίνητρο της ένταξης στην Ε.Ε. ανέκτησε την αξιοπιστία του για την πλευρά της Τουρκίας. Οι διαδικασίες εκδημοκρατισμού και ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών στην Ελλάδα και στην Τουρκία, που εδώ και καιρό υποστηρίζονταν από την ΕΕ, είχαν καταγραφεί επαρκώς και αξιολογηθεί σχετικά. Και τέλος, η επιθυμία της Ελλάδας να ενταχθεί στην ΟΝΕ και οι αποφάσεις του Συμβουλίου του Ελσίνκι του 1999 που χορηγούσαν στην Τουρκία καθεστώς υποψηφιότητας, υπήρξαν οι καταλύτες για τη νομιμοποίηση εναλλακτικών πολιτικών που ομαλοποιούσαν κάπως τις συγκρούσεις ανάμεσα στα δύο κράτη. Ο Adamson το 2001, υποστήριζε ότι στην Κυπριακή κρίση, οι τουρκικές πολιτικές ελίτ έχουν παρεμποδιστεί, αντί να βοηθηθούν στην επιδίωξη διπλωματικών λύσεων (Adamson, 2001). Ομοίως, ένας πρωταρχικός λόγος για την αποτυχία της «διαδικασίας του Νταβός» το 1988, αναφέρεται ως η μη συνεργάσιμη στάση της κοινής γνώμης και του Τύπου (Birand, 1991).

Σε πιο πρόσφατες αναλύσεις για το θέμα, σε έρευνα σχετική με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το Κυπριακό και τον διεθνή ρόλο της Τουρκίας, που δημοσίευσε το Κέντρο Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Kadir Has με θέμα την «Αντίληψη της τουρκικής ελίτ» για την τουρκική εξωτερική πολιτική σε σχέση με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η τουρκική ελίτ αντιλαμβάνεται τη θέση της Τουρκίας στον κόσμο, ως μια δύναμη με έμφαση στην ισχύ της χώρας με τέτοιο τρόπο ώστε να επηρεάζει τις περιφερειακές εξελίξεις και / ή την παγκόσμια πολιτική. Στην έρευνα αυτή, η οποία παρουσιάστηκε από τον Έλληνα Διευθυντή του CIES Δημήτριο Τριανταφύλλου, με τη βοήθεια του Υποψηφίου Διδάκτορα Διεθνών Σχέσεων Cihan Dizdaroglu, προκύπτει σε γενικό πλαίσιο πως το Κυπριακό είναι ζωτικής σημασίας και για τις δύο πλευρές και σχετίζεται με την επίλυση των διμερών ζητημάτων. Άρα η Ε.Ε. θα έπρεπε να έχει φροντίσει ακόμα και μέσω της πολιτικής ισορροπίας που επιλέγει να τηρεί, να έχει θέσει τα δεδομένα εκείνα που η ελίτ στην γειτονική χώρα, θα ακολουθούσε τις φιλόδοξες στρατηγικές ανάδειξης της ως περιφερειακής δύναμης στην περιοχή, αλλά όχι εις βάρος μελών της Ευρωπαϊκής Οικογένειας όπως είναι η Ελλάδα και η Κύπρος. Η επεκτατική πολιτική είναι αρνητικός παράγοντας που γίνεται ακόμα πιο έντονος αν δεν έχει τεθεί ένα πλαίσιο από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ηγεσία.

3.2.3 Η Τουρκική αναθεωρητική επιδίωξη στη Συνθήκη της Λωζάνης

Η Συνθήκη της Λωζάνης υπογράφηκε και επικυρώθηκε το 1923 μεταξύ της Τουρκίας και πολλών άλλων εθνών, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας, της Ιταλίας, της Βρετανίας, της Γαλλίας, της Γιουγκοσλαβίας, της Ρουμανίας και, κυρίως, της Ελλάδας. Είναι μια συνθήκη για την διατήρηση της ειρήνης που όριζε τα εξής:

- Τα σύνορα της Τουρκίας καθορίστηκαν και αναγνωρίστηκαν διεθνώς. Η Τουρκία εγκατέλειψε τις διεκδικήσεις της στην μετέπειτα ιρακινή πόλη της Μουσούλης, σε κομμάτια της Δυτικής Θράκης και στα περισσότερα νησιά κοντά στις τουρκικές ακτές.
- Η κυριαρχία της Ελλάδας στα νησιά κοντά στα τουρκικά σύνορα νομιμοποιήθηκε και αναγνωρίστηκε διεθνώς.
- Έγινε ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών. Οι Ορθόδοξοι Έλληνες που ζούσαν εντός των νεοσύστατων τουρκικών συνόρων ανταλλάχθηκαν με μουσουλμάνους Τούρκους που ζούσαν στην Ελλάδα.
- Η διέλευση των πολιτών ήταν εγγυημένη από τα στενά των Δαρδανελίων και του Βοσπόρου.

Με την Συνθήκη της Λωζάνης μπορούμε να πούμε ότι επετεύχθη η ανεξαρτησία της Τουρκικής Δημοκρατίας, και καθορίστηκαν τα όρια της τουρκικής γεωγραφικής πολιτικής. Τα χρόνια που ακολούθησαν την επικύρωση της συνθήκης παρατηρήθηκε ισορροπία δυνάμεων μεταξύ Αθήνας και Άγκυρας. Επιπλέον η Συνθήκη, καθόριζε τα όρια των περιφερειακών κινήσεων και δράσεων της Τουρκίας, ιδιαίτερα στο Αιγαίο. Τα τελευταία 20 χρόνια του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης στην Τουρκία σημειώθηκε πρόοδος στην τουρκική οικονομία, τη δημογραφία, τη στρατιωτική, πολιτιστική και πολιτική επιρροή, κ.λπ. Ο Τούρκος πρόεδρος αναφέρει συχνά την προσπάθεια της χώρας του να παρακάμψει αυτή τη Συνθήκη. Κατά τη διάρκεια επίσκεψης στην Αθήνα το 2018, δήλωσε ότι «με την πάροδο του χρόνου όλες οι συνθήκες χρειάζονται αναθεώρηση – η Συνθήκη της Λωζάνης, μπροστά στις πρόσφατες εξελίξεις, χρειάζεται αναθεώρηση». Ο Έλληνας ομόλογός του τότε, ο πρόεδρος Προκόπης Παυλόπουλος, απάντησε ότι «η Συνθήκη της Λωζάνης είναι μια συνθήκη που δεν αφήνει κενά στις διμερείς σχέσεις, που δεν απαιτεί ολοκλήρωση και δεν

περιλαμβάνει ασάφειες στα περιφερειακά σύνορα ή μοντέλα. Δεν θεωρούμε ότι είναι μια συνθήκη που πρέπει να συζητηθεί, να αναθεωρηθεί ή να μεταρρυθμιστεί». Με άλλα λόγια, η Τουρκία βλέπει ότι η σημερινή υπεροχή της ως περιφερειακή δύναμη έναντι της Ελλάδας, πρέπει να μεταφραστεί σε χειροπιαστές ενέργειες μέσω της αναθεώρησης της συνθήκης που διέπει τις σχέσεις των δύο κρατών. Η Ελλάδα στοχεύει στη διατήρηση του status quo, ενώ η Τουρκία θέλει να παρακάμψει τη συνθήκη που περιορίζει την ανωτερότητά της έναντι της Ελλάδας. Μέχρι σήμερα, η Τουρκία δεν έχει επιδιώξει πρακτικά να τροποποιήσει καμία από τις ρήτρες της συνθήκης προκειμένου να αυξήσει και να νομιμοποιήσει τη στρατηγική της επιρροή στο Αιγαίο, και κυρίως στα Ελληνικά νησιά πλησίον της Τουρκικής ηπειρωτικής χώρας. Αυτό μπορεί να οφείλεται στον φόβο της ευρωπαϊκής και διεθνούς απόρριψης που δεν δέχεται επιτακτικές διεθνείς συνθήκες που θα μπορούσαν να αποσταθεροποιήσουν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

3.2.4 Η Ισλαμική Ταυτότητα ως εμπόδιο στην Πορεία για την Ευρώπη

Οι Τούρκοι πολίτες που ακολουθούν πιστά τη μουσουλμανική τους προέλευση, δεν πείθονται εύκολα και αντιδρούν στην προοπτική η Τουρκία να αποκτήσει ευρωπαϊκό προφίλ και να μεταλαχτεί σε μία δυτικής μορφής κοινωνία, ενώ παράλληλα η πολιτιστική και θρησκευτική απόκλιση αντίστοιχα, επηρεάζει αρνητικά τους ευρωπαίους απέναντι στην χώρα. Η ιδεολογία του Ισλάμ αμφισβητήθηκε έντονα μετά την αυταρχική επιβολή λαϊκίστικου καθεστώτος από τον Κεμάλ το 1923, που επεδίωξε την αφαίρεση του Ισλάμ από τον πολιτιστικό ιστό της χώρας αφού επέφερε μια ρήξη με το ισλαμικό της παρελθόν. Παρ' όλα αυτά το Ισλάμ παραμένει θρησκεία του συνόλου σχεδόν του τουρκικού λαού με φανατικούς οπαδούς μεταξύ των αγροτικών περιοχών αλλά και των μικροαστών. Το Ισλάμ όχι μόνο δε ξεριζώθηκε από τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα, αλλά στα πλαίσια της σύγχρονης επίσημης εξωτερικής πολιτικής και της προώθησης των παντουρκιστικών και τουρανιστικών βλέψεων, σημειώνεται αντικεμαλιστική στροφή με επαναδραστηριοποίηση των ισλαμιστικών κελευσμάτων (Γώγος, 2016). Σήμερα η Τουρκία είναι μέλος του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης (με δομή ανάλογη αυτή του Ο.Η.Ε. και συμμετοχή 47 κρατών – μελών που οι αποφάσεις της έχουν ιδιαίτερο ειδικό βάρος στο μουσουλμανικό κόσμο) και έχει

προωθήσει τη στρατιωτική συνεργασία με αραβικές χώρες, έχει υπογράψει συμφωνίες για βελτίωση της οικονομικής, τεχνικής και εμπορικής συνεργασίας με ισλαμικά κράτη και επιδιώκει την ίδρυση κέντρων ισλαμισμού στο εσωτερικό της χώρας.

Ο εναγκαλισμός στο παρελθόν Τούρκων πολιτικών με το Ισλάμ, ιδιαίτερα του Οζάλ και του Ντεμιρέλ ενόχλησε τους Κεμαλικούς κύκλους του στρατού που δε δίστασαν με πραξικοπήματα κατά το παρελθόν (1961 και 1970) να διαφυλάξουν την Κεμαλική καθαρότητα του κράτους. Οι Ευρωπαίοι είναι γεγονός ότι φοβούνται τη στρατηγική και γεωπολιτική ενίσχυση του θεοκρατικού καθεστώτος του Ιράν, τις ανεξιχνίαστες βουλές του Πακιστάν και θέλουν ένα συνεργάτη στη περιοχή, φίλα προσκείμενο προς τη Δύση και μέλος του Βορειοατλαντικού συμφώνου, όπως είναι η Τουρκία για να μπορεί να ελέγχει τις εξελίξεις στο μουσουλμανικό χώρο της Μέσης Ανατολής. Την Ευρώπη την ανησυχεί ιδιαίτερα η διάσταση της επιστροφής του Ισλάμ, φαινόμενο που συμπληρώνει την επίσημη κρατική πολιτική των παντουρκιστικών βλέψεων (Κουσκουβέλης & Λίτσας , 2013).

Υπάρχουν δίκτυα θρησκευτικού ιερού κηρύγματος που συνεχώς διευρύνονται και κοινότητες που ισχυροποιούνται, με αποτέλεσμα να διαθέτουν εκατομμύρια πιστούς. Οι μουσουλμανικές αδελφότητες δραστηριοποιούνται τόσο στο εσωτερικό της Τουρκίας όσο και στους εργαζόμενους μετανάστες του εξωτερικού. Η ιδεολογία τους είναι αντίθετη σε κάθε είδος νεωτερισμού και εμφανίζονται φανατικά αντιδυτικοί. Επειδή τα κόμματα στηρίζονται σε αυτές τις αδελφότητες, είναι αλήθεια ότι οι τελευταίες, έχουν αποκτήσει πρόσβαση στην εξουσία. Έχουν διεισδύσει στη κρατική μηχανή, στους πολιτικοθρησκευτικούς και στρατιωτικούς κύκλους. Η άνοδος του ισλαμισμού περιορίζει τις πιθανότητες υλοποίησης του τουρκικού ευρωπαϊκού ονείρου και καθιστά την Ευρώπη περισσότερο προσεκτική έναντι της Τουρκίας. Φυσικά το Ισλάμ δεν αντιμετωπίζεται (και δεν θα έπρεπε) ως ο κακός παράγοντας που θα καθορίσει την πορεία της χώρας προς την Δύση. Περισσότερο είναι η πολιτική που εφαρμόζεται και επηρεάζεται από αυτό. Η επιτυχία του κόμματος της Ευημερίας στις εκλογές, είχε φέρει στο προσκήνιο έντονα το ερώτημα του δυτικού χαρακτήρα της Τουρκίας, καθώς ο ηγέτης του, Νεντζμεντίν Ερμπακάν ζητούσε την απόσυρση της Τουρκίας από το NATO και υποστήριζε την ίδρυση μια ισλαμικής οικονομικής ομάδας ενάντια στη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή κοινότητα (Γώγος, 2016).

Όταν εμφανίστηκε η Τανσού Τσιλέρ στην εξουσία μετά το θάνατο του Οζάλ το 1993, ο πρωταρχικός ρόλος της Τουρκίας ταυτίστηκε ως αυτός του τελευταίου οχυρού απέναντι στο πολιτικό Ισλάμ και ότι η περαιτέρω ανάπτυξη της πολιτικής δύναμης των ισλαμιστών, θα υπέσκαπτε τη δυτική παρουσία στη Μέση Ανατολή. Παράλληλα θα συνέβαλε στην ενίσχυση του Ισλάμ σε όλη τη Μεσόγειο. Η Τουρκία παρά την όλη στροφή της προς το δυτικό κόσμο και την ανάπτυξη πολιτικών θεσμών παρέμεινε και παραμένει πολιτιστικά ένα ανατολίτικο κράτος με το σύνολο του πληθυσμού της να είναι σουνίτες μουσουλμάνοι (Καζάκης, 2017). Ο εκδημοκρατισμός του πολιτικού συστήματος και ο πολυκομματισμός οδήγησαν στην είσοδο του Ισλάμ στην πολιτική, και το ισλαμικό κόμμα συμμετείχε σε κυβερνήσεις συνασπισμού. Αν και η Ευρώπη αποτελούσε την προτεραιότητα της Τουρκικής Πολιτικής, η Μέση Ανατολή και η συμμετοχή στην ισλαμική ταυτότητα είναι η βασική επιλογή. Καλλιεργώντας την ιδέα της “γέφυρας” μεταξύ της Δύσης και της Μέσης Ανατολής, η Τουρκική εξωτερική πολιτική για να πετύχει την ένταξη στην ευρωπαϊκή κοινότητα, το προέβαλλε αυτό ως πλεονέκτημα.

Η Τουρκία προβάλλει συνεχώς την γεωπολιτική της θέση και τις σχέσεις της με τις ισλαμικές χώρες, προσπαθώντας να επηρεάσει ευμενώς τη στάση της Ευρώπης απέναντί της. Σε κάθε αποτυχία, το τουρκικό κράτος προσφεύγει στην προβολή της κυρίαρχης θέσης του στον ισλαμικό κόσμο, και προσπαθεί να απαλύνει τις εντυπώσεις με συμφωνίες με ομόθρησκα κράτη. Αν και η στοιχειοθέτηση της δυνατότητας εξευμενισμού του τουρκικού ισλαμισμού και συνεύρεσής του με την Ευρώπη απέτελεσε χαρακτηριστικό της προβολής στη φάση κατάθεσης της αίτησης ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινωνία, η προσέγγιση αυτή δεν παρεμποδίζει ταυτόχρονα και την καλλιέργεια του ισλαμικού στοιχείου στις τουρκόφωνες περιοχές της κεντροασιατικής ζώνης, όπου δεν καταβάλλεται καμία προσπάθεια άμβλυνσης της ισλαμικής εικόνας της Τουρκίας (Σκορδέλλη, 2011).

Άλλη ανησυχία των Ευρωπαίων από μια ενδεχόμενη είσοδο μελλοντικά της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή ένωση αφορά στο ότι η Τουρκία θα αλλοιώσει αποφασιστικά την εθνολογική και θρησκευτική σύνθεση της τελευταίας αφού ένα κράτος που δεν έχει κανένα κοινό πολιτιστικό στοιχείο με την Ευρώπη θα εισέλθει στους κόλπους της και θα ανοίξει παράλληλα η πύλη για το Ισλάμ, κάτι που βιώνει σήμερα η Γερμανία μέσω της μετανάστευσης πολλών χιλιάδων Τούρκων. Και πάλι

αυτό δεν θεωρείται απόν γράφοντα ως απαγορευτικός παράγοντας για την πορεία της χώρας προς την Δύση. Όμως η ανησυχία εστιάζεται στις επιδράσεις που με τέτοια εξέλιξη θα έχει, στην συνοχή της Ευρωπαϊκής κοινωνίας.

4. Η Κύπρος στον χάρτη των Τουρκικών επιδιώξεων

4.1 Ιστορία της Τουρκικής Παρουσίας στην Κύπρο

Η Κύπρος βρίσκεται στην Ανατολική Μεσόγειο, και απέχει 380 χλμ. από τη βόρεια Αίγυπτο, 105 χλμ. από τη Συρία και 75 χλμ. από τη νότια Τουρκία. Η ηπειρωτική Ελλάδα βρίσκεται 800 χλμ. δυτικά της Κύπρου και το κοντινότερο ελληνικό έδαφος βρίσκεται περίπου 380 χλμ. δυτικά του νησιού. Η Λευκωσία είναι η πρωτεύουσα της Κύπρου και αποτελεί την μεγαλύτερη πόλη στο νησί, ενώ σε αντίθεση με αυτόν τον τίτλο πρωτιάς, αποτελεί παράλληλα και την τελευταία διαιρεμένη πρωτεύουσα στην Ευρώπη (Papadakis, Peristianis, & Welz, 2006). Καθώς εκτείνεται ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, η στρατηγική γεωγραφική της θέση, έχει κάνει την Κύπρο να υπόκειται σε ξένο έλεγχο και υπό την κυριαρχία πολλών αυτοκρατοριών στη μακρόχρονη ιστορία της. Η τελευταία αποικιακή δύναμη που κατέλαβε το νησί ήταν η Μεγάλη Βρετανία το 1878, η οποία διαδέχθηκε την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ιστορικά στην Κύπρο, Έλληνες και Τούρκοι, ζούσαν μαζί για αιώνες σε μικτά χωριά, πόλεις και χώρους εργασίας. Η τουρκική παρουσία στην Κύπρο χρονολογείται εδώ και αρκετούς αιώνες πίσω, καθώς η Οθωμανική Αυτοκρατορία κυριαρχούσε στο νησί για χρόνια, από το 1571 έως το 1878. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ο έλεγχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Κύπρο δημιούργησε μια τουρκική μειονότητα, μέσω της μετανάστευσης μεγάλου αριθμού Τούρκων έποικων στο νησί (Papadakis, Peristianis, & Welz, 2006). Το 1878, η Μεγάλη Βρετανία ανέλαβε τη διοίκηση του νησιού και το 1914, η Κύπρος προσαρτήθηκε από τους Βρετανούς ενώ το 1925, το νησί ανακηρύχθηκε επίσημα *Αποικία του Στέμματος*. Αν και οι Ελληνοκύπριοι εξέφραζαν πάντα το αίτημά τους για εθνική αυτοδιάθεση, η αποικιακή δύναμη δεν το ικανοποίησε στα χρόνια πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η πολιτική της τουρκοκυπριακής ηγεσίας ερχόταν σε αντίθεση με τις εθνικές επιδιώξεις των Ελληνοκυπρίων. Το πρώτο πολιτικό κόμμα της τουρκοκυπριακής κοινότητας, το ΚΑΤΑΜ (Κόμμα για την Προστασία της Τουρκικής Μειονότητας), που ιδρύθηκε το 1943, υποστήριξε τη συνέχιση της βρετανικής αποικιοκρατίας (Papadakis, Peristianis, & Welz, 2006).

Το Κυπριακό, όπως το γνωρίζουμε σήμερα, προέκυψε στα μεταπολεμικά χρόνια, με τις αυξανόμενες απαιτήσεις του ελληνοκυπριακού πληθυσμού σχετικά με την αυτοδιάθεσή του ενάντια στο βρετανικό αποικιακό σύστημα. Το 1955, όταν αυτές οι εκκλήσεις για αυτοδιάθεση είχαν παραμεληθεί, οι Ελληνοκύπριοι προχώρησαν σε μαχητικό αγώνα για την απελευθέρωση της χώρας. Οι Τουρκοκύπριοι, ως άποικοι του νησιού, ήθελαν να παραμείνουν υπό το βρετανικό προτεκτοράτο, καθώς φοβούνταν ότι η ανεξαρτησία θα οδηγούσε στην ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Ο απελευθερωτικός αγώνας οδήγησε σε αυξανόμενες εντάσεις των διακοινοτικών σχέσεων. Είναι σημαντικό ότι η δεδηλωμένη πολιτική της Τουρκίας έναντι της Κύπρου, η οποία αρχικά είχε υποστηρίξει το αποικιακό status quo, άρχισε να μετατοπίζεται προς τη διχοτόμηση του νησιού κατά μήκος εθνοτικών γραμμών (Papadakis, Peristianis, & Welz, 2006). Το 1959 επετεύχθη συμφωνία μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και Μεγάλης Βρετανίας, γνωστή ως συμφωνία Λονδίνου-Ζυρίχης. Με αυτήν την συμφωνία ιδρύθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία του 1960, ως δικοινοτικό κράτος που βασίζεται σε μια πολιτική και κυβερνητική σύμπραξη μεταξύ Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων.

Η Τουρκία, η Ελλάδα και η Μεγάλη Βρετανία θα είναι οι εγγυήτριες δυνάμεις, επιβλέποντας την τήρηση των συνταγματικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε περίπτωση παραβίασης του Στάγματος και της συνολικής ασφάλειας της Κύπρου, οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις θα έχουν το δικαίωμα να αναλάβουν δράση, συλλογικά ή ατομικά, για την αποκατάσταση του νόμιμου καθεστώτος. Το 1960, η Κύπρος έλαβε τελικά την ανεξαρτησία με την Μεγάλη Βρετανία να διατηρεί δύο στρατιωτικές βάσεις στο νησί (Papadakis, Peristianis & Welz, 2007). Αν και η Κύπρος ήταν τελικά ανεξάρτητη και η κυβέρνηση εκπροσωπούσε και τις δύο κοινότητες, οι διακοινοτικές εντάσεις συνεχίστηκαν και οι ελπίδες για μακροχρόνια ειρήνη μέσω αυτής της συμφωνίας είχαν αποδυναμωθεί. Στις 15 Ιουλίου 1974, η ελληνική στρατιωτική χούντα, σε συνεργασία με την ΕΟΚΑ-Β (ελληνοκυπριακή παραστρατιωτική οργάνωση), επιχείρησε πραξικόπημα για να ανατρέψει τον Πρόεδρο Μακάριο και να διορίσει έναν ηγέτη που ήταν σύμφωνος με την «Ένωση». Λίγο αργότερα, στις 20 Ιουλίου του ίδιου έτους, οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις, ισχυριζόμενες ότι ενεργούν σύμφωνα με το άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγύησης που υπογράφηκε το 1960, πραγματοποίησαν ταχεία εισβολή στην Κύπρο και προχώρησαν στην κατάληψη του βόρειου τμήματος του νησιού. Παρά

τους ισχυρισμούς της Τουρκίας, η εισβολή και η κατοχή ήταν σαφείς παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 2 παράγραφος 4 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών που καλεί όλα τα μέλη να σεβαστούν την κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και την πολιτική ανεξαρτησία άλλων κρατών (Ηνωμένα Έθνη, 1945). Η εισβολή είχε ως αποτέλεσμα, πάνω από το 36% του εδάφους της Κύπρου να καταληφθεί από τις τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις. Οι ανθρώπινες απώλειες ήταν τεράστιες καθώς χιλιάδες Ελληνοκύπριοι σκοτώθηκαν ως αποτέλεσμα των τουρκικών στρατευμάτων ενώ πολλοί άλλοι χάθηκαν και χαρακτηρίστηκαν ως αγνοούμενοι. Το ένα τρίτο των Ελληνοκυπρίων εκδιώχθηκε από τα σπίτια τους και έγιναν πρόσφυγες στην ίδια τους την χώρα. Κατά τις διακοινοτικές συνομιλίες που έγιναν στις 2 Αυγούστου 1975 στη Βιέννη, συμφωνήθηκε μια Εθελοντική Ανταλλαγή Πληθυσμών, όπου Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι θα μεταφερόταν στα βόρεια και νότια του νησιού αντίστοιχα, με τη βοήθεια του ΟΗΕ. Σε μια προσπάθεια να επηρεάσει τη δημογραφική δομή της Κύπρου, η Άγκυρα είχε φέρει στο νησί περισσότερους από 160.000 εποίκους από την τουρκική Ανατολία. Με τη μαζική μετανάστευση Τούρκων εποίκων στις κατεχόμενες περιοχές, ο συνολικός αριθμός των Τούρκων στρατιωτών και εποίκων είχε ξεπεράσει τον πληθυσμό των Τουρκοκυπρίων που κατοικούσαν στην Κύπρο, πριν από την εισβολή (Papadakis, Peristianis & Welz, 2006).

Στις 15 Νοεμβρίου 1983 αυτοανακηρύχτηκε η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» («ΤΔΒΚ»), η οποία αναγνωρίζεται διεθνώς μόνο από την Τουρκία από την οποία και εξαρτάται πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά και παραμένει ως μια παράνομη οντότητα αποκαλούμενη ευρέως ως «ψευδοκράτος». Επιπλέον, η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία καθώς θεωρεί την «ΤΔΒΚ» ως επίσημη κυβέρνηση της Κύπρου. Από το 1977, και πιο πρόσφατα το 2017, είχαν πραγματοποιηθεί αρκετοί γύροι διαπραγματεύσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, οι οποίοι δεν απέφεραν αποτελέσματα, καθώς η Τουρκία αρνήθηκε να συμμορφωθεί με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ (Kouskouvelis, 2018). Η διεθνής κοινότητα είχε θεωρήσει παράνομη την τουρκική εισβολή και την επακόλουθη κατοχή. Η Τουρκία αγνόησε τη διεθνή κοινή γνώμη για την Κύπρο και επέμενε να ακολουθήσει μια πολιτική νομιμοποίησης της εισβολής του 1974. Συνεχίζει λοιπόν να παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα των Κυπρίων και έχει αντιμετωπίσει κρίσεις και επικρίσεις από τους πιο έγκυρους διεθνείς θεσμούς, μεταξύ των οποίων

το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Papadakis, Peristianis, & Welz, 2006).

Επί του παρόντος, πλησιάζουν οι πέντε δεκαετίες που το νησί συνεχίζει να παραμένει διχασμένο. Ο ντε φάκτο διαχωρισμός του νησιού είχε αντίθετες επιπτώσεις σε κάθε πλευρά τις τελευταίες δεκαετίες. Η τουρκοκρατούμενη Κύπρος, λόγω του καθεστώτος της ως μη αναγνωρισμένου και παράνομου έθνους, υπήρξε ένα στάσιμο «κράτος-μαριονέτα» πλήρως εξαρτώμενο από τις σχέσεις του με την Τουρκία ενώ η Κυπριακή Δημοκρατία έχει γίνει σημαντικό μέλος της διεθνούς κοινότητας και μοιράζεται πολλές οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις με πολλά μεγάλα κράτη (Kouskouvelis, 2018). Ένα πράγμα παραμένει σταθερό από την εισβολή και αυτό είναι η συνεχιζόμενη εχθρική συμπεριφορά της Τουρκίας προς την Κύπρο. Η ανταγωνιστική συμπεριφορά που υπάρχει φαίνεται σε δύο πολιτικά ζητήματα, την ανακάλυψη των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην αποκλειστική οικονομική ζώνη που ανήκει στην Κύπρο και την σχετικά πρόσφατη αποτυχία των διαπραγματεύσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ το καλοκαίρι του 2017.

4.2 Η διαχρονική στάση της Τουρκίας

Όταν ρωτήθηκε για το μέλλον των εκτιμώμενων 40.000 τουρκικών στρατιωτών, που κατέχουν παράνομα το βόρειο τμήμα της Κύπρου από το 1974, ο Τούρκος Πρόεδρος Ερντογάν απάντησε, «η Τουρκία θα είναι για πάντα στην Κύπρο». Πριν από τέσσερις δεκαετίες, η Τουρκία με την πρόφαση της ειρηνευτικής πρωτοβουλίας εισέβαλε στρατιωτικά στο νησί, ως απάντηση σε ένα πραξικόπημα με στόχο τη σύνδεση της χώρας με την Ελλάδα. Έκτοτε, η Κυπριακή Δημοκρατία ασκεί την εξουσία της μόνο στο νότιο τμήμα. Οι ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ ήταν παρούσες στην Κύπρο ελέγχοντας την «ζώνη ανάσχεσης» μεταξύ των δύο μερών. Το 2004, ο ΟΗΕ πρότεινε ένα σχέδιο επανένωσης γνωστό ως σχέδιο «Ανάν». Τα αποτελέσματα είχαν καθοριστεί με δημοψήφισμα και υποστηρίχθηκαν από σχεδόν το 65% των Τουρκοκυπρίων, αλλά απορρίφθηκαν σθεναρά από περισσότερο από το 75% του ελληνοκυπριακού πληθυσμού.

Voting People	Yes	No	Rate
Greek Cypriot	%24,17	%75,83	%88
Turkish Cypriot	%64,90	%35,09	%87

Ο κύριος λόγος για τη δυσαρέσκεια των Ελληνοκυπρίων για την πρόταση ήταν, ότι επετράπη στην Τουρκία να διατηρήσει τη στρατιωτική της παρουσία στο νησί, ένα άδικο δικαίωμα που η Τουρκία δεν έχει ακόμη εγκαταλείψει (Chadjipantelidis & Andreadis, 2007). Οι διαπραγματεύσεις από τότε συνεχίστηκαν, ωστόσο, υπήρξε μικρή έως καθόλου πρόοδος για μια επιτυχή επίλυση. Η πιο πρόσφατη ήταν τον Ιούλιο του 2017, κατά την οποία ένας άλλος γύρος διαπραγματεύσεων με πρωτοβουλία του Boutros Ghali και υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, απέτυχε στην Ελβετία. Σε αυτό το θέμα, η προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας στο Κυπριακό είναι αδιάλλακτη και εγωιστική. Η Τουρκία δεν έχει καμία πρόθεση να αποσύρει τα στρατεύματα και τον έλεγχο από την κατεχόμενη Κύπρο. Ο καθηγητής Ηλίας Κουσκουβέλης, από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, αναφέρει σε άρθρο του περιοδικού με τίτλο «*Ending the Fallacies and the Invasion: A 'Small but Smart' State Strategy for Cyprus*», ότι κάποιοι καθοριστικοί παράγοντες, καθιστούν πολύπλοκο το ζήτημα της Κύπρου. Θεωρεί την Τουρκία επιθετικό παράγοντα σε ολόκληρη την Κύπρο, συμπεριλαμβανομένης και της κατεχόμενης επικράτειας και χαρακτηρίζει τους Κύπριους ως θύματα της Τουρκίας ενώ χαρακτηρίζει τη στρατιωτική εισβολή στην Κύπρο και την κατοχή για 45 χρόνια ως θεμελιώδη παραβίαση σχεδόν όλων των θεμελιωδών αρχών του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Kouskouvelis, 2018).

Οι πρόσφατες διαπραγματεύσεις το 2017 υπό την πρωτοβουλία του Μπούτρος Γκάλι ήταν πάντα προοριζόμενες για αποτυχία. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Τουρκία υπό το κόμμα ΑΚ και ο Ερντογάν, έχουν την ίδια εξωτερική πολιτική έναντι της Κύπρου, όπως είχαν οι προηγούμενες τουρκικές κυβερνήσεις από το 1974, δηλαδή να έχουν μια μόνιμη στρατιωτική παρουσία και μια βάση στην Κύπρο (Kouskouvelis, 2018). Η Τουρκία δεν έχει δείξει πραγματική επιθυμία να

επιδιώξει κάποιον συμβιβασμό ούτε να κάνει θετικά βήματα προς την εμπέδωση ενός ειρηνευτικού σχεδίου. Η εξωτερική τους πολιτική υπαγορεύει ότι η Κύπρος είναι υψίστης στρατηγικής και γεωγραφικής σημασίας. Αυτό επιβεβαιώθηκε σε ένα απόσπασμα του πρώην πρωθυπουργού της Τουρκίας, Αχμέτ Νταβούτογλου το οποίο ανέφερε ρητά: *«Ακόμα κι αν δεν υπήρχε ένας μουσουλμάνος Τούρκος εκεί, η Τουρκία έπρεπε να διατηρήσει το Κυπριακό. Καμία χώρα δεν μπορεί να μείνει αδιάφορη απέναντι σε ένα τέτοιο νησί, που βρίσκεται στην καρδιά του ίδιου του ζωτικού χώρου της»* (Davutoglu, 2009). Επίσης επιβεβαιώνεται από το ότι 40.000 στρατιώτες παραμένουν στο νησί και η Τουρκία δεν προτίθεται να αποσύρει το καθεστώς της εγγυήτριας δύναμης, που χορηγήθηκε μέσω της συμφωνίας Λονδίνου-Ζυρίχης, αν και οι άλλες δύο εγγυήτριες δυνάμεις, η Ελλάδα και η Μεγάλη Βρετανία είχαν συμφωνήσει να το πράξουν (Kouskouvelis, 2018).

Αν και το αφήγημα της Τουρκίας για εισβολή στο νησί οφειλόταν στην προστασία των δικαιωμάτων και της ασφάλειας της τουρκοκυπριακής μειονότητας, η υποκείμενη πραγματικότητα είναι ότι η Τουρκία δίνει στρατηγική σημασία στην Κύπρο και περιλαμβάνει την Κύπρο στα σχέδιά της στην εφαρμογή μιας επεκτατικής πολιτικής. Η Τουρκία δεν έχει κανένα ρόλο στη διασφάλιση του κράτους δικαίου ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και χρησιμοποιεί εχθρικές τακτικές για να ασκήσει πίεση σε άλλους παράγοντες. Εκεί εδράζεται κατά βάθος και η στάση που τηρεί στο επικοινωνιακό κομμάτι έναντι της Κύπρου καθώς υποβιβάζοντας την αξία της και αποτρέποντας την προσοχή των διεθνών παραγόντων από το νησί, μετά θα υλοποιήσει πολύ πιο εύκολα τις στρατηγικές της βλέψεις.

Μια άλλη πολυπλοκότητα που απεικονίζει τον στρατηγικό σχεδιασμό της τουρκικής κυβέρνησης, είναι η διεκδίκηση των ενεργειακών πόρων που ανακαλύφθηκαν στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Κύπρου. Η Άγκυρα υποστηρίζει ότι τα συμφέροντα και τα δικαιώματα της τουρκοκρατούμενης Κύπρου παραβιάζονται και ότι η Τουρκία πρέπει να έχει λόγο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων καθώς και ίσο μερίδιο στα όποια πιθανά οφέλη προκύψουν από τις ενεργειακές πηγές στη περιοχή, και παράλληλα εξασφάλιση μεριδίου στα επακόλουθα έσοδα (Κουσκουβέλης, 2018). Η δυνατότητα για ανακάλυψη φυσικών πόρων και η παράνομη διεκδίκηση της Τουρκίας σε αυτούς περιπλέκει περαιτέρω

τις προσπάθειες για επίτευξη συμφωνίας με την Κύπρο. Τα οφέλη του φυσικού αερίου, πρέπει να μοιράζονται μεταξύ όλων στη Κύπρο (Nedos, 2019), αλλά η Τουρκία δεν θα πρέπει να έχει κανέναν ρόλο στο να είναι δικαιούχος και δεν μπορεί να υπαγορεύει διαπραγματεύσεις με βάση την παράνομη κατοχή της.

Ο τουρκικός αποκλεισμός στις εξέδρες γεώτρησης πετρελαίου από διεθνείς εταιρείες όπως θα αναφερθούν στη συνέχεια, που έχουν συνάψει συμφωνίες με την Κυπριακή Δημοκρατία για είσοδο στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της νόμιμης και αναγνωρισμένης κυβέρνησης της Κύπρου, είναι μια απειλητική ενέργεια που παραβιάζει το διεθνές δίκαιο και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, 1982). Οι προκλήσεις της Άγκυρας στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Κύπρου κάνουν την επανέναρξη των συνομιλιών να φαίνεται αδύνατη με αυτά τα δεδομένα υπό τις παρούσες συνθήκες.

Οι αναξιοποίητοι πόροι αποτέλεσαν κίνητρο για την Τουρκία να ασκήσει επιρροή στην περιοχή με συγκρουσιακό τρόπο, ισχυριζόμενη παραπλανητικά ότι είναι προτεκτοράτο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του νησιού (Kouskouvelis, 2018). Αυτός ο ισχυρισμός στερείται ουσίας καθώς η Κύπρος είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2004 και η σύγχρονη Τουρκία του Προέδρου Ερντογάν παρουσιάζει αξίες που έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις ευρωπαϊκές αξίες και την πολιτική της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Τουρκία έχει απειλήσει τις διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό εάν παρεμποδιστούν οι βλέψεις της και τα δικαιώματά της στην περιοχή, ενώ ως ένδειξη των απειλών της, έχει ασκήσει πιέσεις σε διεθνείς εταιρείες ενάντια στην εξερεύνηση ανοικτής θάλασσας και έχουν στείλει τουρκικά ερευνητικά πλοία στα κυπριακά ύδατα. Μια συμφωνία θα ήταν ουσιαστικά αδύνατη καθώς η Τουρκία έχει τεράστιο έλεγχο και επιρροή στα κατεχόμενα εδάφη της (Kouskouvelis, 2018). Εάν τόσο η ελληνοκυπριακή όσο και η τουρκοκυπριακή κοινότητα θέλουν πραγματικά να αγωνιστούν για μια λύση, δεν είναι στα χέρια των Κυπρίων να υπαγορεύσουν το μέλλον τους. Δεν υπάρχει καμία νομική υπόσταση να συναντηθεί ο δημοκρατικά εκλεγμένος και διεθνώς αναγνωρισμένος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας για ειρηνευτικές συνομιλίες με έναν αυτοαποκαλούμενο, μη αναγνωρισμένο πρόεδρο ή ηγέτη της κοινότητας των τουρκοκυπρίων όπου έχει απλώς τελετουργική και συμβολική αξία.

Καθώς η Τουρκία διατηρεί στρατό στο νησί, η κυπριακή κατοχή εξαρτάται αποκλειστικά από την τουρκική κυβέρνηση καθώς η ενοποίηση δεν μπορεί να συμβεί με την παρουσία του τουρκικού στρατού. Ωστόσο, η διασύνδεση του Ερντογάν με το Ισλάμ και η αυταρχική ηγεσία που προβάλλει, έχουν περιπλέξει ακόμη περισσότερο την κατάσταση. Οι τουρκοκύπριοι υπερηφανεύονται για τον κοσμικό τρόπο ζωής. Χιλιάδες τουρκοκύπριοι έχουν βγει στους δρόμους για να διαμαρτυρηθούν κατά του «εξισλαμισμού» της καθημερινής ζωής υπό την επιρροή της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια. Το κτίσιμο τζαμιών όπως το τεράστιο τζαμί «Χαλά Σουλτάν» τον Ιούνιο του 2018, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από την Άγκυρα, έχει απασχολήσει τους τουρκοκύπριους. Επιπρόσθετα, η ενθάρρυνση της θρησκευτικής εκπαίδευσης ήταν ένας άλλος φόβος για την καλιέργεια μιας νοοτροπίας που ταυτίζεται με την αναζήτηση μιας νέας οθωμανική αυτοκρατορίας. Ο Τζεμάλ Οζιγίτ, Πρόεδρος του τουρκοκυπριακού κόμματος της Κοινοτικής Δημοκρατίας, έχει παραπονεθεί για «επιβολή της αλλαγής προς έναν ισλαμικό χαρακτήρα» στους τουρκοκύπριους, σε σχόλια που έκανε πριν ενταχθεί στη διοίκηση της κατεχόμενης Κύπρου (Weise, 2018). Ο νεότερος βουλευτής της επικράτειας, ο Ζέκι Σέλερ, υπήρξε ένθερμος αντίπαλος της προσπάθειας της Τουρκίας να διαμορφώσει την κοσμική κουλτούρα πιο εναρμονισμένη με τους ισλαμικούς κανόνες (Smith H. , 2018).

Ωστόσο, ο Ζέκι Σέλερ παραδέχεται ότι η μη αναγνωρισμένη περιοχή θα δυσκολευόταν χωρίς τη βοήθεια της Τουρκίας, καθώς έχει ενισχύσει τα δημόσια οικονομικά και παρέχει υποδομές και βοήθεια. Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 2019, η διοίκηση στην κατεχόμενη Κύπρο έλαβε 695 εκατομμύρια τουρκικές λίρες (περίπου 113 εκατομμύρια ευρώ) σε οικονομική βοήθεια και 575 εκατομμύρια TL (περίπου 94 εκατομμύρια ευρώ) σε δάνεια από την Άγκυρα (ισοτιμίες της εποχής εκείνης). Οι επενδύσεις υποδομής της Τουρκίας στην «ΤΔΒΚ» περιλαμβάνουν την κατασκευή δύο υποθαλάσσιων έργων που παρέχουν ηλεκτρική ενέργεια και νερό, αναβαθμίσεις στο αεροδρόμιο της και συνεχιζόμενα έργα στέγασης. Οι επενδύσεις αυτές στοχεύουν στην κάλυψη των αναγκών του μικρού όγκου τουρκοκυπρίων και των πολυάριθμων νεοαφιχθέντων εποίκων από την ηπειρωτική Τουρκία. Όλα αυτά τα έργα έχουν ανατεθεί σε ιδιωτικές τουρκικές εταιρείες με στενούς δεσμούς με την κυβέρνηση του AKP (Kouskouvelis & Chainoglou, 2018). Ωστόσο, η Τουρκία το 2019 δεν κατάφερε να στείλει την

απαιτούμενη χρηματοδότηση που απαιτεί ο προϋπολογισμός, πιθανότατα λόγω της οικονομικής και νομισματικής κρίσης που αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια. Αυτό έχει ακρωτηριάσει την οικονομία της κατεχόμενης Κύπρου και έχει επιφέρει δύσκολες συνθήκες στο βιοτικό επίπεδο των πολιτών (Aygin, 2019). Ο ρόλος της Τουρκίας στην επιβίωση και τη διατήρηση του μικροκράτους ήταν πρωταρχικός και αυτό δείχνει ότι η Τουρκία είναι ο βασικός παράγοντας που επιτρέπει την ύπαρξη ενός χωρισμένου κράτους, ενώ αποτρέπει την ενοποίηση της Κύπρου. Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας στην Κύπρο απεικονίζει μια νεο-οθωμανική αυτοκρατορική νοοτροπία. Αυτό γίνεται φανερό από την παρουσία τουρκικών στρατευμάτων, την απόπειρα μετατροπής των Κυπρίων μουσουλμάνων σε ευσεβείς και τις δημογραφικές αλλαγές λόγω της αύξησης των Τούρκων εποίκων. Η σχέση της Τουρκίας με τη διοίκηση στην κατεχόμενη Κύπρο περιγράφηκε ξεκάθαρα από τον Celer: «*Η Τουρκία είναι η μητέρα μας, όταν η μητέρα σου, σου δίνει κάτι αλλά σου λέει και τι να κάνεις, κάνεις ό,τι λέει*» (Smith H. , 2018). Η άνοδος του θρησκευτικού συντηρητισμού, η μεγάλη οικονομική εξάρτηση και η αύξηση των πιστών Τούρκων υπηκόων είναι φαινόμενα που συμβαίνουν στην κατεχόμενη Κύπρο. Κατά συνέπεια, αυτά μπορούν να αποτελέσουν μια πολιτιστική σφήνα που θα κάνει την μελλοντική συμφιλίωση σημαντικά πιο δύσκολη υπό τον έλεγχο ενός τουρκικού «κράτους-μαριονέτα».

4.3 Το Ψήφισμα 550/1984 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ

Πριν το ψήφισμα 550 του 1984 από μέρους του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ¹⁰, η κατάσταση στην Κύπρο έβαινε σε άσχημο επίπεδο με συνεχή επιδείνωση. Η Τουρκία και η τουρκοκυπριακή ηγεσία παραβίαζαν ακατάπαυστα το ψήφισμα 541 και απειλούσαν με νέα τετελεσμένα (UNCHR, Resolution 550/1984). Ενόψει της τότε σοβαρής κατάστασης, η Κυβέρνηση της Κύπρου μετά από διαβούλευση με όλα τα πολιτικά κόμματα, αποφάσισε στις 10 Απριλίου της χρονιάς εκείνης, να προσφύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ζητώντας για άλλη μια φορά να αναλάβει υπό την ευθύνη του την ειρήνη και την ασφάλεια του κράτους της Κύπρου (UNCHR, Resolution 550/1984).

¹⁰ Θεωρεί τις απόπειρες για εποίκισμό οποιουδήποτε τμήματος των Βαρωσίων από άτομα άλλα από τους κατοίκους τους, ως απαράδεκτες και ζητά τη μεταβίβαση της περιοχής αυτής στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών

Ο Ντενκτάς απάντησε στην προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας, απειλώντας να αποικίσει τον ελληνικό τομέα της πόλης της Αμμοχώστου (Βαρώσια), μέρος του οποίου πρότεινε να επιστρέψει στους Ελληνοκύπριους. Στις 11 Μαΐου 1984, το Συμβούλιο Ασφαλείας ενέκρινε με συντριπτική πλειοψηφία το ψήφισμα 550 για την Κύπρο με 13 ψήφους υπέρ (πρώην ΕΣΣΔ, Γαλλία, Κίνα, Μεγάλη Βρετανία, Ινδία, Αίγυπτος, Περού, Ουκρανία, Μπουργκίνα Φάσο, Ολλανδία, Μάλτα, Νικαράγουα και Ζιμπάμπουε) και μόνο μία (1) ψήφος κατά, αυτήν του Πακιστάν. Οι Ηνωμένες Πολιτείες απείχαν με μία (1) ψήφο. Αυτό το ψήφισμα, το οποίο είναι ένα από τα ισχυρότερα που έχει εξασφαλίσει η Κύπρος μέχρι σήμερα, καταδικάζει όλες τις αποσχιστικές ενέργειες, συμπεριλαμβανομένης της υποτιθέμενης ανταλλαγής πρεσβευτών μεταξύ της Τουρκίας και του ψευδοκράτους, τους κηρύσσει παράνομους και άκυρους και ζητά την άμεση απόσυρσή τους, επαναλαμβάνει προς όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν το υποτιθέμενο κράτος της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» που δημιουργήθηκε από τις αποσχιστικές πράξεις και τα καλεί να μην διευκολύνουν ή με οποιονδήποτε τρόπο να μην βοηθήσουν την προαναφερθείσα αποσχιστική οντότητα. Το ψήφισμα επίσης θεωρεί απαράδεκτες τις απόπειρες εποικισμού οποιουδήποτε τμήματος των Βαρωσίων από άτομα εκτός από τους κατοίκους του και ζητά τη μεταφορά αυτής της περιοχής στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών (UNCHR, Resolution 550/1984). Επιπλέον, το Συμβούλιο Ασφαλείας ζητούσε από τον Γενικό Γραμματέα να προωθήσει την επείγουσα εφαρμογή του ψηφίσματος 541/1983 του Συμβουλίου Ασφαλείας και του παρόντος ψηφίσματος και να καταβάλει νέες προσπάθειες για την επίτευξη συνολικής λύσης στο Κυπριακό, σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη της των Ηνωμένων Εθνών και τις διατάξεις μιας τέτοιας διευθέτησης που ορίζονται στα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών (UNCHR, Resolution 550/1984). Η μεθόδευση αυτή ήταν πολύ σημαντική στην εν λόγω χρονική περίοδο καθώς θα επηρέαζε τα επόμενα χρόνια τις εξελίξεις σε μια περιοχή που «έβραζε» από όσα συνέβαιναν.

Το ψήφισμα 550 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, ταυτιζόταν με τους ισχυρισμούς των αντιπροσωπειών της Κυπριακής Δημοκρατίας και επιβεβαίωνε τα ψηφίσματα 365 (1974), 367 (1975), 541 (1983) και 544 (1983). Το συμβούλιο καταδίκασε την παράνομη δραστηριότητα απόσχισης του κατεχόμενου τμήματος της Κυπριακής Δημοκρατίας από την Τουρκία, η οποία

παραβίαζε τις προβλέψεις των προηγούμενων ψηφισμάτων. Στη συνέχεια, το συμβούλιο κάλεσε τα άλλα κράτη μέλη να μην αναγνωρίσουν τη λεγόμενη Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου (ΤΔΒΚ), καταδικάζοντας την ανταλλαγή πρεσβευτών μεταξύ Τουρκίας και Βόρειας Κύπρου και εξετάζοντας όλες τις προσπάθειες παρέμβασης στην Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο σε αντίθεση με Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Τέλος, το ψήφισμα καλούσε τον Γενικό Γραμματέα να προωθήσει την άμεση εφαρμογή του τρέχοντος ψηφίσματος (UNCHR, Resolution 550/1984), για να εδραιωθεί η νομιμότητα στην περιοχή και να μην χαθεί ο έλεγχος.

4.4 Οι παράνομες ενέργειες στην Ανατολική Μεσόγειο

Ο υπουργός Άμυνας της Τουρκίας, Χουλουςί Ακάρ, κατέστησε ξεκάθαρη τη στάση της Τουρκίας για την ανακάλυψη υδρογονανθράκων. Το 2018, στην ομιλία του στην ολομέλεια του Τούρκικου Κοινοβουλίου, είπε: *«Η Τουρκία δεν θα επιτρέψει ποτέ να γίνει κανένα βήμα ή τετελεσμένο γεγονός στην Κύπρο, την Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο, χωρίς την Τουρκία και επίσης δεν θα είναι αποδεκτές μονομερείς δραστηριότητες υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο. Όλοι πρέπει να γνωρίζουν ότι ένα έργο στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο, στο οποίο δεν συμμετέχουν η «ΤΔΒΚ» και η Τουρκία, δεν έχει καμία πιθανότητα να επιβιώσει»* (Toksabay & Kambas, 2018). Αυτή η στάση επαναλήφθηκε περαιτέρω μόλις τον Φεβρουάριο του 2019, όταν ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, Μεβλούτ Τσαβούσογλου δήλωσε ότι *«Ας δουν όσοι έρχονται στην περιοχή από μακριά και οι εταιρείες τους, ότι τίποτα δεν μπορεί να γίνει σε αυτήν την περιοχή χωρίς εμάς. Τίποτα απολύτως δεν μπορεί να γίνει στη Μεσόγειο χωρίς την Τουρκία, και δεν θα το επιτρέψουμε»*.

Η στάση της Τουρκίας στο θέμα δεν καθορίζεται μόνο μέσω της ρητορικής που ακολουθεί δημόσια. Στο βάθος προβάλλει και άλλες επικοινωνιακές μεθόδους άσκησης πίεσης μέσω της ρητορικής των στρατιωτικών απειλών με επιδιωκόμενο στόχο τον εκφοβισμό και τον εξαναγκασμό. Τον Φεβρουάριο του 2018, είχε απειλήσει να χρησιμοποιήσει βία εναντίον Ιταλικού γεωτρύπανου που ναυλώθηκε από την ιταλική Eni, το οποίο ήταν σε συμφωνία με την Κύπρο για την εξερεύνηση των υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ. Το ιταλικό γεωτρύπανο κατευθυνόταν προς το τεμάχιο 3, το οποίο ο Τσαβούσογλου δήλωσε

κατηγορηματικά ότι η εξερεύνηση του τεμαχίου τρία (3) είναι μια μονομερής κίνηση των Ελληνοκυπρίων που παραβίασε τα δικαιώματα των τουρκοκυπρίων. Στη συνέχεια, ο αναπληρωτής κυβερνητικός εκπρόσωπος της Κύπρου Βίκτωρας Παπαδόπουλος, δήλωσε ότι τα τουρκικά σκάφη κινήθηκαν παράνομα με επιθετικό τρόπο ώστε να διακόψουν την πορεία του Ιταλικού γεωτρύπανου. Όπως δήλωσε: *«Το γεωτρύπανο διέκοψε την πορεία του αφού παρεμποδίστηκε από πέντε τουρκικά πολεμικά πλοία και μετά από απειλές βίας (από την τουρκική πλευρά) και την απειλή σύγκρουσης, το γεωτρύπανο αναγκάστηκε να επιστρέψει πίσω»* (Maltezu, 2018). Η γαλλική Total και ο αμερικανικός ενεργειακός κολοσσός Exxon Mobil αντίστοιχα, φέρεται να είχαν επίσης δεχτεί απειλές εναντίον τους από το Τουρκικό ναυτικό, αλλά αγνόησαν τις προειδοποιήσεις να υποχωρήσουν. Ο Τσαβούσογλου ανέφερε τον Φεβρουάριο του 2019 ότι η Τουρκία θα ξεκινήσει τις γεωτρήσεις στην Κύπρο, όπως μετέδωσε το Τουρκικό κρατικό πρακτορείο ειδήσεων Anadolu. *«Τις επόμενες ημέρες θα ξεκινήσουμε γεώτρηση με δύο πλοία γύρω από την Κύπρο»*, ανέφερε ο Τσαβούσογλου σε επιχειρηματικό συνέδριο στην επαρχία Αϊντίν της δυτικής Τουρκίας. Ακολούθως, η Τουρκία διεξήγαγε γεωτρήσεις στα ανοικτά της Αττάλειας ενώ ταυτόχρονα την ίδια χρονική περίοδο, ένα δεύτερο πλοίο που υποτίθεται θα ξεκίναγε γεωτρήσεις στη Μαύρη Θάλασσα, κινήθηκε προς την Ανατολική Μεσόγειο για να εκτελέσει έρευνες στα ενεργειακά κοιτάσματα της Κύπρου.

Στις 18 Οκτωβρίου 2018, το ερευνητικό σκάφος «Barbaros» κινήθηκε για να εκτελέσει έρευνες φυσικού αερίου σε μια περιοχή δυτικά της Κύπρου εντός της Κυπριακής ΑΟΖ και υπό την προστασία τουρκικών πολεμικών πλοίων. Η Κυπριακή Δημοκρατία βέβαια, επανειλημμένα είχε διαβεβαιώσει ότι τυχόν πιθανά προσοδοφόρα ευρήματα θα ωφελήσουν όλη την Κύπρο, συμπεριλαμβανομένων και των τουρκοκυπρίων. Η Τουρκία όμως, όπως επανηλημμένα έχει δείξει η γενική στάση της, μάλλον θα αγνοήσει και θα παραβλέψει την Κυπριακή δικαιοδοσία, και κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου θα χρησιμοποιήσει μεθόδους σκληρής ισχύος για να επιτύχει τους στόχους της, οι οποίοι μπορεί να πυροδοτήσουν μελλοντική γενικευμένη σύγκρουση αφού θέλει οπωσδήποτε μερίδιο από τα ενδεχόμενα κέρδη στα ενεργειακά κοιτάσματα στη περιοχή.

Το κυριότερο εμπόδιο είναι η συνεχιζόμενη παράνομη κατοχή του νησιού από την Τουρκία. Εάν η Τουρκία απομάκρυνε την Κύπρο από τα επεκτατικά της σχέδια, καθώς και τους 40.000 στρατιώτες από το νησί, ένας συμβιβασμός θα ήταν εφικτό να προκύψει στη περιοχή. Επιπλέον, η κατοχή της Κύπρου δεν καταργεί την κυριαρχία και τα δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας, και ως εκ τούτου, οι αξιώσεις της Τουρκίας στους κυπριακούς πόρους είναι παράνομες. Μετά την αντιπαράθεση με την «Επί», ο Τσαβούσογλου υποστήριξε ότι η Τουρκία θα συνεχίσει να προστατεύει τα δικαιώματα των τουρκοκυπρίων: *«Επίσης, αξιοποιούμε αυτήν την ευκαιρία για να τονίσουμε σθεναρά την προσδοκία μας ότι εταιρείες με επίκεντρο τρίτες χώρες δεν υποστηρίζουν...αυτή την μη εποικοδομητική Ελληνοκυπριακή στάση που αποτελεί επίσης σημαντικό εμπόδιο στη διευθέτηση του Κυπριακού»*, όπως είπε (newsroom, 2019). Το μόνο σημαντικό εμπόδιο για μια λύση στο Κυπριακό είναι η μη πρόθεση της Τουρκίας να αποσύρει τα στρατεύματά της από το νησί. Όταν ξεκίνησε η γεώτρηση το 2012, ο πρώην Πρόεδρος της Κύπρου, Δημήτρης Χριστόφιας σε ομιλία του στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, η οποία επιβεβαιώνει τη στάση της Κύπρου για τους τουρκοκύπριους, δήλωσε: *«Πιστεύουμε ότι η πιθανή ανακάλυψη και εξόρυξη υδρογονανθράκων θα αποτελέσει ένα ακόμη κίνητρο για τους Ελληνοκύπριους και τους τουρκοκύπριους να επισπεύσουν μια δίκαιη, λειτουργική και βιώσιμη λύση στο Κυπριακό, ώστε και οι δύο κοινότητες να απολαμβάνουν τον φυσικό πλούτο της χώρας μας σε συνθήκες ειρήνης, ασφάλειας και ευημερίας. Θέλω να καθησυχάσω τους τουρκοκύπριους συμπατριώτες μας ότι ανεξάρτητα από τις περιστάσεις, θα ωφεληθούν από την πιθανή ανακάλυψη και εξόρυξη υδρογονανθράκων»* (Christofias, 2012). Η θέση αυτή έχει επαναληφθεί περαιτέρω από τον Πρόεδρο Αναστασιάδη και αρκετούς άλλους υπουργούς της κυπριακής κυβέρνησης.

Η Κύπρος, αποτελεί ένα μικρό μετα-αποικιακό κράτος, στο οποίο υφίσταται έντονη ξένη επιρροή. Αναπόφευκτα επηρεάζεται σημαντικά από τις οικονομικές δραστηριότητες και τις εξελίξεις σε μεγάλους διεθνείς παράγοντες. Η Τουρκία διακηρύσσει ότι η παρέμβασή της στα κυπριακά ύδατα είναι για να εξασφαλίσει το τουρκοκυπριακό όφελος και να αποτρέψει την άδικη μεταχείριση από την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Η στάση της Κύπρου ωστόσο, παραμένει συνεπής και αμετάβλητη και έγκειται στο ότι τα έσοδα από την εξερεύνηση πετρελαίου στις ακτές της Κύπρου θα ωφελήσουν όλη την Κύπρο. Τον Μάρτιο του 2019, μετά τη

μεγάλη ανακάλυψη της Exxon Mobil, η Κυπριακή Βουλή ψήφισε νομοθετικά τη δημιουργία «Εθνικού Ταμείου Υδρογονανθράκων (Nedos, 2019). Το αποκορύφωμα αυτού του ταμείου είναι ότι διασφαλίζει επενδύσεις για τις μελλοντικές γενιές και κατοχυρώνει τα δικαιώματα των τουρκοκυπρίων. Αυτό το πέραςμα επαναλαμβάνει ότι η εμπορευματοποίηση των υδρογονανθράκων είναι περιεκτική τόσο για τις κοινότητες όσο και για όλους τους Κύπριους. Μια συσσώρευση πλούτου θα μπορούσε ακόμη και να είναι καταλύτης για να ενθαρρύνει μια λύση, χωρίς την Τουρκία και την πληγείσα οικονομία της, καθώς θα μπορούσε να μειώσει την τουρκοκυπριακή οικονομική εξάρτηση από αυτήν. Προφανώς, το μόνο εμπόδιο για τους τουρκοκύπριους είναι η ίδια η Τουρκία αφού με όλες τις μεθοδεύσεις που αναφέρθηκαν στον επικοινωνιακό τομέα, καθυστερεί τις όποιες έρευνες κάτι που αναπόφευκτα δεν ωφελεί και την τουρκοκυπριακή κοινότητα.

4.5 Η Ελλάδα ως Εγγυήτρια Δύναμη της Κύπρου

Οι Ελληνικές και Τουρκικές εχθροπραξίες επανεμφανίστηκαν και κρατούν καλά τα τελευταία χρόνια. Κάθε χώρα έχει διαμορφώσει την εθνική της ταυτότητα, με την συσχέτιση ότι η άλλη χώρα είναι ο εθνικός εχθρός. Ο πόλεμος ανεξαρτησίας της Ελλάδας διεξήχθη κατά των Οθωμανών Τούρκων το 1821 και οδήγησε στη δημιουργία του σύγχρονου ελληνικού κράτους, ενώ ο πόλεμος ανεξαρτησίας της Τουρκίας οδήγησε στην εκδίωξη των Ελλήνων και των συμμάχων από την Ανατολία το 1922. Η Συνθήκη της Λωζάνης, η οποία κατέχει σημαντική θέση για τη διαμόρφωση της σύγχρονης ιστορίας των δυο κρατών, υπογράφηκε το 1923 από τους συμμάχους και τη Δημοκρατία της Τουρκίας, καθορίζοντας ρητά τα σύνορα της σύγχρονης Τουρκίας.

Η Κύπρος δεν είναι το μόνο κράτος στην περιοχή που βρίσκεται στην σκιά των προκλητικών ενεργειών της γειτονικής Τουρκίας. Θα δούμε ακολούθως πως καθορίζεται η σχέση της και με την Ελλάδα, που αν και είναι σύμμαχός της στο NATO, η επιδίωξη των συμφερόντων της, διαπερνάει αυτό το θεσμικό / ηθικό εμπόδιο και δεν διέπεται από κανέναν συμμαχικό κανόνα. Ένα είδος εχθρικής ρητορικής καλλιεργείται ιδιαίτερα από τον Ερντογάν και έχει γίνει σύνηθες φαινόμενο μιας εν δυνάμει περιφερειακής δύναμης με γείτονες και άλλους παράγοντες που είχαν συγκρουσιακή σχέση μαζί της. Η σχέση μεταξύ Ελλάδας

και Τουρκίας πέραν των ορίων του NATO, δεν διέρχεται τα τελευταία χρόνια τόσες πολλές φάσεις ηρεμίας και παραμένει ταραχώδης. Οι δυο χώρες βιώνουν συνεχώς εντάσεις στο πρόσφατο παρελθόν, με αποκορύφωμα την στρατιωτική κλιμάκωση που σημειώθηκε το 1996 στα Ίμια.

Η κύρια πηγή των διαφορών σήμερα είναι το Αιγαίο Πέλαγος, το οποίο χωρίζει τα ηπειρωτικά των δύο χωρών και φιλοξενεί περίπου 3.000 νησιά και βραχονησίδες. Η επίμονη στάση της Τουρκίας για αμφισβήτηση νησίδων και βραχονησίδων αλλά και νησιά στο Αιγαίο, χωρίς στρατηγική σημασία με πολλά απο αυτά να είναι ουσιαστικά ακατοίκητα, δείχνει μια υποβόσκουσα στρατηγική στις επιθετικές της βλέψεις. Εάν αυτές οι βλέψεις εκπληρωνόντουσαν με την αλλαγή ιδιοκτησιακού καθεστώτος για αυτά τα νησιά που διεκδικούν οι Τούρκοι, κανένας δεν εξασφαλίζει ότι οι επεκτατικές βλέψεις θα σταματούσαν εκεί. Η Τουρκία με έκταση 783.562 km², μια από τις μεγαλύτερες χώρες της περιοχής, που προσπαθεί να αποκτήσει νησιά που μπορεί να μην ξεπερνούν μερικές δεκάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα, αναδεικνύει την διάσταση της δίψας για επέκταση των συνόρων της με προσάρτηση εδαφών που δεν της ανήκουν (Pope & Pope, 2012). Οι Τούρκοι αμφισβητούν τα χωρικά ύδατα, τον εθνικό εναέριο χώρο και προβάλλουν διακαώς τον παραβατικό χαρακτήρα της στρατιοτικοποίησης των ελληνικών νησιών εδώ και δεκαετίες. Το 2018 σημειώθηκε ένας σημαντικός αριθμός περιστατικών στα οποία η Τουρκία παραβίασε την ελληνική κυριαρχία σύμφωνα με πηγές του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας. Ο αριθμός των παραβιάσεων των ελληνικών χωρικών υδάτων, από τα στατιστικά στοιχεία του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας για το έτος 2017 και 2018 συνολικά, ήταν 3.477. Συγκριτικά με τον αριθμό των παραβιάσεων των ελληνικών χωρικών υδάτων το έτος 2009 και το 2010 μαζί, που ήταν 223, προκαλείται μια ιδιαίτερα ανησυχητική αύξηση στην επιθετικότητα και την αμφισβήτηση (HNDCS, 2019). Όλες αυτές οι παραβιάσεις έγιναν από το Τουρκικό Ναυτικό και την Τουρκική Ακτοφυλακή με πλοία του Λιμενικού Σώματος. Επιπλέον, ο ελληνικός εναέριος χώρος παραβιάστηκε 3.705 φορές το 2018, σε σύγκριση με 1.779 παραβιάσεις το 2015 (HNDCS, 2019). Αυτή η άνοδος μπορεί να συνδεθεί με μια σύγχρονη μεταπραξικοπηματική Τουρκία με έναν νέο εκτελεστικό πρόεδρο. Ο Ερντογάν χρησιμοποιεί μια ρητορική εκφοβισμού με την οποία επιδιώκει να αναδείξει τις επεκτατικές του βλέψεις προς τις δυτικές στη Τουρκία εκτάσεις που είναι υπό

Ελληνική κυριαρχία. Ισχυρίζεται ότι τα δεκαοχτώ (18) νησιά του Αιγαίου εμπίπτουν σε περιοχές δικαιοδοσίας «γκρίζων ζωνών» στο Αιγαίο Πέλαγος, κάτι που η Ελλάδα αρνείται κατηγορηματικά σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάνης. Ιδιαίτερα μετά το 2020, οι αμφισβητήσεις αυτές των Ελληνικών νησιών, έχουν πολλαπλασιαστεί χωρίς καμία λογική φόρμουλα και έχουν ανέλθει σε εκατοντάδες, με βασικό επιχείρημα το δακύβευμα της μη αποστρατικοποίησης των νησιών όπως προστάζουν οι σχετικές συνθήκες, η παραβίαση των οποίων, αυτόματα καθιστά αμφισβητούμενη την κυριαρχία τους. Ταυτόχρονα με την ρητορική αυτή, η Τουρκία συνδυάζει αυτές τις επεκτατικές τάσεις με την καθόλα νόμιμη, όπως ισχυρίζεται η ηγεσία της χώρας, διεκδίκηση μεριδίου στα διαφαινόμενα αποθέματα φυσικού αερίου που βρίσκονται στην Ανατολική Μεσόγειο και πλησίον στις ακτές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Πως όμως κατάφερε η Τουρκία να δομήσει αυτή τη ρητορική στο πέρασμα των χρόνων? Οι δίοδοι της διπλωματικής επιλογής έδρασαν καταλυτικά θετικά για την άμβλυνση των εντάσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στο παρελθόν. Μετά τη διαμάχη Ίμια / Καρντάκ το 1996, κατά την οποία υπήρξε απώλεια ανθρώπινων ζωών με την πτώση του ελικοπτέρου του Πολεμικού μας Ναυτικού, οι χώρες βρίσκονταν στο χείλος ενός πολέμου για τα επίμαχα νησιά. Αναπόφευκτα την εποχή εκείνη, και καθώς «έπεσαν» όλοι οι διεθνείς παράγοντες πάνω στο θέμα, ακολούθησε μια περίοδος προσέγγισης και αύξησης της κοινωνικής και οικονομικής αλληλεπίδρασης στα χρόνια που ακολούθησαν. Ειδικότερα, το 1999 δημιουργήθηκε το φοβερό εκείνο φαινόμενο γνωστό ως «Διπλωματία των Σεισμών», στο οποίο Έλληνες και Τούρκοι βοηθούσαν ο ένας τον άλλον μετά από καταστροφικούς σεισμούς που έπληξαν μεγάλες πόλεις σε κάθε χώρα (Kinzer, 1999). Τα επόμενα χρόνια σε αντίστοιχο μοτίβο, ήρθαν στο προσκήνιο νέα πολιτικά πρόσωπα στις δυο χώρες που προσπάθησαν να ενώσουν τους δυο όμοιους πόλους δυο μαγνητών που εκ φύσεως απωθούνται. Πρόσκαιρα τα πράγματα έδειξαν βελτιούμενα στις σχέσεις των δυο χωρών για κάποια χρόνια. Όμως στη συνέχεια οι τρέχουσες εξελίξεις και ο ερχομός του Ερντογάν στην ηγεσία της Τουρκίας ως νέος Κεμάλ, κλιμάκωσαν εκ νέου τις σχέσεις με μια πιο επιθετική προσέγγιση από την Τουρκία και απο την άλλη πλευρά την Ελλάδα σε μόνιμο ρόλο αμυνόμενου. Στα μέσα Απριλίου 2018, εκτυλίχθηκε μια σειρά γεγονότων, όταν Έλληνες στρατιώτες άνοιξαν πυρ εναντίον τουρκικού ελικοπτέρου που παραβίαζε

τον εναέριο χώρο στο Καστελόριζο, ένα ελληνικό μαχητικό αεροσκάφος είχε συντριβεί στο Αιγαίο μετά την επιστροφή του από μια αερομαχία με τουρκικό αεροσκάφος, το ελικόπτερο του Έλληνα πρωθυπουργού παρενοχλήθηκε από τουρκικό αεροσκάφος και το πολεμικό ναυτικό της Τουρκίας, είχε αφαιρέσει την Ελληνική σημαία σε ένα αμφισβητούμενο νησί στο Ανατολικό Αιγαίο. Παρά αυτές τις εντάσεις σε διμερές επίπεδο, οι δυο χώρες είχαν να αντιμετωπίσουν και άλλα μέτωπα με ανησυχητικές επιπτώσεις στο εσωτερικό τους. Στην Ελλάδα, έπρεπε να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση, να εξομαλυνθούν οι εξελίξεις με τις διαφωνίες μεταξύ του ελληνικού Κοινοβουλίου και του λαού για τη «Συμφωνία των Πρεσπών» σχετικά με τη διαμάχη για την ονομασία της πΓΔΜ. Αντίστοιχα στην Τουρκία, το «κουρδικό ζήτημα» παραμένει επείγουσας σημασίας θέμα προς διαχείριση ενώ το κύριο γεγονός που προηγήθηκε της κλιμάκωσης της έντασης των τελευταίων ετών, ήταν το αποτυχημένο στρατιωτικό πραξικόπημα το 2016. Αυτή ειδικά η εξέλιξη, όχι μόνο ενίσχυσε την αυταρχική και επιθετική συμπεριφορά της Τουρκίας, αλλά έπρεπε να διευθετηθεί κατάλληλα από τις Τούρκικες αρχές και το γεγονός ότι ένα πλήθος αιτούντων άσυλο είχε καταφύγει από την Τουρκία στην Ελλάδα μετά την έναρξη των εκκαθαρίσεων από τον Ερντογάν. Η φυγή οκτώ πιλότων της Τουρκικής πολεμικής αεροπορίας στην Ελλάδα ανάγκασε ξανά τις ηγεσίες των δυο χωρών να έρθουν κοντά για να διαχειριστούν το θέμα. Έστω και αν η Αθήνα αρνήθηκε τις εκκλήσεις της Τουρκίας για επαναπατρισμό των πιλότων γιατί γνώριζε ποιο θα είναι το μέλλον τους. Στα επόμενα χρόνια και καθόλου τυχαία, είχε γίνει σύλληψη δύο αξιωματικών του ελληνικού στρατού στον Έβρο. Φυλακίστηκαν στην Τουρκία και αντιμετώπισαν κατηγορίες για κατασκοπεία, η οποία χαρακτηρίστηκε ως σχεδιασμένη τακτική της Τουρκίας ως αντίποινα, καθώς η Ελλάδα δεν ανταποκρινόταν στις τουρκικές απαιτήσεις για επαναπατρισμό Τούρκων αξιωματικών, αιτούντων άσυλο (Smith H, 2017).

Τον Δεκέμβριο του 2017, ο Ερντογάν επισκέφθηκε την Αθήνα σε μια ιστορική στιγμή καθώς ήταν ο πρώτος Τούρκος πρόεδρος που το έκανε μετά από 65 χρόνια. Υπήρχε η δυνατότητα να τεθεί η σχέση σε θετικό πρόσημο για πρώτη φορά με ουσία και υπόβαθρο ώστε να μπορούν να προχωρήσουν οι σχέσεις σε ένα καλύτερο στάδιο. Ωστόσο, ο Ερντογάν συνέχισε την εκφοβιστική ρητορική του προς τον σύμμαχό του στο NATO. Υποστήριξε μέσα σε Ελληνικό έδαφος με

προκλητικό ύφος ότι η Ελλάδα, θα πρέπει να επιδιώξει να βελτιώσει τα θρησκευτικά δικαιώματα της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη και πολύ αμφιλεγόμενα δήλωσε ότι η Συνθήκη της Λωζάνης, ουσιαστικά μια συνθήκη που διέπει από καιρό τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, είναι πετपालιωμένη, έχει κενά για τη σύγχρονη πραγματικότητα και «πρέπει να αναθεωρηθεί» (Smith H, 2017).

Οι σχέσεις λοιπόν των δυο χωρών, διέρχονται συγκρουσιακές φάσεις, για πολλά χρόνια ακόμα και στο πρόσφατο παρελθόν. Το βασικό θέμα είναι ότι ενώ υπάρχει παρουσία εποπτείας από τη διεθνή κοινή γνώμη, δεν αναλαμβάνει κανένας ρόλο μεσολαβητή στην συνεχιζόμενη αυτή κατάσταση και λόγω των οικονομικών συμφερόντων, οι μεγάλοι παράγοντες της διεθνούς σκηνής τηρούν στάση ουδετερότητας αφού αυτό ευνοεί τα συμφέροντά τους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες λειτούργησαν ως μεσολαβητές μεταξύ των τουρκικών και ελληνικών διαφορών, ιδιαίτερα κατά την κρίση του 1996 στα Ίμια. Όμως σήμερα, με τις σχέσεις της Τουρκίας να είναι τεταμένες με τις ΗΠΑ λόγω έλλειψης συνεργασίας σε πάρα πολλούς τομείς όπως οι ρώσικοι πύραυλοι S-400, ο εκσυγχρονισμός των F-16 και το πρόγραμμα αεροσκαφών νέας γενιάς F-35, καθώς και το γεγονός ότι οι κατηγορούμενοι – εκ μέρους της Τουρκίας ως εμπνευστές του πραξικοπήματος του 2016 – διαμένουν στις Ηνωμένες Πολιτείες, η αναστροφή του κλίματος στις Τουρκο-Αμερικανικές σχέσεις δεν αποτελεί πλέον επιλογή. Είναι μονόδρομος και είναι δύσκολο να διαφοροποιηθεί στο εγγύς μέλλον. Παράλληλα το αποκορύφωμα των σχέσεων της Αμερικής με την Ελλάδα σήμερα, μάλλον δεν ενθαρρύνει περεταίρω την βελτίωση της εικόνας προς την Αμερική. Διότι εκτός από τις Ηνωμένες Πολιτείες, καμία άλλη χώρα δεν έχει δείξει πρωτοβουλία στη μεσολάβηση των διαφορών των δυο χωρών.

Ίσως τελικά, η συμπεριφορά της Τουρκίας στην Ελλάδα, την Κύπρο και τη Συρία να αποτελεί μια απεικόνιση τάσεων τουρκικής επεκτατικής νοοτροπίας υπό ενός οθωμανικού πλαισίου, ιδιαίτερα μετά την παραχώρηση εκτελεστικών εξουσιών στον πρόεδρο Ερντογάν. Σταδιακά δε η επιθυμία για ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται ξεπερασμένη και όλα αυτά συνδυάζονται με έναν επικίνδυνο τρόπο, και καθορίζουν το μέλλον πολύπλοκο. Ιδιαίτερα με τις επικείμενες εκλογές του 2023 και στις δυο χώρες.

4.6 Το Όραμα για την Ανατολική Μεσόγειο

Σε αυτό το συγκεκριμένο πλαίσιο που εξετάστηκε παραπάνω, θα λέγαμε πως η Ανατολική Μεσόγειος γενικά και η Κύπρος ειδικότερα, κατέχουν σημαντικό ρόλο στο γεωπολιτικό όραμα και στη στρατηγική της Τουρκίας στην εξωτερική της πολιτική. Η Κύπρος έχει δημιουργήσει συνεργασίες με άλλες χώρες της περιοχής (Ελλάδα, Ισραήλ, Αίγυπτος, Ιορδανία και Λίβανος) με την προοπτική της ενεργειακής και άλλης συνεργασίας που θα θωρακίσει την παρουσία της σε ένα ασφαλές περιβάλλον. Μέχρι στιγμής η Τουρκία έχει ουσιαστικά μείνει εκτός αυτού του αναδυόμενου διεθνούς δικτύου κυρίως λόγω των ταραγμένων σχέσεων της με τα περισσότερα από αυτά τα κράτη. Σήμερα, η στρατιωτική της παρουσία στη βόρεια Κύπρο από την εισβολή του 1974 φαίνεται να είναι ένας σημαντικός λόγος που η Τουρκία είναι σε θέση να διατηρήσει μέρος της ισχύος και της επιρροής της στην περιοχή. Σύμφωνα με τον Can Kasaroglu, η στρατιωτική παρουσία της Τουρκίας στη βόρεια Κύπρο μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής «προώθησης» που περιλαμβάνει επίσης βάσεις στο Ιράκ, τη Συρία, το Κατάρ και τη Σομαλία και συνεπάγεται «καλύτερες δυνατότητες απόκρισης έκτακτης ανάγκης» και την ανάπτυξη «ισχυρής συνεργασίας για την ασφάλεια και ευκαιριών ανάπτυξης ικανοτήτων εταίρων» (Kasaroglu, 2019). Από γεωπολιτική άποψη, η Κύπρος δίνει στην Άγκυρα το πλεονέκτημα στη στρατιωτική ισορροπία της Ανατολικής Μεσογείου που σχεδόν όλες οι τουρκικές διοικήσεις έχουν προσπαθήσει να προστατεύσουν ανεξάρτητα από ιδεολογικές διαφορές. Επιπλέον, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι η Κύπρος θα μπορούσε στο μέλλον να βοηθήσει επίσης την Τουρκία να επεκτείνει τις επιχειρήσεις ειρήνης και βοήθειας στο εξωτερικό, ιδίως στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, καθιστώντας την έτσι ως μια περιφερειακή δύναμη με σημαντική επιρροή και ιδιαίτερα χρήσιμη σε διεθνείς παράγοντες όπως ο ΟΗΕ, NATO, ΕΕ, ΟΑΣΑ κ.λπ. για την διατήρηση της ασφάλειας και του ενιαίου ελέγχου στη περιοχή (Kasaroglu, 2019).

Αν και η πτυχή του στρατιωτικού ισοζυγίου ήταν πάντα κεντρικό στοιχείο της Κυπριακής πολιτικής της Τουρκίας, οι εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα που έλαβαν χώρα τις δεκαετίες 2000 και 2010 – ανακαλύψεις φυσικού αερίου στα ανοικτά του Ισραήλ, της Κύπρου και της Αιγύπτου – αύξησαν τη σημασία του

νησιού για την Άγκυρα και την ενεργειακή της στρατηγική. Μεταξύ των πολλών ενεργειακών στρατηγικών στόχων που δημοσιοποιήθηκαν από το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών και το Υπουργείο Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, ξεχωρίζουν η υλοποίηση της ενεργειακής ασφάλειας της χώρας με τη διαφοροποίηση των πηγών της και η εξασφάλιση ασφαλούς και χαμηλού κόστους προμήθειας για την εγχώρια ζήτηση. Αυτή η δυναμική περιλαμβάνει μια Ε.Ε., που είναι πρόθυμη να διαφοροποιήσει τις πηγές ενέργειας της, και μια Τουρκία που είναι περισσότερο από πρόθυμη να μεταφέρει φυσικό αέριο στην Ευρώπη από πολλούς εξαγωγείς, σύμφωνα με τους προαναφερθέντες στρατηγικούς στόχους. Επίσης δεν αμφισβητείται ότι έχουμε ένα πεδίο στην Ανατολική Μεσόγειο όπου αναδεικνύεται η παρουσία ενός περιφερειακού ενεργειακού συμπλέγματος, ιδιαίτερα μεταξύ Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου. Σε έναν τέλειο κόσμο, αυτά θα μπορούσαν να ήταν κομμάτια του ίδιου παζλ, αλλά η ιστορία και η γεωπολιτική καθιστούν τα πράγματα πιο πολύπλοκα.

Κύπρος, Αίγυπτος και Ελλάδα επίσης αναδεικνύουν σημαντικές περιφερειακές συνεργασίες στην περιοχή. Ο αποκλεισμός της Τουρκίας από τα σχέδια για ενεργειακή ή άλλη περιφερειακή συνεργασία στις δυο αυτές συμμαχίες, δυσκολεύει την υλοποίηση των συμφερόντων της Τουρκίας. Πολύ πιθανό η Άγκυρα να υπολογίζει διαφορετικά τα πράγματα και να βασίζεται σε ένα σχέδιο που θα μπορούσε τελικά να της επιτρέψει να συμμετάσχει στις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο, κυρίως μέσω πολιτικών καταναγκασμού και επιβολής δικών της όρων, υποστηρίζοντας μια στρατηγική ενεργειακής ασφάλειας. Ακόμη και σε αυτό το πλαίσιο, η Κύπρος παραμένει βασικός παράγοντας για την Άγκυρα. Το Κυπριακό φαίνεται να είναι το μόνο πρόβλημα που, μόλις λυθεί, θα μπορούσε να ανοίξει κάθε είδους δυνατότητες, είτε για περιφερειακή σταθερότητα και ολοκλήρωση, είτε για ενεργειακή ασφάλεια και συνεργασία. Είναι σημαντικό ότι η ένταξη της Τουρκίας στο εν λόγω ενεργειακό σύμπλεγμα της Ανατολικής Μεσογείου φαίνεται να είναι ένα σενάριο που εξετάζουν τόσο η Τουρκία όσο και η ΕΕ. Και όμως, αν δεν αντιμετωπιστεί με κάποιο τρόπο το «χάσμα της Ανατολικής Μεσογείου», η ένταξη της Τουρκίας στα ενεργειακά σχέδια της Ανατολικής Μεσογείου θα αποδειχθεί πρόκληση. Στο μεταξύ, η τουρκική περιφερειακή πολιτική φαίνεται να είναι μάλλον σταθερή ως προς τους επιδιωκόμενους στόχους και τις χρησιμοποιούμενες τακτικές. Η επιθυμία της Άγκυρας να διαδραματίσει

ρόλο καθορισμού της ατζέντας στην περιοχή είναι εμφανής. Οποιαδήποτε κρίση μέχρι σήμερα, επηρέασε το ήδη αρνητικό κλίμα στην ειρηνευτική διαδικασία στην Κύπρο, αλλά, το πιο σημαντικό, προκάλεσε την κατακραυγή από τους Ελληνοκύπριους. Από αυτή την οπτική γωνία, ο ρόλος και ο αντίκτυπος της Τουρκίας στις αντιλήψεις για την ασφάλεια και την ευημερία στην Κύπρο γίνεται σαφέστερος και το ίδιο κάνει και η ανάγκη να λαμβάνεται υπόψη η τουρκική πολιτική όταν εξετάζουμε τις ελληνοκυπριακές αντιλήψεις για την ασφάλεια γενικά και όσον αφορά το Κυπριακό.

5. Ακολουθούμενες Πρακτικές Μεθοδεύσεις προς επίτευξη των στόχων

Με την ανασκόπηση που προηγήθηκε, σίγουρα δεν επετεύχθη η διαπίστωση μιας νέας πραγματικότητας σε όσα διαδραματίζονται τις τελευταίες δεκαετίες στην ανατολική γειτονιά της χώρας μας. Δεν ήταν άλλωστε και αυτός ο στόχος. Μέσω της αναδρομής στα γεγονότα που έχουν συμβεί στις σχέσεις της Τουρκίας με τις άμεσα γειτνιάζουσες σε αυτή χώρες, σκιαγραφείται η στρατηγική που ακολουθεί στις Διεθνείς Σχέσεις της, ώστε να υλοποιηθεί ακόμα πιο καθαρά η αναθεωρητική πολιτική που εφαρμόζει σε ένα μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Καμία πρωτοβουλία ωστόσο, δεν υλοποιείται με τυχαία επιλογή. Υπάρχει στρατηγικός σχεδιασμός. Ο ρόλος της Τουρκίας στη περιοχή όπως «χτίζεται» καθημερινά, προέρχεται μετά από σχεδιασμό και συστηματική τήρηση συγκεκριμένης στρατηγικής η οποία πηγάζει από την επιδίωξη επίτευξης μικρών συγκεκριμένων στόχων. Το μέρος αυτών των στόχων που σχετίζεται με την Κύπρο, είναι ένας μοχλός που στηρίζει και επιτυγχάνει συγκεκριμένες βλέψεις στη περιοχή. Ως εκ τούτου, επιβάλλονται κάποιες συγκεκριμένες μεθοδεύσεις στον επικοινωνιακό τομέα προς όφελος αυτών των βλέψεων.

Σε αυτό το πλαίσιο, αναλύονται παρακάτω κάποιες πρακτικές μεθοδεύσεις όπως προέκυψαν από την προσωπική διερεύνηση του γράφοντος, στο πλαίσιο δραστηριοποίησης σε έναν οργανισμό πολυπολιτισμικού περιβάλλοντος, οι οποίες δείχνουν συγκεκριμένες τάσεις και μεθόδους στον επικοινωνιακό τομέα. Αυτές οι ενέργειες συμβάλλουν στο να καλλιεργηθεί και να καθιερωθεί μια συγκεκριμένη αντίληψη για τους δρώντες του εν λόγω οργανισμού, σχετικά με τον ρόλο της

Κύπρου στη περιοχή, με στόχο την γεωπολιτική υποβάθμισή της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Κάτι ανάλογο όπως είδαμε συμβαίνει και με τον πρόεδρο της Τουρκίας ο οποίος καλλιεργεί συγκεκριμένες αντιλήψεις στη Τουρκική κοινωνία προς επίτευξη των εθνικών στόχων του. Αρχικά αναφέρονται τα μικρά και μη ορατά βήματα που ακολουθούνται από Τούρκους εργαζόμενους στο εν λόγω περιβάλλον και στη συνέχεια προβάλλεται ο στόχος που επιτυγχάνεται μέσα από αυτά τα βήματα με την λεκτική περιγραφή ενός δρώντα άλλης χώρας που δεν γνωρίζει επακριβώς την περιοχή γεωγραφικά και παρουσιάζει την Κύπρο όπως την αντιλήφθηκε από τις προαναφερθείσες μεθοδεύσεις. Προφανώς υπάρχει σχεδιασμός, υλοποίηση και έλεγχος της ανάδρασης σε κάθε τέτοια πρωτοβουλία. Και το αποτέλεσμα αναδεικνύει την επιτυχία της προσπάθειας αυτής.

Στον οργανισμό αυτόν, λειτουργούν τμήματα και κλάδοι που ολοκληρώνουν συγκεκριμένο μέρος του έργου που επιτελείται. Αν και κάθε τμήμα διέπεται από συγκεκριμένα καθήκοντα, υπάρχουν κοινά εργαλεία και υποδομές που μπορούν να λειτουργήσουν υποβοηθητικά στην ολοκλήρωση κάθε πρωτοβουλίας. Ένα τέτοιο εργαλείο είναι οι χάρτες διεθνούς απεικόνισης περιοχών και κρατών οι οποίοι παράγονται από ειδική υπηρεσία που εξειδικεύεται σε αυτό το τομέα. Με την χρήση της τεχνολογίας, η παραγωγή τέτοιων χαρτών είναι τυποποιημένη διαδικασία ακολουθώντας πάντα διεθνείς κανόνες και νόμους ώστε να ανταποκρίνονται στην πραγματική απεικόνιση των όσων αναγράφουν, μακριά από εκπλήρωση συγκεκριμένων στόχων ή συμφερόντων αφού όπως αναφέρθηκε, είναι καθαρά υποβοηθητικά εργαλεία κοινής χρήσης. Οι αναφερόμενες πρακτικές μεθοδεύσεις, σχετίζονται όπως θα δούμε με την στοχευμένη παρέμβαση στο περιεχόμενο των χαρτών, προκειμένου να επηρεάσουν τον χρήστη μεθοδικά, προς λανθασμένη ή παραποιημένη αντίληψη της πραγματικής κατάστασης που ισχύει επισήμως.

5.1 Χαρτογραφική αλλοίωση - Χαρτογραφική παραποίηση

Στην ακόλουθη εικόνα παρατηρούμε πως απεικονίζονται φυσιολογικά οι γεωγραφικές οντότητες στην Ανατολική Μεσόγειο με την απεικόνιση ηπειρωτικών και θαλασσιών περιοχών και το όνομα το οποίο περιγράφουν. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε αυτόν τον χάρτη ως τη βάση ή το σημείο αναφοράς για την

συνέχεια, που δείχνει την αυθεντική απεικόνιση της πραγματικότητας της περιοχής που περιγράφει. Ο χάρτης όπως αναφέρθηκε, είναι προϊόν συγκεκριμένης χαρτογραφικής υπηρεσίας, εξειδικευμένης σε αυτό το αντικείμενο, και ως εκ τούτου παρουσιάζει ονόματα σε όλα τα κράτη που απεικονίζονται και ονόματα σε επιλεγμένες μεγάλες πόλεις, πρωτεύουσες των αντιστοίχων κρατών. Δεν υπάρχει κανένας διαχωρισμός αφού η κάθε λεπτομέρεια απεικονίζεται με βάση την πραγματική εικόνα σε κάθε περιοχή.

Σχήμα 4 – Αναλοίωτη απεικόνιση της Ανατολικής Μεσογείου

Ακολουθως, στην επόμενη εικόνα, απεικονίζεται μέρος του ίδιου χάρτη με μικρές μη ορατές παρεμβάσεις. Αυτό που δεν είναι ορατό είναι ότι έχει γίνει αλλαγή στη κλίμακα του χάρτη. Αν και εμφανώς δεν υπάρχει κάποια ασυνήθιστη αλλαγή, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι υπάρχει ηλεκτρονική παρέμβαση, μέσω υπολογιστή με την οποία απαλείφεται με επιλογή το όνομα της Κύπρου χωρίς να συμβαίνει κάτι αντίστοιχο στις υπόλοιπες γεωγραφικές οντότητες.

¹¹ Πηγή: <http://www.geoportal.gov.cy/>

12

Σχήμα 5 – Απεικόνιση της Ανατολικής Μεσογείου μετά από παρέμβαση

Όταν ο χρήστης προσπαθήσει να αλλάξει την κλίμακα του χάρτη ώστε να έχει μια καλύτερη ανάλυση της γεωγραφίας της απεικονιζόμενης περιοχής, θα διαπιστώσει ότι στην Κύπρο με την αλλαγή της κλίμακας, το όνομα του νησιού εξαφανίζεται από τον χάρτη. Μια τέτοια ενέργεια, παραπλέμπει στο γεγονός ότι έχει προηγηθεί συνειδητή αλοίωση των στοιχείων που ο συγκεκριμένος χάρτης κατασκευαστικά απεικονίζει. Διαφορετικά, αν τα ονόματα συγκεκριμένων απεικονίσεων δεν ήταν δυνατόν να προβληθούν λόγω κλίμακας προβολής, αυτό θα ίσχυε εξίσου για όλες τις απεικονίσεις του ίδιου μεγέθους (πόλη, χώρα, ήπειρος κλπ). Αν υπήρχε η δυνατότητα να συμπεριληφθεί η Μάλτα στην ανωτέρω απεικόνιση, λόγω του ότι είναι επίσης νησί και σχεδόν αντίστοιχης έκτασης με την Κύπρο, θα διαπιστώναμε ότι όταν αλλάζει η κλίμακα, στη Μάλτα δεν χάνεται το όνομα αλλά είναι εμφανές μαζί με το όνομα της πρωτεύουσας.

Εν συνεχεία βλέπουμε πως είναι η προβλεπόμενη απεικόνιση της Κύπρου βάσει διεθνών συνθηκών που έχουν γίνει αποδεκτές από Διεθνείς Οργανισμούς.

¹² Πηγή: <http://www.geoportal.gov.cy/>

13

Σχήμα 6 – Αναλοιώτη απεικόνιση της Κύπρου

Η διακεκομμένη γραμμή δεν αποτελεί σύνορο, αλλά έχει πολιτικό ρόλο και αναδεικνύει την κατάσταση που παράνομα επικρατεί έως σήμερα, μετά την διχοτόμηση που παγιώθηκε με την εισβολή του 1974. Η γραμμή αυτή είναι διπλή και απεικονίζει την ζώνη στην οποία παρευρίσκεται η ειρηνευτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών προκειμένου να μην διαταραχθεί η ασφάλεια και η ομαλότητα στην περιοχή. Η παραποίηση σε αυτή τη περίπτωση έχει να κάνει με το γεγονός ότι, σε όλους σχεδόν τους χάρτες που χρησιμοποιούνται, η γραμμή αυτή εμφανίζεται συνεχόμενη καθορίζοντας τα υποτιθέμενα σύνορα ανάμεσα στο βόρειο και το νότιο τμήμα του νησιού. Και στο λεκτικό κομμάτι των παρουσιάσεων αυτών, τονίζεται από τους Τούρκους εργαζόμενους το όνομα Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου.

¹³ Πηγή: <http://www.geoportal.gov.cy/>

Σχήμα 7 – Απεικόνιση της Κύπρου μετά από παρέμβαση

Με αυτές τις παρεμβάσεις, ο εκάστοτε χρήστης του συγκεκριμένου χαρτογραφικού προϊόντος, επιτυγχάνεται να εξοικειωθεί οπτικά με την εικόνα δυο διαφορετικών οντοτήτων στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, αφού μια τέτοια συνεχόμενη γραμμή καθορίζει σύνορα διαφορετικών κρατών. Όπως φαίνονται τα σύνορα μεταξύ Ισραήλ, Ιορδανίας και Αιγύπτου με συνεχόμενη γραμμή, έτσι απεικονίζεται και ο διαχωρισμός της βόρειας από την νότια περιοχή του νησιού.

Σε άλλη στοχευμένη ενέργεια και προσπαθώντας να δείξουν ότι συμμορφώνονται με τις παρατηρήσεις που γίνονται μετά απο παρέμβαση των Ελλήνων συναδέλφων, αντί να αλλοιώσουν τα στοιχεία που απεικονίζονται, εναλλακτικά τοποθετούνται επί της απεικόνισης της νήσου, διάφορα σχήματα / αντικείμενα. Με αυτή την επιλογή, επικαλύπτουν την Κύπρο, την αφανίζουν συνολικά από την περιοχή και κατευθύνουν την οπτική αντίληψη του χρήστη, να μην συμπεριλάβει το νησί στη μνήμη του όσο χρησιμοποιεί τον συγκεκριμένο χάρτη. Προφανώς δεν σβήνεται εντελώς το τμήμα που απεικονίζει το νησί γιατί αυτό θα είναι περισσότερο απο εμφανές. Όμως ένας χρήστης που προέρχεται από μια άλλη ήπειρο και δεν έχει πλήρως σχηματισμένη γεωγραφία για την περιοχή,

¹⁴ Πηγή: <http://www.geoportal.gov.cy/>

χάνει την ουσιαστική μνημονική αφομοίωση σε ότι διαβάζει, με βασικό πρόβλημα να μην συγκρατεί την Κύπρο ως υπαρκτή στην πραγματική της θέση.

15

Σχήμα 8 – Αλλοίωση της περιοχής απεικόνισης μετά από παρέμβαση

5.2 Αποτελέσματα - Λεκτική Αλλοίωση

Κατανοούμε ως τώρα πως συγκεκριμένες ενέργειες παραπέμπουν κάποιον που δεν είναι εξοικειωμένος με την ευρύτερη περιοχή, να σχηματίσει μια συγκεκριμένη τεχνητή εικόνα. Η κατευθυνόμενη αντίληψη για την περιοχή, με τρόπο που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα είναι αποτέλεσμα σχεδιασμού. Στοχευόμενα δημιουργείται ένα γεωγραφικό πλαίσιο για να εξυπηρετήσει συγκεκριμένα συμφέροντα ή αλλιώς, να σχηματιστεί η επιθυμητή γεωγραφική εικόνα για την περιοχή. Στόχος είναι σε βάθος χρόνου, αυτή η επιθυμητή κατάσταση να αποκτήσει θεμέλια που θα δώσουν μια νέα πραγματικότητα με συγκεκριμένα δεδομένα. Τα αποτελέσματα αυτών των προσπαθειών απεικονίζονται στις παρακάτω συνομιλίες στις οποίες γίνονται αναφορές που παραπέμπουν σε εντελώς εσφαλμένες αντιλήψεις της πραγματικής κατάστασης όπου οι ομιλούντες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως εντελώς ανιστόρητοι ή ως στελέχη που εναντιώνονται στην Κυπριακή Δημοκρατία με συνειδητή επιλογή, κάτι όμως που δεν συμβαίνει καθώς εργάζονται σε Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θεωρητικά ακολουθούν θεσμικές διαδικασίες

¹⁵ Πηγή: <http://www.geoportal.gov.cy/>

(Αποφάσεις ή Διεθνείς Συνθήκες) όταν εργάζονται σε θέματα Διεθνών Σχέσεων. Λόγω διαβάθμισης του επίσημου εντύπου που αναφέρονται οι ακόλουθες συνομιλίες, δεν είναι δυνατόν να επισυναφθούν απόφες στην παρούσα ανάλυση. Όμως στη συνέχεια, παρατίθενται τμήματα αυτών των εκφράσεων που αναδεικνύουν το αποτέλεσμα που προήλθε από τις προαναφερθείσες αλλοιώσεις.

Αναφέρονται στην Κυπριακή Δημοκρατία ως *“The island of Cyprus”*, χαρακτηρίζουν το ζήτημα μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων ως διμερές *“Both Nations will attempt to promote names and data in our work that advances their respective national positions”*, και *“No names-no 3-letter codes, no lines-it’s just an island in the Mediterranean as long as there is no common ground between two Nations on how Cyprus is addressed or labeled”*, αναφέρεται η Κυπριακή Δημοκρατία ως *“It is a topographic entity – a simple island in the Mediterranean”*, την χαρακτηρίζουν ως *“Cyprus is not a partner in any agreed format, so we don’t have to include the island in our scenarios nor to apply political labels to the island on our plans”*. Σε όλες αυτές τις επισημάνσεις, αγνοούνται οι θέσεις του ΟΗΕ [UNSCR 541 (1983), 550 (1984)], όσο και το γεγονός ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι πλήρες μέλος του ΟΗΕ, της ΕΕ και πληθώρας άλλων Διεθνών / Περιφερειακών Οργανισμών και φυσικά ότι τυγχάνει καθολικής αναγνώρισης πλην από την Τουρκία. Παραβλέπεται αντίστοιχα το γεγονός ότι δημιουργήθηκε το 1960 με Διεθνείς Συνθήκες (εγκαθιδρύσεως, εγγυήσεως και συμμαχίας) μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Μεγάλης Βρετανίας (μη συμβαλλόμενη στη συνθήκη συμμαχίας). Αναγάγει το θέμα της Κύπρου σε διμερές ενώ αυτό είναι ξεκάθαρα διευθετημένο από τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, τις οποίες κάθε οργανισμός είναι υποχρεωμένος να σέβεται.

Με όλες τις αναφερόμενες μεθοδεύσεις, διαφαίνεται ότι σε έναν διεθνή οργανισμό εγκαθίσταται στη συνείδησή του απλού εργαζομένου, μια ιδιότυπη κατ’ επίφαση μορφή ουδετερότητας που στην εφαρμογή της, έρχεται σε αντίθεση με διεθνείς συμφωνίες και συνθήκες. Παράλληλα παραβλέπει τον γενικό κώδικα συμπεριφοράς στους διεθνείς πολυπολιτισμικούς οργανισμούς περί ακεραιότητας, αμεροληψίας, αφοσίωσης, ευθύνης και επαγγελματισμού και την θεμελιώδη υποχρέωση σεβασμού του άλλου και τήρησης της διεθνούς νομιμότητας. Σε κάθε διεθνή οργανισμό με διαπολιτισμικές συνθήκες επικοινωνίας, η επικράτηση

τέτοιων πρακτικών και συμπεριφορών, αποτελεί ευθεία “απειλή” για την συνοχή και την αποτελεσματική λειτουργία της.

Ως αποτέλεσμα όλων αυτών, αναλήφθηκαν οι κατάλληλες εσωτερικές πρωτοβουλίες (στον οργανισμό αυτόν), προκειμένου η όποια προσπάθεια διαστρέβλωσης των διεθνών συμφωνιών και συνθηκών που είναι σε ισχύ να ακυρωθεί. Οι ενέργειες αυτές δεν θα αναλύσουμε αν ήταν αποτελεσματικές. Τα επιχειρήματα που βασίζονται σε θεσμικά κείμενα έχουν πάντα αξία άλλωστε. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι εργαζόμενοι που δεν ήταν εξοικειωμένοι με την πραγματική γεωγραφική κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο, είχαν επηρεαστεί από τις ανωτέρω μεθοδεύσεις και είχαν σχεδόν ταυτιστεί με την ιδέα της Κύπρου ως ένα μη σημαντικό νησί που απλά δημιουργεί προστριβές σε διμερές επίπεδο, αλλά δεν έχει καμμία προστιθέμενη αξία στα ενδιαφέροντα του οργανισμού είτε εθνικά είτε σε διεθνές επίπεδο.

6. Τουρκικές επιδιώξεις και συνολικά συμπεράσματα

Η “καιροσκόπος” Τουρκία, για μια ακόμη φορά βρίσκεται στην πορεία εκμετάλλευσης των ίδιων των γεγονότων με το να κινείται προς όλες της κατευθύνσεις ανάλογα με το συμφέρον, υπογράφοντας συνεργασίες και συμφωνίες, κάνοντας μια “αυτοκρατορική” προβολή νέο-οθωμανικής ταυτότητας. Ο επικοινωνιακός εκτοπισμός της Κύπρου από την Τουρκία στις Διεθνείς Σχέσεις πηγάζει από ένα οργανωμένο εγχείρημα που επιδιώκει την αποτροπή και παρεμπόδιση κάθε προσπάθειας ανάδειξης/ ισχυροποίησης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Πίσω από αυτό, βρίσκεται η επιδίωξη να μην διακοπεί η καλλιέργεια του ηγεμονικού ρόλου της Τουρκίας στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου μονομερώς. Οι εξελίξεις του 21ου αιώνα “τρέχουν” περισσότερο από την ίδια την ιστορία όπως αυτή καθημερινά καταγράφεται. Τα νέα δεδομένα που προκύπτουν στο πεδίο της Διεθνούς Κοινωνίας των τελευταίων δεκαετιών και των σχέσεων των κρατών, ευνοούν την Τουρκία η οποία αναζητά συνεχώς έναν ρόλο του πρωταγωνιστή των εξελίξεων, στην Ανατολική πλευρά της Μεσογείου. Προκειμένου να αποτελεί τον μόνο δίαυλο διασύνδεσης ή γέφυρας επικοινωνίας από την Δύση προς την Ανατολή, ο στόχος της Τουρκίας ίσως είναι, η υπόθεση της Κύπρου να ξεφύγει από το πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων και να αναχθεί σε

διμερές θέμα Τουρκίας - Κύπρου, μακριά από τα φώτα των προβλέψεων των κανόνων διεθνούς νομιμότητας. Η “μετάλλαξη” της Τούρκικης εξωτερικής πολιτικής άλλωστε, είναι σαν δέντρο που τα κλαδιά του προσανατολίζονται προς την κατεύθυνση της ευημερίας και της εξέλιξης (προς τη Δύση), αλλά οι ρίζες της παραμένουν γερά δεμένες με το ισλαμικό παρελθόν. Οι εσωτερικοί κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί παράγοντες στην επικαιρότητα της σύγχρονης Τουρκίας είναι εμφανώς εξαρτώμενοι από τις ρίζες της.

Χωρίς αμφισβήτηση, η σημερινή παγκόσμια κατάσταση ενθαρρύνει την “αυτονόμηση” της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, για αυτό και πρωταγωνιστεί πολύ συχνά στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τη διεθνή σκηνή. Σε μια εποχή παγκόσμιας κρίσης ιδεολογιών και αναθεώρησης αξιών, αναδεικνύει όπως μπορεί την δική της πρωτοποριακή αναθεωρητική τάση. Είναι αναπόφευκτο να μη δημιουργεί εντυπώσεις μια τέτοια μεθόδευση. Η Τουρκία με τη στάση ουδετερότητας που τηρούσε στη δύση του προηγούμενου αιώνα, προσπαθεί να μετατραπεί σε “ηγετικό διαμορφωτή” του μουσουλμανικού κόσμου. Το άμεσο κίνητρο για τη δραστηριοποίηση αυτή, προέρχεται από το Κουρδικό πεδίο κυρίως, το Κυπριακό και στην νέα φάση εξέλιξης, την εκμετάλλευση των αγωγών ενέργειας. Η διαμόρφωση της νέας εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, διαφαίνεται ότι κυρίως οφείλεται:

- α) Στο “παιχνίδι των αγωγών” και τις νέες γεωπολιτικές πραγματικότητες που προέκυψαν τις τελευταίες δεκαετίες.
- β) Στην απογοήτευση αναφορικά με τη στάση των ΗΠΑ και της Ε.Ε. έναντι των τουρκικών επιδιώξεων στο Κουρδικό και την Ευρωπαϊκή πορεία της χώρας, και
- γ) Στην έξαρση του εθνικισμού στη Τουρκία σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στο πολιτικό Ισλάμ και σε σχέση με τον κοινωνικό-θρησκευτικό χαρακτήρα της ισλαμικής κοινωνίας.

Οι εσωτερικές αντινομίες του τουρκικού κράτους, το προβληματικό πολιτικό του σύστημα, η ύπαρξη μεγάλων μειονοτήτων με διαφορετική εθνική συνείδηση και διαφορετικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά, η οικονομική και κοινωνική του καχεξία, το κουρδικό ζήτημα, η ήδη αποτυχημένη διείσδυση στην Κεντρική Ασία και στον Καύκασο κατά την δεκαετία του '90, η δυναμική επιρροή της ρωσικής πολιτικής, η κρίση στις τουρκο-ισραηλινές σχέσεις, αλλά βασικότερα απ' όλα η

εσωτερική δομή του βαθέως κράτους με εξάλειψη των οργανώσεων τύπου γκρίζων λύκων, στην ουσία υπονομεύουν και φρενάρουν κάθε προσπάθεια της Τουρκίας να αποκτήσει αυτό το ηγετικό status μιας περιφερειακής υπερδύναμης. Το όραμα του Προέδρου Ερντογάν για την Τουρκία έρχεται σε αντίθεση με αυτές τις αξίες, που υπάρχουν στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η συνεχιζόμενη επιρροή της Τουρκίας στην κατεχόμενη Κύπρο θα συνεπαγόταν την επιδείνωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που παρατηρείται στην Τουρκία. Αυτό έχει ήδη συμβεί, ιδιαίτερα με τις ανησυχίες για τον «εξισλαμισμό» της Κύπρου. Η Τουρκία έχει γίνει ένα έθνος όλο και πιο οπισθοδρομικό που δεν διαθέτει τις αξίες ενός ευρωπαϊκού έθνους ούτε ενσαρκώνει τα ευρωπαϊκά πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δημοκρατίας. Οι αυξανόμενες ανησυχίες των Τουρκοκυπρίων για την επιρροή της Τουρκίας στο νησί, μπορεί να είναι μία από αυτές τις επιπτώσεις, καθώς έχουν αυξηθεί τα αρνητικά συναισθήματα προς τον Ερντογάν. Ακόμα και από τον τουρκικό πληθυσμό που πλέον το αποτέλεσμα των επερχόμενων εκλογών το καλοκαίρι του 2023, δείχνει δύσκολο να του δωθεί η ευκαιρία να βρίσκεται στο τιμόνι της χώρας του κι άλλη τετραετία. Τα σημάδια αυτής της εξέλιξης, άρχισαν να γίνονται ορατά και λίγα χρόνια πριν όταν το AKP, έχασε τις εκλογές για τους δημάρχους στις τρεις μεγάλες πόλεις της Τουρκίας (Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη και Άγκυρα) στα τέλη Μαρτίου 2019 (Uras, 2019). Οι οικονομικές φιλοδοξίες της Κυπριακής Δημοκρατίας υποστηρίζονται από την ΕΕ και τις ΗΠΑ, ενώ άλλοι σημαντικοί παράγοντες όπως η Ρωσία και η Κίνα έχουν αναγνωρίσει τον ρόλο της Κύπρου ως βασικό παράγοντα στην περιοχή (Pedi & Kouskouvelis, 2019). Η πολιτική και οικονομική μόχλευση της Λευκωσίας είναι ικανή να μεταμορφώσει το πολιτικό περιβάλλον στην περιοχή και σε καμία περίπτωση η Λευκωσία δεν πρέπει να κάνει πίσω στις πιέσεις της Τουρκίας. Ενισχυτικά σε αυτό λειτουργεί και το γεγονός ότι η ελληνοκυπριακή διοίκηση είναι επίσημα αναγνωρισμένη, διεθνώς νόμιμη και οικονομικά ευημερούσα κάτι που δεν μπορεί να ειπωθεί για την τουρκοκρατούμενη Κύπρο. Σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, επιδιώκεται να καλλιεργηθεί η αίσθηση ότι η Κύπρος είναι απλά ένα νησί στο Μεσόγειο. Αυτή η γεωγραφική υποβάθμιση, θα επιφέρει ίσως κάθε συζήτηση για την επίλυση του Κυπριακού, να τεθεί σε άλλη βάση που θα είναι προς όφελος της Τουρκίας. Το πολιτικό και οικονομικό ανάστημα της Κυπριακής Δημοκρατίας, υποστηριζόμενο από τη μελλοντική εμπορευματοποίηση των υδρογονανθράκων της, μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την αύξηση των πρωτοβουλιών για μια δίκαιη και

βιώσιμη λύση για την δίκαιη και ομαλή συμβίωση στο νησί ανάμεσα στον ελληνοκυπριακό και τουρκοκυπριακό πληθυσμό. Αυτή η λύση επιδιώκεται να έρθει την κατάλληλη χρονική συγγυρία χωρίς βιασύνη και με τη διαβεβαίωση ότι η παρουσία της Τουρκίας στο νησί θα τερματιστεί υπό την μορφή που υπάρχει σήμερα (Pedi & Kouskouvelis, 2016).

Μέσα από όλα αυτά, η επικοινωνία όπως προέκυψε από την ανασκόπηση που προηγήθηκε, είναι εργαλείο που μπορεί να καθορίσει το πλαίσιο των εξελίξεων που επιδιώκει ένας παίκτης δρώντας στη Διεθνή Κοινωνία. Αν και το υποκείμενο ζήτημα, είναι η στάση της Τουρκίας προς την Κύπρο, ο αποκλεισμός της Τουρκίας στις οικονομικές συμφωνίες για το φυσικό αέριο, θα μπορούσε να έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα από την εμπορευματοποίησή του, με το να προτρέψει και να την ενθαρρύνει να καλλιεργήσει καλοπροαίρετες σχέσεις με τους γείτονές της. Οι διπλωματικές σχέσεις είναι ο μόνος δίαυλος για να εμπλακεί η Τουρκία σε αυτές τις συμμαχίες. Η επιθετική πολιτική σχετικά με το μερίδιο στους υδρογονάνθρακες θα κατασταλεί από την πολιτική δύναμη εμπλεκόμενων συμμάχων της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως οι ΗΠΑ, η Γαλλία και άλλοι. Η αξίωση της Τουρκίας στους θαλάσσιους πόρους μπορεί να υποστηριχθεί από ρητορικές θεωρίες και στρατιωτικές απειλές, αλλά τελικά η Κυπριακή Δημοκρατία είναι αυτή που υποστηρίζεται πλήρως σε διεθνές επίπεδο.

Μια ακόμα διάσταση που αναλύθηκε, σχετίζεται με τις διεθνείς σχέσεις και τη διπλωματία. Αυτοί οι παράγοντες της εξωτερικής πολιτικής, μεταφέρουν στα απόνερά τους μεθοδεύσεις και ενέργειες από μια χώρα που αποσκοπούν στην επίδραση θετικά καταλυτικά στα εθνικά συμφέροντα της. Σε αυτό το πρίσμα, η επικοινωνιακή μεθόδευση είναι καθοριστική και μακροπρόθεσμη αλλά όταν σχεδιάζεται στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής και εφαρμοσθεί πιστά, επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η περίπτωση της Κύπρου είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα με τον τρόπο που αντιμετωπίζεται από την Τουρκία. Όταν το νησί καταλήφθηκε το 1974 από τους Τούρκους ανεξάρτητα των λόγων, οι επιδιώξεις ήταν τελείως διαφορετικές από σήμερα. Στη σύγχρονη επεκτατική πολιτική της Τουρκίας, η ελεύθερη Κύπρος είναι το μέσο πίεσης για τις νέες αναθεωρητικές τάσεις που επιδεικνύει ο Τούρκος πρόεδρος. Και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι η Κύπρος ανέρχεται στο προσκήνιο όχι με βάση τη σοβαρότητά τους

αλλά σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες εξελίξεις που ευνοούν την στρατηγική της Τουρκίας. Άρα δεν είναι πρώτο θέμα πάντα, στην ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής. Γίνεται προτεραιότητα μόνο, όταν θα ικανοποιήσει εμμέσως άλλες απαιτήσεις ως μοχλός πίεσης στη διεθνή κοινότητα όπως έγινε τον Οκτώβριο του 2020 με την παρουσία του Τούρκου προέδρου στα Βαρώσια. Είχε δηλώσει ο Τούρκος πρόεδρος: *«Σε μια περίοδο που έχουν αυξηθεί οι επιθέσεις, αυτή η εξέλιξη έχει σημασία. Γνωρίζουμε ότι πολλοί θα ενοχληθούν αλλά μέχρι σήμερα οι Τ/Κ και εμείς κάναμε υπομονή χωρίς να έχουμε καμιά ανταπόκριση»*, και υποσχέθηκε ότι θα ανοίξει αργότερα ολόκληρη η πόλη των Βαρωσίων, τη πόλη-φάντασμα που κατελήφθη από τον τουρκικό στρατό το 1974. Το υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας τότε, καταδίκασε τις τουρκικές ενέργειες με την ανακοίνωση: *«Καταδικάζουμε τις μονομερείς και παράνομες ενέργειες της Τουρκίας στην περίκλειστη περιοχή των Βαρωσίων, οι οποίες αποτελούν μια ακόμα παραβίαση των Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας 550 και 789. Δημιουργώντας νέα τετελεσμένα στο έδαφος, οι ενέργειες αυτές, απομακρύνουν ακόμα περισσότερο την προοπτική επίλυσης του Κυπριακού στην βάση των σχετικών αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας»* (ethnos.gr). Μετέπειτα όμως, δεν ξανά ασχολήθηκε ο Τούρκος πρόεδρος και ο τουρκικός τύπος με το εν λόγω ζήτημα για αρκετούς μήνες αφού δεν είχε κάτι να του δώσει το εν λόγω ζήτημα. «Δεν πούλαγε» όπως λέμε στη δημοσιογραφική διάλεκτο, προς όφελος των Τουρκικών συμφερόντων. Η Κύπρος θα ήταν σήμερα ένα ελεύθερο και κυρίαρχο κράτος, που θα απολάμβανε οικονομικά και πολιτικά οφέλη και ως ένα κράτος ενωμένο θα είχε την θέληση και την τάση να συνεργάζεται και με την Τουρκία, σε μια σχέση με έντονη αλληλεξάρτηση. Η Τουρκία μπορεί να συμπεριληφθεί στις επικερδείς οικονομικές συμφωνίες και μεγάλοι παράγοντες όπως οι ΗΠΑ και η ΕΕ, καθώς και οι γείτονες στην περιοχή, μπορούν να την ανταμείψουν με πιο ευνοϊκές και αμοιβαία επωφελείς σχέσεις. Με τη σειρά του, αυτό θα προωθούσε περαιτέρω την πολιτική σταθερότητα και την οικονομική ευημερία στην περιοχή.

Συνολικά, είναι προφανές ότι για τις ελληνοκυπριακές ανησυχίες και αντιλήψεις για την ασφάλεια, η παρουσία, ο ρόλος και η πολιτική της Τουρκίας στο νησί αποτελούν μια αναπόφευκτη γκρίζα πραγματικότητα. Η ύπαρξη του ίδιου του Κυπριακού αντιμετωπίζεται ως απειλή που, είναι αλληλένδετη με την ίδια την πολιτική της Τουρκίας. Και επειδή για τους περισσότερους Ελληνοκύπριους τόσο

σε επίσημο όσο και σε μη επίσημο επίπεδο η (ανα)ασφάλεια στην Κύπρο συνδέεται με το Κυπριακό ζήτημα, δύσκολα μπορούν να διαχωρίσουν την ευρύτερη κατανόηση της ασφάλειας από τις διάφορες –απειλητικές– προεκτάσεις της πολιτικής και της συμπεριφοράς της Τουρκίας. Επιπλέον, φαίνεται ότι η εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια, ελάχιστα έχει κάνει για να κατευνάσει τις ανησυχίες και τις αντιλήψεις για την ασφάλεια που σχετίζονται με την Τουρκία στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Οι τέσσερις κύριοι καθοριστικοί και επιβαρυντικοί παράγοντες των ελληνοκυπριακών αντιλήψεων για την ασφάλεια έναντι της Τουρκίας και πιο συγκεκριμένα όσον αφορά το Κυπριακό μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Το παραδοσιακό ζήτημα της τουρκικής κατοχής και στρατιωτικής παρουσίας στο νησί
- Η αυξανόμενη επιρροή και ο έλεγχος που ασκεί η Τουρκία στη βόρεια Κύπρο καθώς και στην αυξανόμενη εξάρτηση του δεύτερου από τον πρώτο
- Η πιο εξωστρεφής και αναθεωρητική περιφερειακή πολιτική της Τουρκίας (συμπεριλαμβανομένης της Μέσης Ανατολής) που συχνά θεωρείται προκλητική, απειλητική και αποσταθεροποιητική
- Εσωτερικές κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές αλλαγές στην Τουρκία και μετάβαση της χώρας προς τον αυταρχισμό και την απομάκρυνση από τη Δύση

Ως γενικό συμπέρασμα μπορεί να ειπωθεί ότι η Τουρκία δεν αναδεικνύει ένα προφίλ πυλώντα σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο. Μάλλον αναδεικνύει έναν παράγοντα σύγκρουσης, «τσαμπουκά» όπως λέμε, για την μη διαπραγματεύσιμη επίτευξη των βλέψεων της. Δηλαδή ηγεμονία στην περιοχή. Η γεωγραφία, η γεωλογία και η δημογραφία της Τουρκίας της επιτρέπουν να είναι ένας σημαντικός οικονομικός και πολιτικός παράγοντας στην περιοχή, ιδιαίτερα με την ανακάλυψη υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο και το αναμενόμενο ενδιαφέρον που έχει η Ευρώπη για το πετρέλαιο. Οι επιθετικές εσωτερικές και διεθνείς πολιτικές του Ερντογάν διαμορφώνουν την Τουρκία ως μη συνεργάσιμο ετέρο και εχθρική προς τους τοπικούς παράγοντες στο να συνεργαστούν μαζί της. Για να ακολουθήσει την πορεία της προς το μέλλον, η σύγχρονη Τουρκία θα πρέπει να σταματήσει να βλέπει τις υποθέσεις που εξελίσσονται στην περιοχή

σύμφωνα με το «win-win» δόγμα που αναφέρει συχνά ο πρόεδρος. Ο επιθετικός τρόπος του Ερντογάν είναι αντιπαραγωγικός για τα συμφέροντα του κράτους και ως εκ τούτου, η Τουρκία αποκλείεται από σημαντικές οικονομικές ευκαιρίες και πολιτικές συμμαχίες.

Σε αντίθεση με την Τουρκία, η Κυπριακή Δημοκρατία είναι κράτος-μέλος της ΕΕ, το οποίο χαίρει μεγάλης εκτίμησης σε διεθνές επίπεδο, εμπλέκεται σε πολλές στρατηγικές συμφωνίες με γείτονες και διεθνείς δυνάμεις και διαμορφώνει σχέσεις βασισμένες σε θετική αλληλεξάρτηση. Η Κύπρος έχει δημιουργήσει συμμαχίες με το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Ελλάδα για να διασφαλίσει την ευημερία στην περιοχή και να έχει ισχυρούς πολιτικούς δεσμούς με τους γείτονές της. Η Τουρκία επιλέγει να εκφοβίζει μέσω δύο μεγάλων ζητημάτων: της παράνομης τουρκικής κατοχής του νησιού και της ανακάλυψης υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ. Το υποκείμενο ζήτημα της Κυπριακής διαμάχης που εκδηλώθηκε στις αποτυχημένες συμφωνίες του ΟΗΕ το 2017 και η παρεμπόδιση από την Τουρκία στη γεώτρηση φυσικού αερίου στα ανοικτά των ακτών της Κύπρου, αποτελούν σαφείς παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Αν η Τουρκία συνεχίζει τις εχθρικές ενέργειες κατά της Κύπρου, εγκυμονεί τον κίνδυνο απομόνωσης και συνεχιζόμενης δυσπιστίας. Αν όμως υπήρχαν ενδείξεις αναζήτησης φιλικότερων σχέσεων προς την Κύπρο με απόσυρση για παράδειγμα στρατιωτικών δυνάμεων από το νησί, η Τουρκία θα αποκτούσε περισσότερο θετική φήμη διεθνώς. Το να χάσει τη βάση της στην Κύπρο και να επιτευχθεί μια ειρηνευτική διευθέτηση θα ήταν μόνο για το καλό και των δύο πλευρών, Κύπρου και Τουρκίας. Η διαμόρφωση μιας πιο κοινής πολιτικής αντίληψης για την ασφάλεια και την συνεργασία μεταξύ των δυο κοινοτήτων, θα μπορούσε να οδηγήσει στην καλύτερη διαχείριση των σχέσεων με την Τουρκία και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανησυχιών για την ασφάλεια. Αλλά για να αποδώσουν καρπούς τέτοιες διαδικασίες, πρέπει να τεθεί κοινή βάση με αμοιβαία εμπιστοσύνη και στήριξη τόσο σε επίσημο όσο και σε μη επίσημο επίπεδο, και όχι μόνο μέσω διαπραγματεύσεων (που έχουν εκ φύσεως την μορφή αρνητικών δεδομένων στις συνομιλίες), αλλά μέσω μιας πολυεπίπεδης κοινωνικής και πολιτικής προσέγγισης.

Κλείνοντας, παρατίθεται αυτούσιο μέρος εργασίας Τούρκου φοιτητή με τίτλο «THE ROLE OF THE UN IN CYPRUS QUESTIONS - YİĞİT YAVUZ σε Πανεπιστήμιο της Σμύρνης, το οποίο αντικατοπτρίζει πλήρως την ανάλυση των ανωτέρω:

«As a result, we need to know that the history of Cyprus and the Cyprus problem can not be explained for a simple reason. Cyprus is one of the largest and most strategic islands of the world and of the Mediterranean, a long-established history. It is therefore natural that the societies that lived in this island from the past to the present day claim it. But at this point it is very important that the sovereignty is correctly distributed. Especially after 1963, the Turkish Cypriots were subjected to great cruelty and torture, deprived of their homeland. Turkey experienced a dramatic statement, and then the international community could not remain silent. The island of Cyprus, in the region with the murder of peacekeeping operations organized by Turkey have ended and peace has been achieved to a certain extent. However, the living people showed; The Greek and Turkish peoples are not yet capable of living. The United Nations, which came into force for the solution of the problem, developed and proposed important plans as much as the day-to-day. Certainly the most important of these is the Annan Plan. The Annan Plan brought a federal solution but rejected the Greek Cypriot vote in the referendum presented. And the existing Cyprus problem has not been solved with this plan. Seeking to unite at a common point and find a solution for the benefit of both sides is still continuing. In my opinion; especially the promises given to the Turks after the 2004 referendum were not kept and therefore the belief in finding a solution for the Turks decreased. At present, the two-piece and partly-fakto structure in the island continues. Apparently, The Cyprus problem is not a problem to be solved at an early date» (YAVUZ, 2018).

7. Βιβλιογραφία

- ✓ 1984), U. S. (1984). Security Council resolution 550 (1984) [on secessionist actions in Cyprus]. New York.
- ✓ Adamson, F. (2001). Democratization and the Domestic Sources of Foreign Policy. Turkey in the 1974 Cyprus crisis. Στο Α. ο. Science, *The journal of public and international affairs* (σσ. 277-303). Political Science Quarterly.
- ✓ Akdenizli, B. (2015). *The digital transformation of Turkey, Current perspectives in communication studies*. LEXINGTON BOOKS.
- ✓ Anholt, S. (2002). *Nation Branding: A continuing theme*. Journal of brand management.
- ✓ Athanasopoulos, H. (2001). *Greece, Turkey and the Aegean Sea: A case study in international Law*. North Carolina: McFarland & Company Inc Publishers.
- ✓ Aygin, E. (2019, March 02). Turkey accused of starving north of funds.
- ✓ Bayezit, F. (2017). *International Imam Hatip High Schools as a Soft-Power Element*.
- ✓ Beer, E. D., Steyer, B., & Rensburg, R. (2013). *The Pretoria School of Thought: From Strategy to Governance and Sustainability*.
- ✓ Benhaïm, Y., & Öktem, K. (2015). *The rise and fall of Turkey's soft power discourse: Discourse in foreign policy under Davutoğlu and Erdoğan*.
- ✓ Bennett, W., & Segerberg, A. (2012). *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Information, communication and society. Seattle USA: Cambridge University Press.
- ✓ Birand, M. (1991). *Turkey and the Davos process, Experiences and Prospects*. New York: St Martins Press.
- ✓ Castells, M. (2009). *Communication Power*. Oxford: Oxford University press.
- ✓ Castells, M. (2015). *Networks of outrage and hope*. New York: John Wiley and Sons.
- ✓ Chadjiapantelidis, T., & Andreadis, I. (2007). *Analysis of the Cyprus referendum on the Annan plan*. Thessaloniki: Aristotle University of Thessaloniki.
- ✓ Christofias, D. (2012). Speech by the President of the Republic of Cyprus. General debate of the 67th session of the general assembly of the United Nations. Cyprus: Ministry of Foreign Affairs.

- ✓ Davutoglou, A. (2009). The Davutoglou era in Turkish foreign policy. Στο S. VAKFI, Vol. 11, No. 3, *THE DAVUTOĞLU FACTOR IN TURKISH FOREIGN POLICY CLASH OR "ALLIANCE OF CIVILIZATIONS"?* (σσ. 127-142).
- ✓ GÖKSU, O., & ASLAN, P. (2016). *Digital Diplomacy, Global Perception and Turkey*. Istanbul: International Symposium Communication in the Millennium .
- ✓ Gundogdu, A. (2001). *Identities in Question: Greek-Turkish Relations in a Period of transformation*. Middle East Review of International Affairs.
- ✓ Heraclides, A. (2010). *The Greek Turkish conflict in the Aegean: Imagined Enemies*. New York: Palgrave Macmillan.
- ✓ Heraclides, A., & Gizem, A. (2019). *Greece and Turkey in Conflict and cooperation, from europeanization to de-europeandization*. Oxon: Routledge.
- ✓ HNDCS. (2019). www.geetha.mil.gr/en/violations-en/. Ανάκτηση February 18, 2022, από www.geetha.mil.gr/en/violations-en/: www.geetha.mil.gr/en/violations-en/
- ✓ Huijgh, E., & Warlick, J. (2019). Chapter 6 The Public Diplomacy of Emerging Powers: Turkey. Στο E. Huijgh, *Public Diplomacy at Home* (σσ. 142,143). Brill | Nijhoff.
- ✓ Jaworsky, S., & Fosher, D. (2003). *National Brand Identity & Its Effect On Corporate Brands: The National Brand Effect (NBE)*.
- ✓ Kalin, I. (2011, May 26). *Religion, unity and diversity*. Ανάκτηση March 12, 2022, από Philosophy & Social Critism: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0191453711399726>
- ✓ Kasapoglu, C. (2019, 02 21). Greek-Turkish Relations and the Cyprus Dispute: Impact on Turkey-EU Scenarios. *The future of EU-Turkey Relations*.
- ✓ Kinzer, S. (1999, September 13). Earthquakes Help Warm Greek-Turkish Realties.
- ✓ Kouskouvelis, I. (2018). *Ending the fallacies and the invasion a small but smart state strategy for Cyprus*. Eaastern Mediteranean Geopolitical review Vol.3 p.1-15.
- ✓ Kouskouvelis, I. (2018). *Ending the Fallacies and the Invasion: A small but smart state strategyfor Cyprus*. Thessaloniki: Eastern Mediterranean Geopolitical review.

- ✓ Kouskouvelis, I., & Chainoglou, K. (2018). *Against the law, Turkey's annexation efforts in occupied Cyprus*. In *Hague Yearbook of International Law*. The Netherlands: Nijhoff.
- ✓ Kubicek, P. (2002). *The Earthquake, Civil Society and Political Change in Turkey: Assessment and Comparison with Eastern Europe*.
- ✓ Leggewie, C., & Güliz, G. (2009). *Nation Brand Management in Political Contexts: Public Diplomacy for Turkey's EU Accession*.
- ✓ Maltezou, R. (2018, February 23). Cyprus accuses Turkey of blocking ship again in gas exploration.
- ✓ Melissen, J. (2006). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Palgrave Macmillan.
- ✓ mfa.gov.gr. (2018). *mfa.gov.gr*. Ανάκτηση Μάρτιος 23, 2022, από mfa.gov.gr: https://www.mfa.gov.tr/i_-turkey_s-security-perspective_-historical-and-conceptual-background_-turkey_s-contributions.en.mfa
- ✓ Nedos, V. (2019, March 02). Nicosia to set up hydrocarbons fund. Athens.
- ✓ newsroom, i. (2019, 07 10). *www.iefimerida.gr*. Ανάκτηση 03 19, 2022, από Τσαβούσογλου για Κύπρο: 'Η θα μοιραστούμε τα κοιτάσματα, ή θα συνεχίσουμε τις γεωτρήσεις: <https://www.iefimerida.gr/kosmos/tsaboysogloy-moirasia-koitasmaton-i-geotriseis>
- ✓ Nye, J. (2014). *The information revolution and soft power*. HARVARD LIBRARY.
- ✓ Papadakis, I., Peristianis, N., & Welz, G. (2006). *Διαιρεμένη Κύπρος: Νεωτερικότητα, Ιστορία και ένα νησί σε σύγκρουση*. Indiana University Press.
- ✓ Pedi, R., & Kouskouvelis, I. (2016). *Cyprus Re Unification from the Momentum Trap to a Small but Smart State Strategy*. *Euro Dialogue Journal of International relations* 19-34.
- ✓ Pedi, R., & Kouskouvelis, I. (2019). *Cyprus in the Eastern Mediterranean: A small State Seeking for Status*. *The New Eastern Mediterranean* 151-167.
- ✓ Plamper, J. (2013). *The Stalin Cult: A Study in the Alchemy of Power*. Yale: Yale University Press.
- ✓ Pope, H., & Pope, N. (2012). *Turkey Unveiled: A history of Modern Turkey*. London: Gerald Duckworth & Co.

- ✓ ProtagonTeam. (2022, Μάιος 16). *Protagon*. Ανάκτηση Ιούνιος 26, 2022, από Protagon.gr: <https://www.protagon.gr/epikairoτητα/ibrahim-kalin-aparaititi-i-diplwmatiki-isorropia-tis-tourkias-apenanti-sti-rwsia-44342502401>
- ✓ Servaes, J. (2003). *Communication for development and Social change*. Paris, France: UNESCO - SAGE PUBLICATIONS.
- ✓ Siegl, E. (2002). *Greek-Turkish relations, Continuity or Change*. Central European review of International Affairs.
- ✓ Smith, H. (2017, July 07). Cyprus reunification talks collapse amid angry scenes.
- ✓ Smith, H. (2018). Erdogan flies into Northern Cyprus to wary welcome.
- ✓ Strong, C., & Killingsworth, M. (2011). *Stalin the Charismatic Leader?: Explaining the 'Cult of Personality' as a Legitimation Technique*.
- ✓ Team, P. (2020, Ιούνιος 29). *Protagon.gr*. Ανάκτηση από Οι τουρκικές σαπουνόπερες κρυφό όπλο του Ερντογάν: <https://www.protagon.gr/themata/oi-tourkikes-sapounoperes-kryfo-oplo-tou-erntogan-44342070726>
- ✓ Toksabay, E., & Kambas, M. (2018, October 24). Turkey won't allow Greek interference in East med activities.
- ✓ Turley, S., & Zaman, M. (2013). *Audit Committee Effectiveness: Informal Processes and Behavioural Effects*.
- ✓ Uras, U. (2019, April). Erdogan's AK Party loses major Turkey cities in local elections.
- ✓ Vathakou, E. (2003). *The Autopoiesis of Conflict Transformation: An example of a Butterfly Effect in Greek Turkish relations*. University of Bielefeld.
- ✓ YİĞİT YAVUZ (2018) *THE ROLE OF THE UN IN CYPRUS QUESTIONS/ IZMIR KATIP CELEBI UNIVERSITY FACULTY of ECONOMICS & ADMINISTRATIVE SCIENCES*
- ✓ Weise, Z. (2018, October 02). Turkish Cypriots fear being part of Erdogan's pious generation.
- ✓ Γώγος, Κ. (2016). *Το Ισλαμιστικό κίνημα στη Τουρκία: Συμβολή στη μελέτη της σύγχρονης Τουρκικής Ισλαμιστικής Σκέψης*. Αθήνα: Λιβάνη.

- ✓ Καζάκης, Σ. (2017). *Οι Ρωσο-Τουρκικές σχέσεις τον 21ο Αιώνα*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- ✓ Κουσκουβέλης, Η., & Λίτσας, Σ. (2013). *Το στρατηγικό βάθος και η Τουρκία*. Αθήνα: ΠΟΙΟΤΗΤΑ.
- ✓ Λίτσας, Σ. (2014). *ΙΛΙΑΔΑ και διεθνής πολιτική*. ΑΘΗΝΑ: ΠΟΙΟΤΗΤΑ.
- ✓ Νανούρης, Ν. (2020, Μάρτιος 27). *ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ-CULTURAL NEWS*. Ανάκτηση από Η Ήπια Ισχύς Στη Φαρέτρα Της Εξωτερικής Πολιτικής: Το Παράδειγμα Της Τουρκίας: <https://helleniculturaldiplomacy.com/%CE%B7-%CE%AE%CF%80%CE%B9%CE%B1-%CE%B9%CF%83%CF%87%CF%8D%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE/#:~:text=%CE%97%20%>
- ✓ Σκορδέλλη, Μ. (2011). *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας και το σύστημα Ασφάλειας της Ανατολικής Μεσογείου*. Αθήνα: ΕΚΠΑ (διατριβή).

8. Ηλεκτρονικές Πηγές

- ✓ <https://odeth.eu>
- ✓ <https://dimosiografia.com/kyvernitiki-politiki-propaganda/>
- ✓ [https://www.enikos.gr/turkaegean: Η αλήθεια για την προκλητική καμπάνια της Τουρκίας και οι επιδιώξεις της Άγκυρας \(enikos.gr\)](https://www.enikos.gr/turkaegean-h-alithia-gia-tin-proklyptiki-kaμπania-tis-tourkias-kai-oi-epidiwxis-tis-agkuras)
- ✓ <https://foreignaffairs.gr/articles/71619/joseph-s-nye-jr/pos-i-%C2%ABokseia-isxys%C2%BB-apeilei-tin-%C2%ABipia-isxy%C2%BB>
- ✓ <https://www.kathimerini.gr/world/504483/to-twitter-polytimos-symmachos-igetou-kai-organismou/>
- ✓ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen
- ✓ <https://www.newmoney.gr/roh/diethni/poios-einai-o-pio-dimofilis-igetis-tis-mesis-anatolis-simfona-me-to-facebook-to-paradokso-me-ton-erntogan/>
- ✓ <https://www.liberal.gr/apopsi/syndromo-perikyklisis-tis-toyrkias>
- ✓ <https://www.protagon.gr/themata/oi-tourkikes-sapounoperes-kryfo-oplo-tou-erntogan-44342070726>
- ✓ <https://powerpolitics.eu>
- ✓ <http://abc-consultancy.com/en/use-your-business-network-in-turkey/>